

Lundinkadun pääte

Täydentävä
rakennushistoriaselvitys

Porvoo 2021

ARK—BYROO

Tilaaaja: Porvoon kaupunki, Kaupunkisuunnittelu

Tilaaajan edustajat:

Dan Mollgren, kaupunkisuunnittelupäällikkö

Emilia Saatsi, kaavoitusarkkitehti

/

Ohjausryhmä:

Dan Mollgren, Emilia Saatsi, Markku Partanen (Porvoon kaupunki), Kirsi Toivonen (Porvoon museo),

Henrik Wager (Uudenmaan ELY-keskus)

/

Konsultti: Arkkitehtitoimisto Ark-byroo oy, Työpajakatu 10 A 49, 00580 Helsinki,

info@arkbyroo.fi, www.arkbyroo.fi, +358 50 574 8710

/

Työryhmä:

Marianna Heikinheimo, TkT, arkkitehti SAFA

Heini Ynnilä, FT, arkeologi

Sanni Ruikka, arkkitehti SAFA

/

Etukannen kuva: Ortoilmakuva 2020, Porvoon karttapalvelu. Valokuvat Ark-byroo.

/

Suoritusajankohta: Syyskuu–marraskuu 2021

/

ISBN: 978-952-7417-52-2 (pdf)

/

© Arkkitehtitoimisto Ark-byroo oy

Asiasanat: Porvoo, Uno Ullberg, sairaala, Borgå sjukhem, 1930-luku, sairaalarakentaminen, asemakaava, asemakaavan muutos, kulttuuriympäristö, kaupunkikuva

Tiivistelmä

Uno Ullbergin suunnitteli Porvoon sairaalan kivisen laajennusosan 1800-luvun lopulta alkaen rakentuneelle sairaala-alueelle. Laajennusosa on ulkoasultaan 1930-luvun laadukasta ja tyyliältään hallittua julkista rakentamista. Porvoon sairaalassa Ullberg käytti julkisivuissa klassistisia sekä aikansa moderneja sairaalarakentamisen piirteitä, sisätiloissa oli runsaammin pehmeyttä tuovia klassistisia piirteitä. Vanhat rakennukset modernisoitiin ja kytkettiin uudisosaan.

Ullberg lähestyi suunnittelutehtävää rationalistisesti. Uudet ja vanhat sairaalan osat yhdistettiin toiminnalliseksi kokonaisuudeksi. Lääkintöhallituksessa ja yksityisarkkitehtina toiminut Ullberg suunnitteli lukuisia sairaaloita, mutta hänen arvostetuimmat työnsä edustavat muita rakennustyyppejä.

Ullbergin kyky sovittaa uudisrakennuksia luontevasti olemassa olevaan historialliseen ympäristöön on tunnustettu. Täydennysrakentamisen saralla ansioitunut arkkitehti loi parhaimmillaan merkkirakennuksia historiallisiin miljöihin. Porvoossa täydennysrakennus sovitettiin olemassa oleviin rakennuksiin ja ympäristöön. Alueen arvot liittyvät monessa vaiheessa rakennettuun sairaalakokonaisuuteen yksittäisen rakennuksen sijaan. Porvoossa, Ullbergin tuotannossa ja aikakauden sairaalarakentamisessa on löydettävissä verrannollisia, edustavampia kohteita. Porvoon sairaalan laajennus on edellisiin verrattuna arkisempi, se ei ota itsenäistä roolia sairaala-alueen keskusrakennuksena.

Uusi asemakaavaehdotus, joka mahdollistaa kivisairaalan purkamisen säästettäviä päätyjä lukuun ottamatta, tuo alueelle uuden ajallisen lisän. Ehdotuksen kaupunkikuvalliset vaikutukset jäävät kivisairaalan säilytettävien päätyjen ja puuston, alueen sijainnin ja topografian, sekä kulkusuuntien johdosta melko vähäiseksi. Alueelle leimalliset, kaupunkikuvassa merkittävimmät vanhemmat puurakennukset säilyvät.

Sisällys

OSA 1: TAUSTOITUS

1. JOHDANTO	2
1.1 Kohde ja tehtävä	2
1.2 Perustiedot	4
2. PORVOON SAIRAALA	5
2.1 Sairaalan rakentuminen vuosina 1883–1926	6
2.2 Ullbergin kivisairaala 1938	7
2.3 Sairaalan myöhemmät vaiheet	14
3. KIVISAIRAALAN NYKYTILA	17

OSA 2: ARVOTUS

4. KOHTEEN VERTAILU	26
4.1 Vertailu Ullbergin muihin sairaaloihin	26
4.2 Vertailu muihin 1930-luvun sairaaloihin	33
4.3 Vertailu muihin Porvoon 1930-luvun rakennuksiin	36
5. KOHTEEN ARVOTTAMINEN	40

OSA 3: KAUPUNKIKUVA

6. KAUPUNKIKUVALLISTEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI	42
6.1 Nykyinen kaupunkikuva	42
6.2 Vaikutukset kaupunkikuvaan	44
6.3 Päätelmät	54

LÄHTEET	55
----------------	-----------

LIITTEET	56
-----------------	-----------

1. Johdanto

1.1 Kohde ja tehtävä

Tämän täydentävän rakennushistoriaselvityksen kohteena on Porvoon keskustassa, Lundinkadun pääteenä sijaitseva kiinteistö. Kiinteistössä sijaitsee entinen Porvoon sairaalan rakennuskokonaisuus, johon kuuluu arkkitehti Uno Ullbergin 1930-luvulla suunnittelema rakennusosa. Sairaalakokonaisuus tunnetaan myös nimellä Porvoon sairaskoti eli Borgå Sjukhem. Tässä selvityksessä rakennuksesta käytetään nimitystä Porvoon sairaala.

Sairaalan kokonaisuus on rakentunut vuosien 1883–1983 välillä. Laajennusten arkkitehtuuri on ollut 1930-luvun lopulle saakka alisteista alkuperäisille suunnitelmille. Vanhimmat rakennukset ovat paviljonkisairaala-typologiaan perustuvia puuverhoiltuja hirsirakennuksia. 1930-luvun lopun kivirakenteinen laajennusosa yhdisti paviljonki-sairaalan rakennukset keskenään. 1940-luvulla rakennettiin epidemiaosasto osin paikalla ollutta vanhaa rakennusta muokaten.

Sairaala muutettiin virastotaloksi vuonna 1969 ja sitä laajennettiin jälleen vuonna 1977. Rakennus palasi 1990-luvulla takaisin terveydenhuollon rakennukseksi. Siellä toimi Porvoon kaupungin terveyskeskus vuoteen 2012 asti, jonka jälkeen tilat ovat olleet pääosin tyhjillään.

Voimassa olevassa asemakaavassa vuodelta 2004 tontin rakennuksia ei ole suojeltu. Keväällä 2021 nähtävillä ollut asemakaavan muutosehdotus¹ mahdollistaa tontin rakennusten osittaisen purkamisen ja korttelin täydentämisen uudisrakennuksilla. Asemakaavaehdotuksesta saadut, Porvoon museon ja Uudenmaan ELY-keskuksen lausunnot ovat rakennusten suojelun osalta toisistaan poikkeavat. Merkittävin näkemys ero koskee Uno Ullbergin suunnittelemaa, vuonna 1939 valmistunutta niin kutsuttua kivisairaala, joka asemakaavan muutosehdotuksessa tulisi osin purettavaksi. Ehdotuksessa rakennuksen säästettävät osat käsittävät kaksi rakennuspäätä, jotka on asemakaavaehdotuksessa todettu kaupunkikuvallisesti merkittävimiksi.

Tämän selvityksen tehtävänä on ollut Porvoon sairaalan rakennushistoriaselvityksen täydentäminen, 1930-luvun kivisairaalan arvottaminen sekä asemakaavaehdotuksen kaupunkikuvallisten vaikutusten arviointi. Rakennushistoriaselvityksen täydentäminen on kohdistunut etenkin Ullbergin 1930-luvun laajennuksen historiaan ja suunnitteluratkaisun arviointiin suhteessa arkkitehdin muuhun tuotantoon ja aikakauden raken-

¹ Asemakaavan muutosehdotus Lundinkadun pääte AK529, 7.4.2021

↑ Kohdekiinteistön sijainti. Ortoilmakuva 2020. Porvoon karttapalvelu.

tamiseen. Tehtävään on sisällynyt kenttäinventointia, valokuvauksta ja kaupunkimallin tutkimista. Työ ei ole sisältänyt alueen kaavoitushistorian tai lähiympäristön rakentamisen laajempaa tarkastelua. Kohteen arvotus ja suojeluperusteet sekä asemakaavaratkaisun arviointi on toteutettu ohjausryhmän ja konsultin yhteistyönä.

Kivisairaalan arvottamisen tukena on käytetty kohteen vertaamista muihin vastaaviin kohteisiin. Kohdetta on verrattu muihin Uno Ullbergin suunnittelemiin sairaaloihin, 1930-luvun suomalaisen sairaalarakentamiseen ja Porvoon keskusta-alueen 1930-luvun rakennuksiin. Verrokkikohteiksi on pyritty löytämään sellaisia kohteita, jotka ovat mittakaavaltaan, käyttötarkoitukseltaan ja kerroksisuudeltaan mahdollisimman vastaavia. Niihin on pyritty löytämään julkisten toimijoiden, erityisesti kaupunkien rakennuttamia kohteita. Mahdollisia verrokkeja kertyi suurempi joukko kuin mihin tämän työn puitteissa kohdetta oli mahdollisuus verrata.

Asemakaavaehdotuksen vaikutusta alueen kaupunkikuvaan ja kulttuuriympäristöön on analysoitu kohdekäynneillä tehtyjä havaintoja ja dokumentaatiota sekä Porvoon kaupungin Sova3d- kaupunkimallia hyödyntäen ja vertaillen. Arviointi on toteutettu valitsemalla

alueelta oleellisia näkymiä ja vertaamalla nykytilasta otettuja valokuvia kaupunkimallista tuotettuihin rinnastuskuviin. Vertailussa on keskitytty arvioimaan merkittävimpiä kaupunkikuvallisia muutoksia, jotka on tuotu esiin merkinnöin ja tekstiin kirjatun päätelmin. Lopuksi on esitetty kokonaisnäkemys siitä, miten esitetty kaavamuutos vaikuttaa alueen kaupunkikuvaan.

Työn tärkein kirjallinen lähde on ollut Porvoon museon tutkijan FT Juha Vuorisen toimesta laadittu aiempi rakennushistoriaselvitys ”Borgå Sjukhem” vuodelta 2014, joka painottuu etenkin sairaalan vanhempaan historiaan. Muita tärkeitä lähteitä ovat olleet asemakaavaehdotuksen selostus ja liiteselvitykset sekä Arkkitehtuurimuseon Ullbergin piirustuskokoelman työluettelo ja teos Uno Ullberg - Viipurin arkkitehti (2020). Porvoon rakennusvalvonnan ja Arkkitehtuurimuseon arkistoista on löytynyt kivisairaalan rakennuspiirustuksia. Kaupunkikuvan arvioinnissa lähteenä on käytetty myös Porvoon kaupungin Sova3d- kaupunkimallia.

Selvitys on jaettu kolmeen osaan. Ensimmäinen osaan kuuluvat kolme ensimmäistä lukua, jotka taustoitavat kohteen historiaa ja kivisairaalan nykytilaa. Toisen osa, luvut 4 ja 5, käsittelee kohteen arvottamista

vertailevaa menetelmää noudattaen. Arvottamisen johtopäätökset on esitetty luvussa 5. Selvityksen kolmannen osaan kuuluu luku 6, jossa käsitellään kohteen kaupunkikuvaa ja asemakaavaehdotuksen vaikutuksia. Työn lopussa on lähdeluettelo ja liitteenä olevat vertailukohdeluettelot. Tekstissä on käytetty alaviitteitä.

1.2 Perustiedot

PORVOON SAIRAALA

Rakennettu: 1883–1983

Rakennuttaja: Porvoon sairaskotisäätiö / Porvoon kaupunki

Arkkitehti: Useita

Osoite: Lundinkatu 13

Kiinteistötunnus: 638-2-32-18

Kaupunginosa: 2

Kortteli: 32

Tontti: 18

RAKENNUSVAIHEET

1883 Ensimmäinen sairaalarakennus, Frans Anatolius Sjöström

1899 Epidemiaosasto, Birger Brunila

1920 Synnytysosasto, J. V. Rinne

1938 Kivisairaala, Uno Ullberg

1948 Kulkutautiosasto, Veikko-Jussi Heino

1969 Muutos virastotaloksi, Pekka Hornamo

1977 Virastotalon laajennus, Risto Mäkelä

1997 Saneeraus terveyskeskukseksi

KÄYTTÖHISTORIA

1884–1947 Borgå Sjukhem

1948–1968 Porvoon kuntainliiton sairaala

1969–1997 Porvoon kaupungin virastotalo

1997–2012 Porvoon terveyskeskuksen sosiaalikeskus

2012- Ei käyttöä

KAAVOITUS JA RAKENNUSSUOJELU

Kohde kuuluu Porvoon keskusta-alueeseen, joka on Uudenmaan 2. vaihemaakuntakaavassa (2014) osoitettu keskustatoimintojen alueeksi ja kuuluu maakunnallisesti merkittävään kulttuuriympäristöön. Tontti rajautuu lännessä Porvoon empirekeskustan valtakunnallisesti arvokkaaseen rakennettuun ympäristöön.

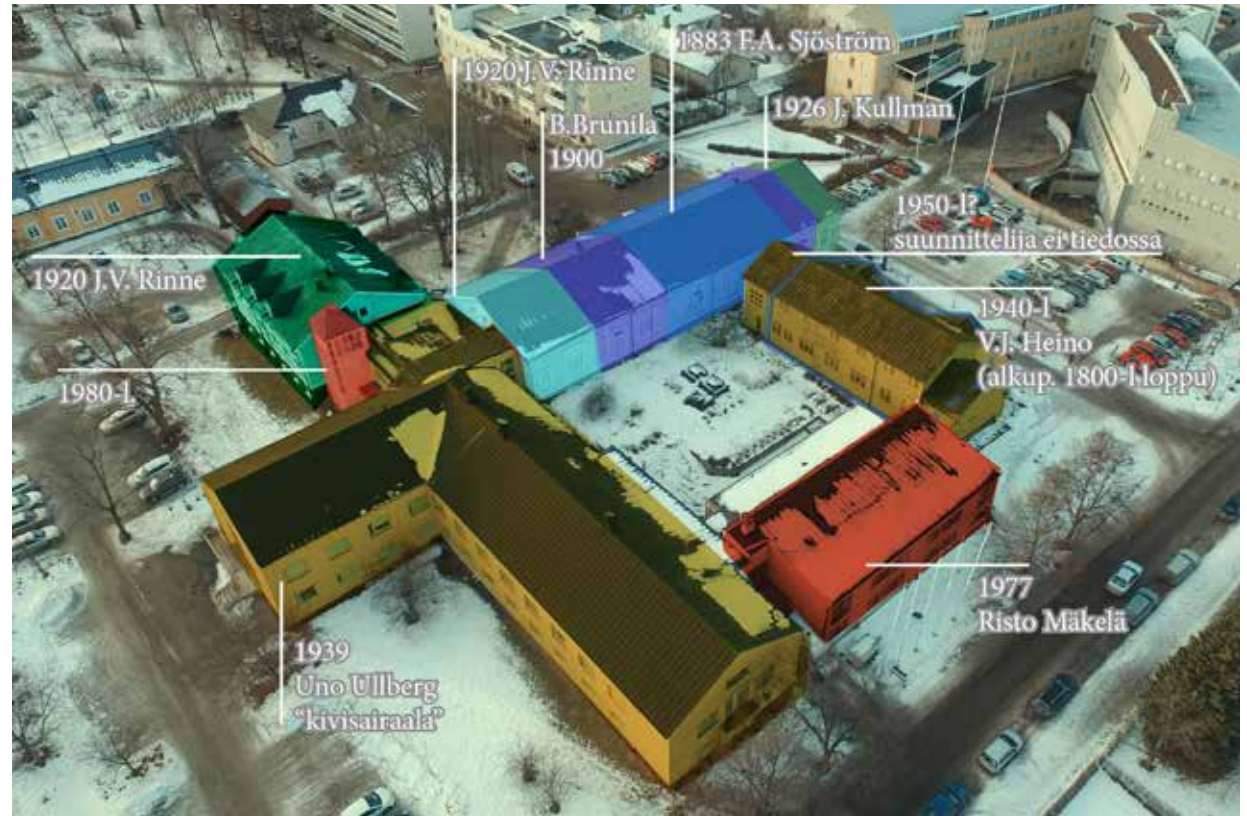
Tontti kuuluu Porvoon keskeisten alueiden osayleiskaavaan (2006) ja alue on osoitettu keskustatoimintojen alueeksi. Lisäksi se kuuluu alueeseen, jolla on säilytettäviä ympäristöarvoja. Kaavamääräyksen mukaan: ”Alueen suunnittelussa on varmistettava kulttuurihistoriallisten ja kaupunkikuvallisten ja kaupunkirakenteellisten arvojen, luonnon ja maiseman arvojen sekä alueen omaleimaisuuden säilyminen ja kulttuurihistoriallisesti merkittävän rakennuskannan säilyminen.”

Tontilla voimassa oleva asemakaava AK366 on vuodelta 2004. Siinä tontti kuuluu Hallintoa, sosiaalitointa ja terveydenhuoltoa palvelevien rakennusten korttialueeseen (YHS-1). Alueelle ei ole annettu erillisiä suojelua koskevia määräyksiä, mutta asemakaavassa on erityismääräyksiä rakennusten julkisivuihin liittyen. Tontin rakennuksia ei ole suojeltu. Tontilla on käynnissä asemakaavanmuutos ja kohde on kuulunut kaupunkisuunnittelun työohjelmaan vuodesta 2010.

2. Porvoon sairaala

Porvoon sairaalan historia ja rakentumisen vaiheet on kuvattu Juha Vuorisen rakennushistoriaselvityksessä vuodelta 2014. Selvityksen mukaan rakennuskokonaisuus on rakentunut viidessä päävaiheessa. Tässä luvussa käydään tiivistetysti läpi rakennuskokonaisuuden rakentuminen vuoden 2014 selvitystä referoiden.

Luku on jaettu kolmeen alalukuun. Ensimmäinen alaluku käsittelee vuosia 1883–1926, jotka pitävät sisällään rakennuksen kolme ensimmäistä rakennusvaihetta. Tällöin valmistuneet rakennukset olivat puurakenteisia. Toisessa alaluvussa käsitellään Uno Ullbergin suunnittelemaa vuoden 1938 kivirakenteista rakennusosaa eli kivisairaala. Tämän selvityksen pääpaino on kyseisessä rakenneosassa, jonka johdosta sen rakentamista kuvataan muista osia tarkemmin. Kolmannessa alaluvussa käsitellään sairaalan myöhempiä vaiheita vuoden 1938 laajennuksen rakentumisen jälkeen.

↑ Sairaalakokonaisuuden nykytilanteen rakennusosien rakennusajan-kohdat ja suunnittelijat. Tässä työssä on keskitytty erityisesti Uno Ullbergin 1930-luvun rakennusosaan. Porvoon kaupunki, 2021, AK529.

2.1 Sairaalan rakentuminen vuosina 1883–1926

Borgå sjukhemin ensimmäinen rakennus valmistui vuonna 1883 ja sen rakennutti Porvoon sairaskotisäätiö. Porvoon kaupunki oli kuitenkin sairaalan toiminnan keskeinen ylläpitäjä. Sairaala sijoittui Engelin 1832 asemakaava-alueen ulkopuolelle, niin sanotulle laajennusalueelle. Rakennus sijoittui tonttinsa keskelle, kuten julkiset rakennukset yleensä sijoitettiin 1800-luvun kaupunkirakenteessa. Pienimuotoisen puurakenteisen uusrenessanssirakennuksen suunnitteli arkkitehti Frans Anatolius Sjöström, joka tunnetaan muun muassa Helsingin Ullanlinnan Kirurgisen sairaalan suunnittelijana.

Porvoon sairaala-alue edusti 1800-luvulla ajan paviljonkisairaala-ajattelua. Sairaaloiden suunnittelussa korostettiin ympäristön merkitystä ja paviljonkijärjestelmässä eri toiminnot sijoitettiin erillisiin rakennuksiin. Koska rakennusyksiköt olivat pieniä ja matalia, ne rakennettiin yleensä puusta.

Sairaalan toisessa rakennusvaiheessa päärakennusta laajennettiin vuonna 1887 tartuntatautiosastolla. Vuonna 1899 päätettiin rakentaa myös uusi lisärakennus päärakennuksen viereen. Epidemiaosastoksi rakennetun uusrenessanssisen lisärakennuksen suunnitteli arkkitehti Birger Brunila.

Sairaalan kolmas rakennusvaihe sijoittui 1920-luvulle, kun sairaalaa muokattiin useita kertoja: eteläpään sijoitettiin iso veranta, sairaalaa laajennettiin ja rakennettiin uusi lisärakennus, joka toimi synnytysosastona. Muutosten suunnittelijoina toimivat porvoalaiset rakennusmestarit Johanne Kullmann ja J.V. Rinne. 1920-luvun muutoksissa erillisinä yksikköinä toimineita rakennuksia yhdistettiin nivelosilla, minkä myötä kohde alkoi muuttua paviljonkisairaala kohti keskitettympää sairaalaratkaisua.

↑↑ Alun perin 1880-luvulla rakennettu sairaalan ensimmäinen rakennus on säilynyt nykypäivään, mutta kokenut useita muutoksia ja laajennuksia.

↑ 1920-luvulla rakennettu synnytysosasto nyky-päivänä. Rakennukseen on kohdistunut muutostöitä etenkin sisätilojen ja ullakon osalta.

2.2 Ullbergin kivisairaala 1938

1930-luvulle tultaessa ja lääketieteen kehittyessä Porvoon sairaalan tilat kävivät pieniksi ja epäkäytännöllisiksi. Porvoon kaupunki päätti sairaalan laajentamisesta vuonna 1938. Sairaalan suunnittelijaksi valittiin Lääkintöhallituksen silloinen arkkitehti Uno Ullberg, joka työskenteli Porvoon sairaalasuunnitelman parissa vuodet 1938–1939. Porvoon sairaalan moderni kivilaaennus valmistui vuonna 1939.

UNO ULLBERG

Arkkitehti Uuno Ullberg (1878–1944) ei lukeutunut suoranaisesti minkään tyyli-suunnan seuraajaksi. 1900-luvun alussa hän ei suosinut kertaustyyliä eikä varsinaisesti kansallisromantiikkaa. Modernismin hän omaksui viiveellä. Joidenkin tutkijoiden mukaan hän toteutti modernismin muotokieltä kaikkein selvimmin juuri sairaalarakennuksissa.²

Ullberg oli tottunut suunnittelijana muuttamaan ja täydentämään olemassa olevaa rakennuskantaa. Tästä vanhan ja uuden yhteensovittamisesta häntä on kiitelty etenkin työstään Viipurin kaupunginarkkitehtina vuosina 1932–1936. Täydennysrakentamisen ja muutostöiden parissa hän työskenteli läpi uransa myös muissa kohteissa. Ullbergille oli yleistä palata suunnitelmiinsa vuosien jälkeen ja täydentää suunnittelemaansa kohteita lisärakennuksilla tai lisäosilla.

Siirryttyään Lääkintöhallituksen yliarkkitehdiksi

² Böök ja Immonen 2020.

vuonna 1936 Ullberg suunnitteli sairaaloita ympäri Suomea. Tätä ennen Viipuriin olivat nousseet hänen suunnitelmiensa mukaan Diakonissalaitoksen sairaala ja Naistensairaala. Merkittävimpiä kohteita Lääkintöhallituksen aikana olivat Oulun lääninsairaala-alue Kontinkankaalla (1936–1944), Meilahden sairaala-alue Helsingissä (1936–1946) sekä monet muut lääninsairaalat, yleiset sairaalat ja sairausmajat ympäri Suomen. 1930-luvun loppu oli sairaalarakentamisessa yleisestikin poikkeuksellisen kiihkeää aikaa.

Ullbergin tuotanto oli laajaa ja monipuolista ja eikä häntä pidetä leimallisesti sairaala-arkkitehtinä. Hänen merkittävimiksi töiksi lasketaan Bensowin liikerkennus Helsingissä (1940) sekä Viipurin taidemuseo ja -koulu (1930). Myöskään Ullbergin työ- ja piirustuslueteloissa eivät sairaalarakennukset korostu, vaan hän oli huomattavan laaja-alainen suunnittelija.

KIVISAIRAALAN SUUNNITTELURATKAISU

Ullberg suunnitteli Porvoon sairaalan yksityisarkkitehtina. Porvoon rakennusvalvonnan arkistossa on säilynyt rakennuksen piirustusaineistoa. Tämän lisäksi arkkitehtuurimuseon arkistossa on säilynyt 80 piirustuksen kokoelma. Piirustuksista saa hyvän kuvan Ullbergin huolellisesta paneutumisestaan suunnittelutehtävään. Luonnos- ja pääpiirustusten ohella arkkitehtuurimuseon arkistossa on säilynyt rakennepiirustuksia, suunnitelmia kiinteästä sisustuksesta, sekä yksityiskohdista. Kaikki piirustukset ovat Ullbergin signeeraamia.

Ullberg suunnitteli uuden rakennuksen yhdistämään vanhat osat siten, että kokonaisuudesta muodostui pohjakaavaltaan ristin muotoinen. Kivirakenteinen laajennus sijoittui poikittain vanhaan 1880-luvun sairaalaan nähden ja jatkoi vuoden 1920 laajennusosan linjausta. Uudisosaan tehtiin pitkästä itä-länsisuuntaisesta massasta etelään suuntautuva haara.

Uudisosan sekä 1880- ja 1920-luvun rakennusosien väliin toteutettiin matalampi nivelosa, joka yhdisti uudisosan vanhoihin rakennuksiin. Nivelosa rikkoi suorakulmaisen jäsentelyn viistosti vanhojen rakennusten kulmaan sijoitetulla pääsisäänkäynnillä.

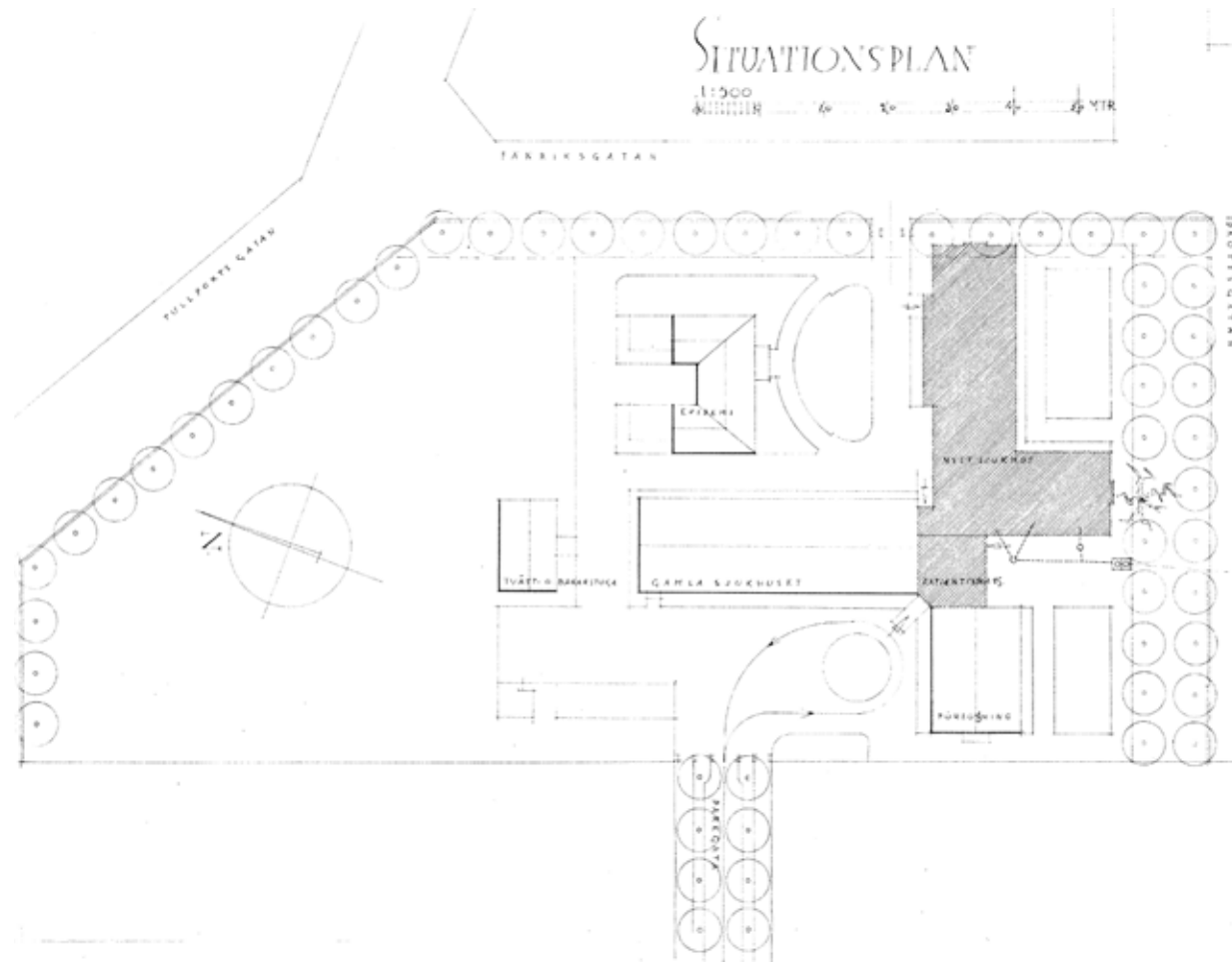
Arkkitehtuurimuseon piirustusten joukossa on käsin kirjoitettu lappu, jossa sairaalan toiminnot on määritelty seuraavasti: lasarettiosasto, synnytysosasto, leikkausosasto, poliklinikka ja hoitajattaret. Lisäksi siihen on merkitty 3 x kylpy, tutkimus, huuhtelu ja keittiö, sekä 9 x wc. Tästä listauksesta voi välittömästi havaita, että tarkoitus oli saada kattavat sairaalapalvelut saman katon alle, ja että korkeaan hygieniatasoon oli kiinnitetty huomiota.

Uudisosaan tuli yksi kerros 39 vuodepotilaalle ja toimenpiteille. Tämä pääkerros sijaitsi pääsisäänkäynnin tasolla. Potilashuoneet sijoitettiin etelään antaviin ilmansuuntiin auringonvalon saannin maksimoimiseksi. Aputilat sijoitettiin rakennuksen keskiosiin ja pohjoiseen päin. Keskikäytävän varrella oli suurin ikkunoin varustetut porrashuoneet ja käytävien päätyihin sijoitettiin suuret lasi-ikkuna-ovet, joiden kautta oli pääsy päätyparvekkeille. Porrashuoneiden ja

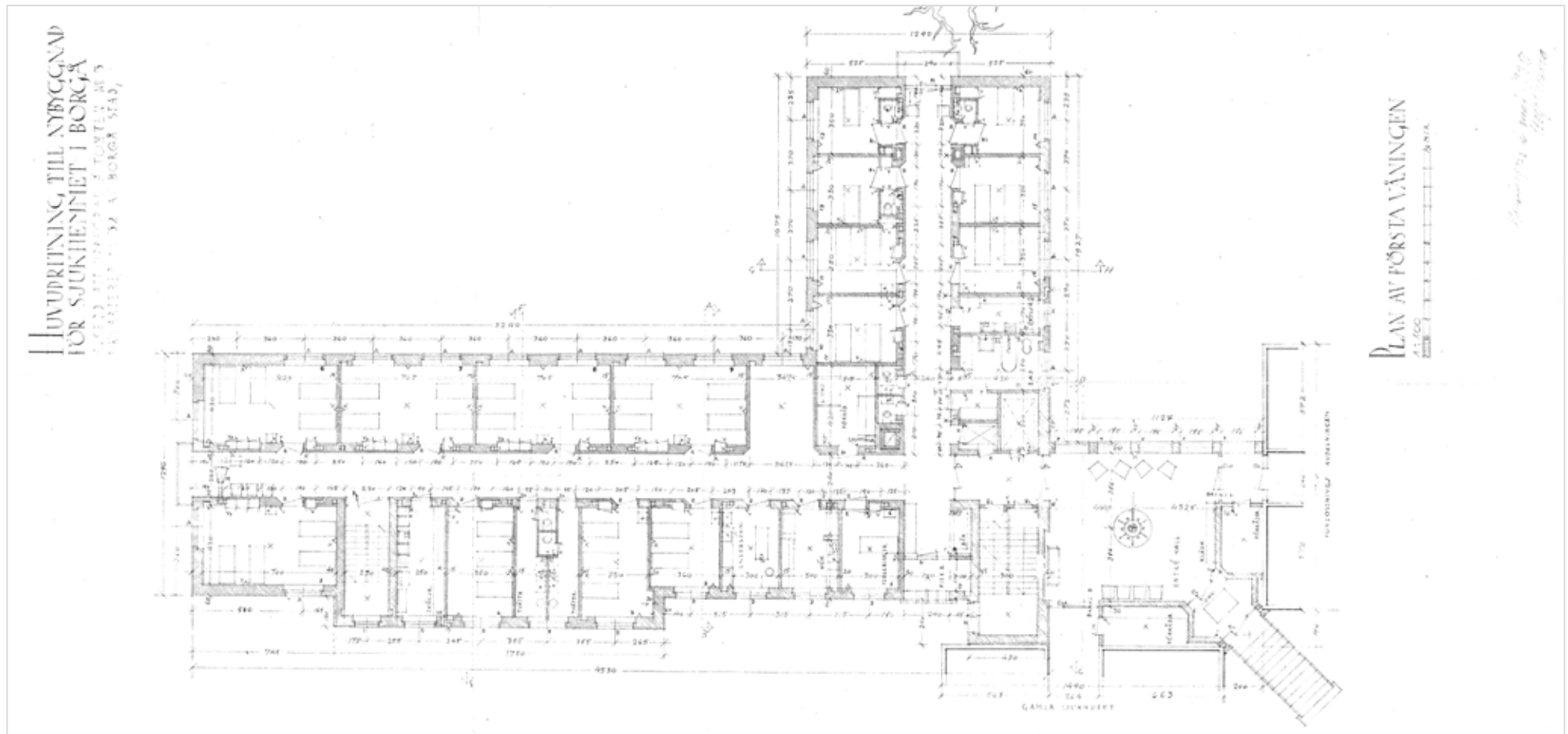
päätyikkunoiden kautta saatiin valoa muuten pimeisiin keskikäytäviin.

Pääkerroksen alle sijoittui osittain maan alla oleva, huoltotiloja sisältävä kellarikerros. Ullberg suunnitteli myös muutoksia vanhoihin sairaalarakennuksiin, joihin jäi leikkausosasto, poliklinikka ja röntgen. Rakennuksiin tuotiin samassa yhteydessä wc-tiloja ja vesipisteitä laajasti potilaiden käyttöön. Aiemmin yhteisiä wc-tiloja oli vain muutama vanhan rakennuksen porrashuoneiden yhteydessä, joten parannus oli huomattava.

Ulkoasultaan rakennus edustaa 1930-luvun lopulla yleistynyttä pehmeää modernismia. Sen julkisivut toteutettiin pelkistettyinä ja symmetrisinä, ja niihin haettiin myös klassisia piirteitä. Julkisivu toteutettiin ajalle tyypillisesti vaaleana ja sileäksi rapattuna. Ikkunajako oli symmetrinen, mikä sopi sekä muotokieleltään, että rationaalisuudeltaan rakennukseen. Rakennuksessa käytettiin puuikkunoita- ja ovia, ja ikkuna- ja ovisyvennyksiä korostettiin paikoin tiililäatoilla. Matalammassa nivelosassa, jossa sisäänkäynti ja aula sijaitisivat, oli muuta rakennusta nauhamaisemmat ja tiheimmin sijoitetut ikkunat. Nivelosan päällä oli potilaiden ulkoiluterassi ajan modernien sairaalarakennusten tapaan. Potilalla ei kuitenkaan ollut esteetöntä kulkua terassille, joten sen käyttö ulkoiluun jäi käytännössä todennäköisesti hyvin vähälle.

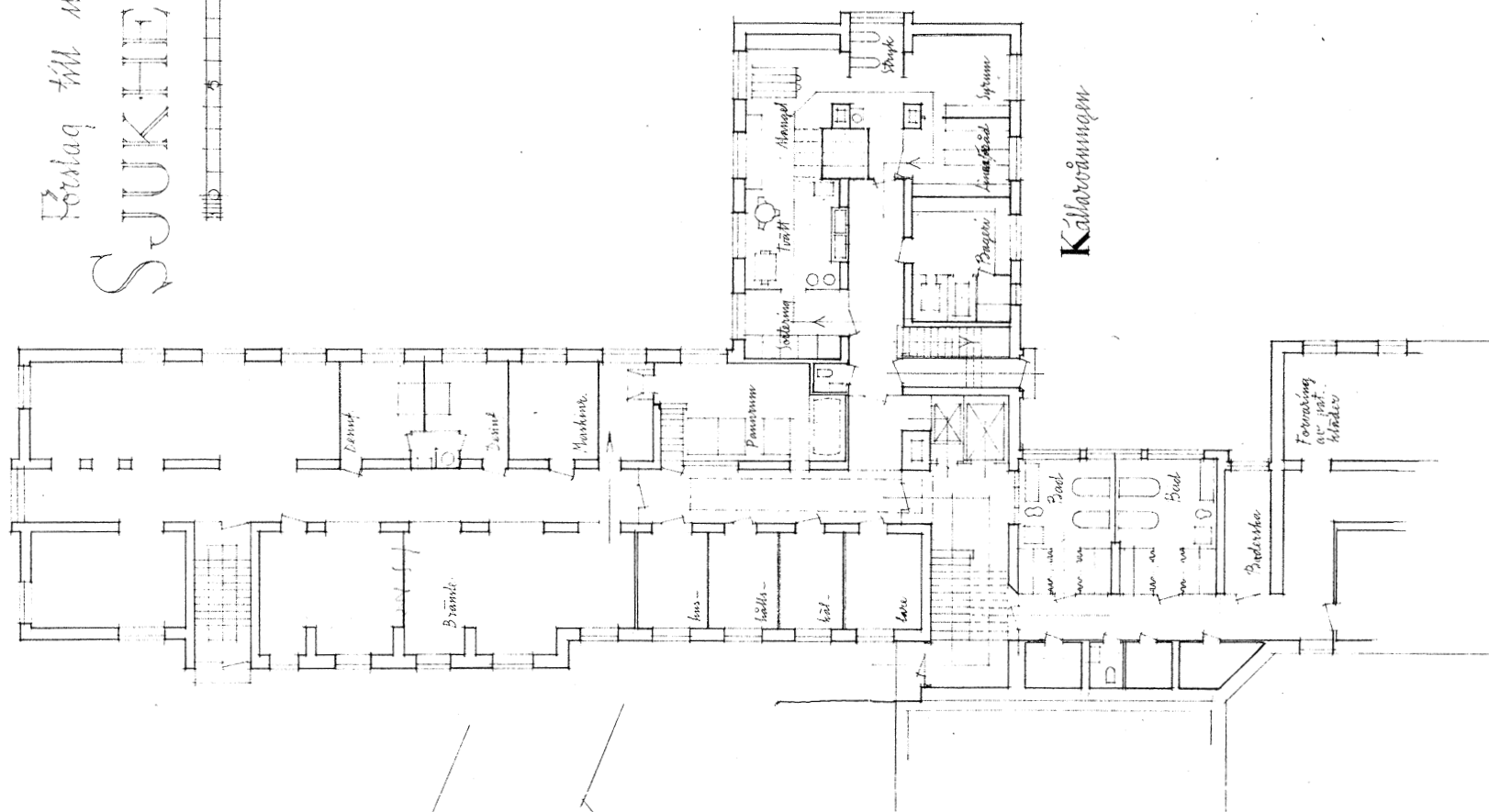
↑ Asemapiirros vuodelta 1938. Huomaa pohjoisnuoli. Uusi, vanhojen rakennusten väliin sijoittuva kivisairaala on esitetty tummennettuna. Pääpiirustus, Uno Ullberg, 1938. Porvoon rakennusvalvonnan arkisto.

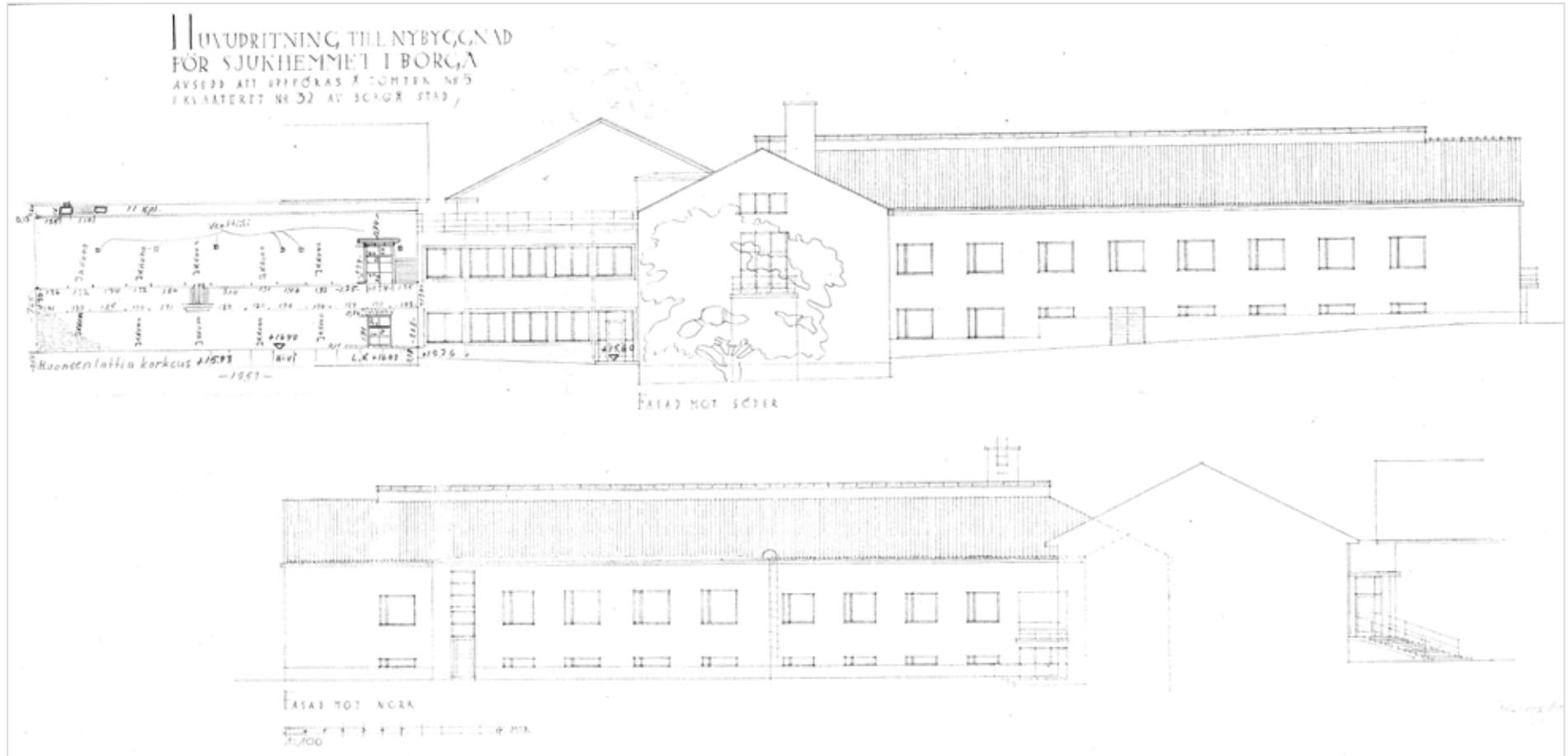
↑ Rakennuksen ensimmäinen kerros. Kerroksessa sijaitsi sisäänkäyntiaula, potilashuoneet ja toimenpidetilat. Pääpiirustus, Uno Ullberg, 1938. Porvoon rakennusvalvonnan arkisto.

Porlaq Will Astorini
SUKHEM

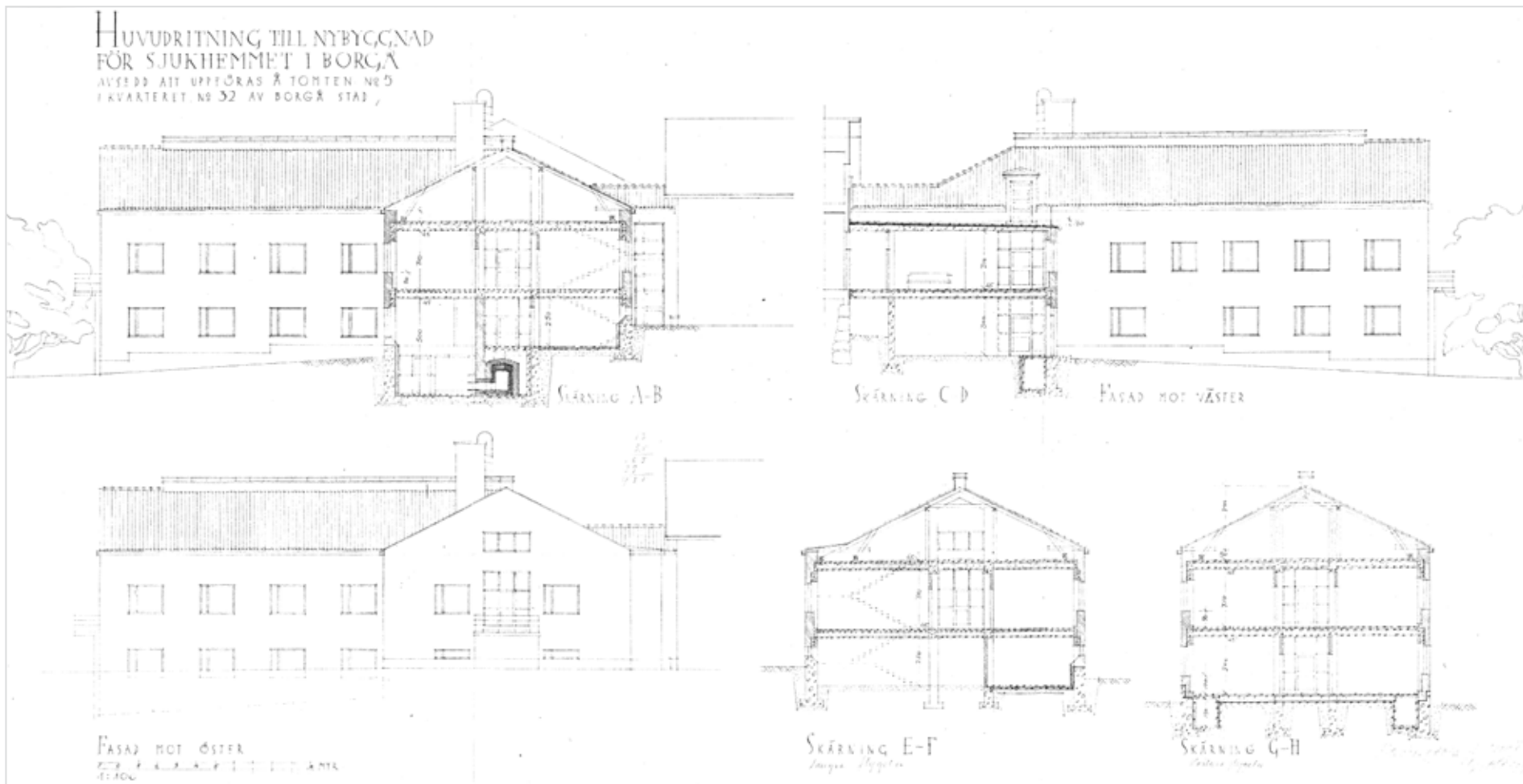
STUCKEN

↑ Kellarikerroksessa sijaitsivat taloustilat, varastot sekä kone- ja pannuhuoneet. Luonnospirustus, Uno Ullberg, 1938. Porvoon rakennusvalvonnan arkisto.

- ↑ Julkisivut etelään ja pohjoiseen. Yllä olevassa eteläjulkisivussa erottuu nauhaikkunoin ja kattoterassein varustettu matalampi nivelosa, jossa näkyivät rakennuksen moderneimmat piirteet. Itään ja etelään työntyvät, symmetrisellä ikkunajaoituksella varustetut osat olivat perinteisempiä, joskin vaaleana ja sileäksi rapattuna kytkeytyivät modernismiin. Alempana pohjoisjulkisivu. Pääpiirustus, Uno Ullberg, 1938. Porvoon rakennusvalvonnan arkisto.

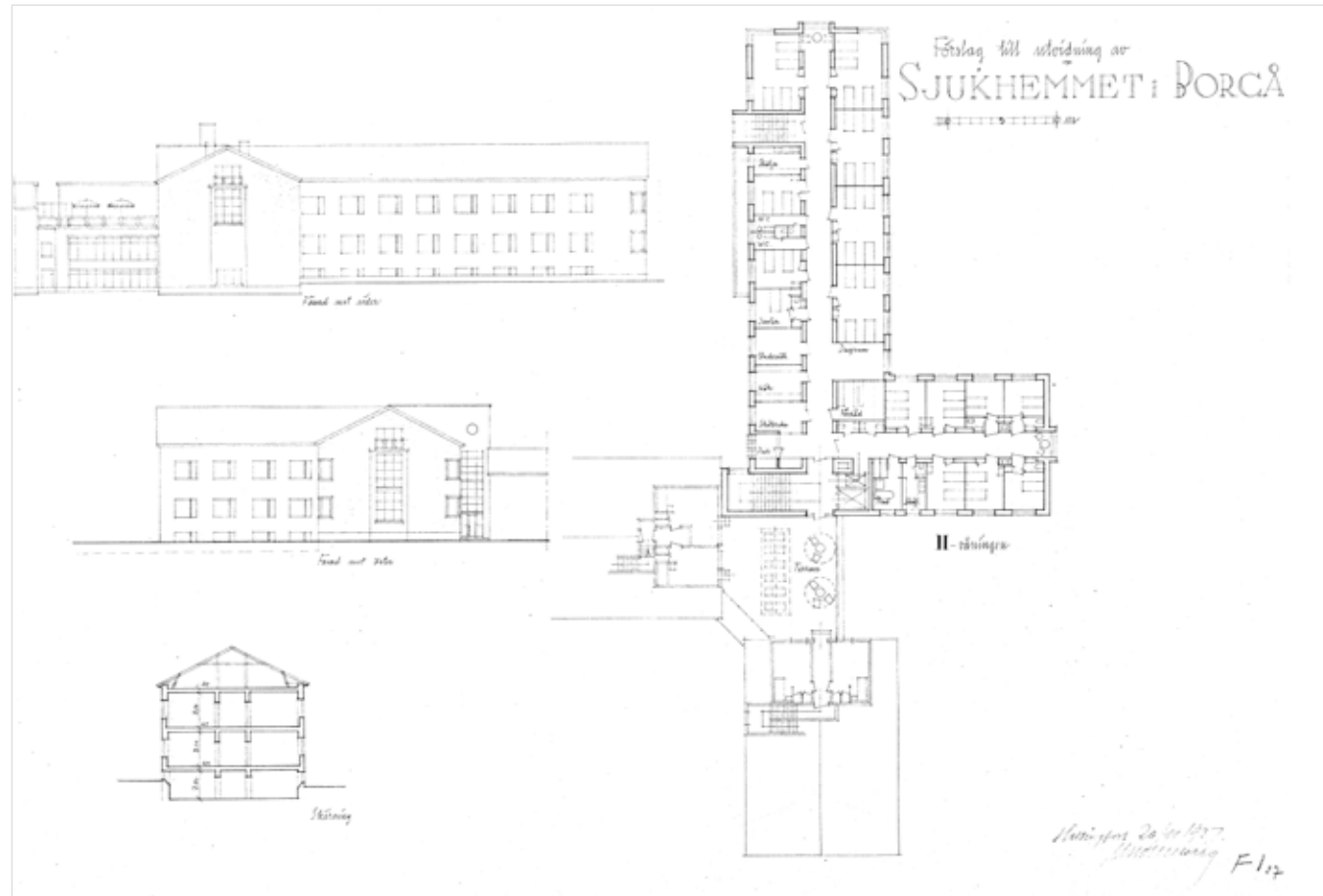

- ↑ Julkisivut itään ja länteen sekä leikkaukset. Rakennuksen länteen ja etelään suuntaavat päätyjulkisivut varustettiin parvekkein. Pääpiirustus, Uno Ullberg, 1938. Porvoon rakennusvalvonnan arkisto.

Porvoon sairaalassa oli muihin samaan aikaan suunniteltuihin sairaaloihin nähden paljon samoja piirteitä. Ulkomuoto oli rationaalinen ja pelkistetty, mutta etenkin sisätiloissa hyödynnettiin 1920-luvun klassismin piirteitä. 1920-luvun pohjoismaiseen klassismiin viittaavaa koristeellisuutta olivat esimerkiksi kaariholvatut syvennykset ja aulatilán pylvästä kiertävä penkki sekä eteisaulan lattian koristekuvio ja tuulikaapin elävä laattakuviointi. Arkkitehtuurimuseon arkistossa on säilössä kattava kokonaisuus rakennuksen detalti- ja osapiirustuksia, jotka osoittavat, että rakennus oli yksityiskohtia myöten huolellisesti suunniteltu.

VAIHTOEHTOISET SUUNNITELMAT

Ullberg laati Porvoon sairaalarakennukselle myös vaihtoehtoisia suunnitelmia. Yksi suunnitelma sisälsi vanhan 1880-luvun sairaalarakennuksen korvaamisen työsuhdeasunnoilla. Tämän lisäksi Ullberg laati kivi-sairaalasta kolmikerroksisen vaihtoehdon. Lisäkerroksessa olisi sijainnut lisää potilashuoneita ja ne olisivat olleet vahvemmin yhteydessä nivelosan kattoterassiin, jolloin terassi olisi toiminut paremmin ulkoilukäytössä. Toisen vaihtoehdon rakennus oli pohjaratkaisultaan keskitetympi.

↑ Sairaalarakennuksen toinen vaihtoehto. Rakennuksessa olisi ollut yksi kerros enemmän eli kaksi potilashuonekerrosta. Muuten ratkaisu oli lähes toteutuneen vaihtoehdon mukainen. Uno Ullberg. Porvoon rakennusvalvonnan arkisto.

2.3 Sairaalan myöhemmät vaiheet

Pian kivisairaalan valmistumisen jälkeen sairaala koki vaurioita jatkosodan aikana 1940-luvulla. Sairaala-alue kuitenkin selvisi ilman merkittäviä vaurioita.

Vuonna 1947 perustettiin kuntainliitto ja sairaalan nimi muutettiin Porvoon Sairaalain kuntainliitoksi. Sairaala laajennettiin vuonna 1948 kulkutautiosastolla, joka toteutettiin vanhempaa 1800-luvun lopun rakennusta korottamalla ja laajentamalla. Kulkutautiosasto liitettiin jatkeosalla kiinni vanhaan rakennusosaan. Suunnitelmat laati arkkitehti Veikko-Jussi Heino. Rakennuskokonaisuuteen tehtiin myös pieniä muutoksia myös 1950-luvulla.

Vuonna 1969 Porvooseen valmistui uusi arkkitehti Reino Koivulan suunnittelema aluesairaala. Tämän johdosta sairaalatoiminta Lundinkadun rakennuskokonaisuudessa päättyi. Rakennuskokonaisuus muutettiin virastokäyttöön ja saneerattiin toimistotiloiksi. Muutossuunnitelmat laati arkkitehti Pekka Hornamo. Sairaalarakennusten oleva huonejako taipui hyvin toimistokäyttöön, eikä rakennuksiin tehty merkittäviä julkisivu- tai tilajakomuutoksia. Pieniä muutoksia tehtiin myös 1970-luvulla, esimerkiksi kun rakennuksen eteläpäätyyn lisättiin uusi sisäänkäynti.

Rakennuskokonaisuutta laajennettiin jälleen vuonna 1977, kun virastotalolle toteutettiin uusi monikäyttötilana toimiva betonirakenteinen siipirakennus. Laajennuksen suunnitteli arkkitehti Risto Mäkelä. Rakennus sijoitettiin Vänrikinkadun varteen ja sen myötä rakennuskokonaisuus muuttui suljetuksi ja rakennusten väliin muodostui uusi suojaisa sisäpiha.

→ Sairaala kärsi vuoden 1941 pommituksissa. Kuvassa kivisairaalan länsijulkisivu. Rakennuksen sokkeili ilmenee kuvassa eri värisenä, kuin muu julkisivupinta. Sot.virk.E.Nurmi, 27.8.1941. Sotamuseo, SA-kuva.

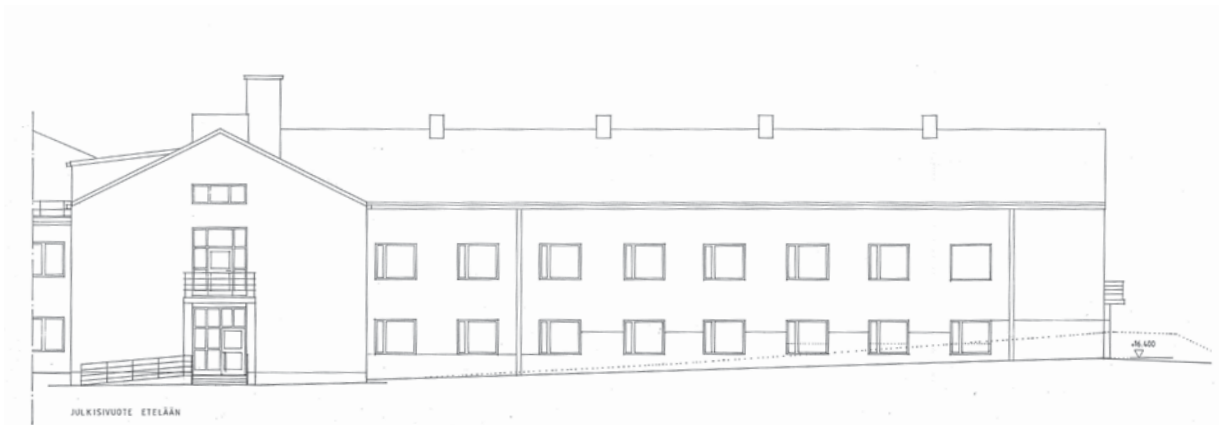
→ Kivisairaala kuvattuna Vänrikinkadulta vuonna 1952. Rakennuksen tiilikatto ja vaalea ilme erottuvat hyvin valokuvassa. Porvoon museo.

Porvoon kaupungin terveyskeskus toimi rakennuksessa vuoteen 2012 asti, kunnes muutti tiloista pois sisäilmaongelmien takia. Tämän jälkeen rakennukset ovat olleet pääosin tyhjiään. Ne ovat olleet satunnaisessa käytössä varastoina, viranomaisten harjoitustiloina ja lähimmäisapujärjestön elintarvikkeiden jakelupisteenä. Tiloissa on pidetty peruslämpö ja niissä on korjattu ajoittaisia ilkeävaltaurioita. Kohde on ollut myynnissä vuodesta 2013 lähtien.³

↑ Koko rakennuskokonaisuuden pohjapiirros vuodelta 1997, kun rakennus muutettiin jälleen terveydenhuollon käyttöön. Pääpiirustus, Arkkitehtuuritoimisto Launos Oy, 1997. Porvoon rakennusvalvonnan arkisto. Merkinnät lisätty.

- ↑ Kivisairaalan eteläjulkisivun muutospiirustus vuodelta 1997. Piirustuksesta ilmenee, että rakennuksen itäsiiven kohdalla maan pintaa on madallettu ja kellarikerroksen kolmen reunimmaisen ikkunan kokoja muutettu. Ikkunoita ei kuitenkaan toteutettu piirustuksen mukaan, vaan ne korvattiin hieman muita ikkunoita matalampina. Päätyisivun ovi oli lisätty vuonna 1971. Pääpiirustus, Arkkitehtuuritoimisto Launos Oy, 1997. Porvoon rakennusvalvonnan arkisto.

- ↑ Epidemiaosaston rakennus rakennettiin tontille alun perin jo 1800-luvun lopulla. Rakennusta laajennettiin ja muokattiin voimakkaasti 1940-luvulla, josta sen nykyinen ilme on peräisin.

- ↑ Kivisairaalan itäjulkisivun muutospiirustus vuodelta 1997. Päätyjulkisivun kellarikerroksen ikkunoita ei toteutettu piirustuksen mukaan, vaan ne korvattiin keskenään erikorkuisilla ikkunoilla. Pääpiirustus, Arkkitehtuuritoimisto Launos Oy, 1997. Porvoon rakennusvalvonnan arkisto.

- ↑ Vuoden 1977 laajennus Vänrikinkadun varrella on virastotalon ajalta. Laajennus toteuttti rakennuskokonaisuudelle suljetun muodon, jonka sisälle jäi suojaisa sisäpiha.

3. Kivisairaalan nykytila

Selvityksen tehtävänä on keskittyä arvioimaan etenkin Uno Ullbergin suunnitteleman kivisairaalan arvoja. Tämän johdosta kohteen nykytilanteen dokumentointi ja kuvaus on toteutettu ainoastaan kyseisestä rakennusosasta. Rakennuksen ulkopuolinen katselmus suoritettiin marraskuussa 2021.

Muiden rakennusosien tila on kuvattu Juha Vuorisen rakennushistoriaselvityksessä. Tämän lisäksi rakennuksista on tehty muita selvityksiä, kuten kuntotutkimusraportteja, korjattavuusarviointi sekä korjaustarveselvitys. Näissä, vuosien 2014–2018 välillä laadituissa selvityksissä on kuvattu rakennusten silloista tilaa.

Kivisairaalan kunto vuonna 2021 on voinut muuttua aiemmissa selvityksissä esitetystä tilasta, sillä rakennus on ollut pitkään tyhjillään. Se on kohdannut ilkeävaltaa, eikä rakennuksessa ole suoritettu merkittäviä korjaustoimenpiteitä.

ALKUPERÄINEN ILME VUONNA 1938		NYKYTILA
Vesikatto	Tiilikate	Konesaumattu musta peltikate. Piiput on pellitetty. Katolla on lumiesteet.
Räystäät ja vedenohjaus	Rakennus oli lähes räystäätön. Pitkillä sivuilla räystääitä korostivat pelkistetyt kulmikkaat räystäskourut. Syöksytorvet olivat upotetut.	Alkuperäisen ilmeen mukaiset räystäät. Räystäskourut ja syöksytorvet on uusittu, mutta ne mukailevat alkuperäistä ilmettä.
Ulkoseinät	Sileäksi rapatut, vaaleat tiiliseinät.	Alkuperäisen ilmeen mukaiset vaaleat, sileäksi rapatut seinät. Nivelosan ikkunoiden kehykset sekä parvekkeiden alaiset ulokkeet on rapattu harmaiksi.
Sokkeli	Pelkistetty, maaston mukaan porrastuva sokkeli. Oletettavasti betonin värinen.	Muun julkisivun tapaan vaaleaksi käsitelty sokkeli. Seinäpinnan ja sokkelin välinen sauma noudattaa pääosin alkuperäisten piirustusten mukaista porrastusta.
Ulko-ovet	Rakennuksen ulko-ovet olivat puurakenteisia. Pannuhuoneen ovea lukuun ottamatta ovet olivat lasiovia. Pannuhuoneen ovi oli vaakavuorattu. Pääoven ja parvekeovien syvennykset oli vuorattu keraamisilla laatoilla.	Kaikki ovet ovat valkoisia, lasituksilla varustettuja ovia. Pääsisäänkäynnin, eteläparvekkeen ja sisäpihan puiset ulko-ovet ovat oletettavasti alkuperäisiä. Eteläpäätyyn on lisätty metalli-lasiovi vuonna 1971. Itäparvekkeen ovi on korvattu pariovella 1980-luvulla. Pääoven ja parvekeovien syvennyksissä on alkuperäiset keraamiset laatat.
Ikkunat	Epäsymmetrisellä puitejaolla varustetut puuikkunat, jotka oli sijoitettu symmetrisesti julkisivuun. Matalan nivelosan ikkunat olivat symmetrisesti jaettuina kaksijakoisia ikkunoita, jotka oli sijoitettu julkisivuun nauhamaisesti. Sisäänkäynnin, porrashuoneiden ja parvekkeiden kohdalla oli suuremmat lasiseinät.	Nykyiset ikkunat ovat pääosin alkuperäisiä tai alkuperäisen puitejaon mukaan uusittuja. Ikkunoita on poistettu ja kellarikerroksen ikkunakokoja muutettu. Ikkunoiden syvennyksissä on alkuperäiset laattakoristeet.
Parvekkeet ja terassi	Ulokeparvekkeet putkikaiteilla. Nivelosan päällä sijaitseva kattoterassi.	Parvekkeet kaiteineen ja koristelaattoineen ovat alkuperäisen ilmeen mukaiset. Itäisen parvekkeen ilme on muuttunut ovi- ja ikkunamuutosten myötä. Nivelosan kattoterassin nykyinen ilme on 1980-luvulta.

! Alkuperäisen ilmeen selvityksen lähteenä on käytetty Porvoon rakennusvalvonnan arkiston piirustuksia, Arkkitehtuurimuseon arkiston piirustuksia sekä Juha Vuorisen rakennushistoriaselvitystä vuodelta 2014.

ULKOTILAT

VESIKATTO, RÄYSTÄÄT JA VEDENOHJAUS

Rakennuksessa on musta konesaumattu peltikate. Räystäät vastaavat rakennukselle alkuperäistä, lähes räystäätöntä ilmettä. Kattojen lapisivujen räystäitä on korostettu suurehkoilla kulmikkailla räystäskouruilla, jotka on maalattu julkisivujen väriin. Räystäskourut on uusittu, mutta ne vastaavat alkuperäisissä piirustuksissa esiintyviä kouruja. Kulmikkaat kourut esiintyvät myös vuoden 1941 pommituskuvassa.

Kulmikkaat syöksytorvet on upotettu rakennuksen julkisivuun. Valkoiset syöksytorvet on uusittu. Syöksytorvia ei ole esitetty alkuperäisissä piirustuksissa, mutta ne ovat oletettavasti alkuperäinen piirre. Vastaavat syöksytorvet esiintyvät vuoden 1941 pommituskuvassa.

Matalamman nivelosan räystäsdetaljiikka eroaa rakennuksen muista osista. Nivelosan vedenohjaus on toteutettu pyöreillä kourilla, jotka ovat vesikatteen tapaan mustat.

SEINÄPINNAT

Rakennuksen seinät ovat vaaleat ja sileäksi rapatut. Sileä rappaus ja vaalea väritys ovat alkuperäisiä piirteitä. Muusta julkisivupinnasta erottuvaa, vaaleanharmaata rappausta on käytetty matalamman nivelosan ikkunoiden ympärillä. Harmaa ympärys korostaa ikkunoissa tavoiteltua nauhamaisuutta. Myös päätyjulkisivuilla sijaitsevien parvekkeiden alapuoliset ulokeosat on rapattu harmaiksi. Näiden osien korostus muusta julkisivupinnasta eroavalla materiaalilla on piirustuksista päätellen alkuperäinen piirre.

→ Kivisairaalan län-sijulkisivu. Julkisivun ikkunajako on alkuperäisen mukainen.

→ Rakennuksen eteläjulkisivua. Nivelosan ja 1920-luvun synnytysosaston kyljessä sijaitseva porrashuone on lisätty vuonna 1987, mikä on kaventanut nivelosaa. Nivelosa on menettänyt alkuperäistä, lineaarisuutta korostavaa ilmettään.

SOKKELI

Sokkeli on käsitelty muun julkisivun väriseksi, mikä luo vaikutelman sokkelittomasta ja maahan uponneesta rakennuksesta. Seinäpinnan ja sokkelin väliin on kuitenkin jätetty saumaura, joka mukailee alkuperäisissä piirroksissa esiintyvää sokkelilinjaa.

Sokkelin yhtenevä väritys muun julkisivupinnan kanssa on oletettavasti myöhemmin lisätty piirre. Vuoden 1941 pommituskuvassa rakennuksen sokkeli ilmenee muuta julkisivupintaa tummempana, oletettavasti betonisena. Sokkelin pintamateriaalia ei ole nimetty alkuperäisissä julkisivukuvissa, mutta 1960-luvun muutospiirustuksissa sokkelimateriaaliksi on nimetty betoni.⁴ Sokkeli on kuitenkin jo alun perin ollut hyvin pelkistetty ja se on upotettu osaksi julkisivupintaa sileällä ja julkisivupinnan kanssa samalla tasolla olevalla pintakäsittelyllä. Näkyvä sokkeli loi rakennukseen nykyistä enemmän ryhtiä.

→ Rakennuksen itäsiiven eteläjulkisivu. Maanpinnan korkeutta on madallettu ja reunimmaisten alakunoiden kokoa muutettu.

ULKO-OVET JA SISÄÄNKÄYNNIT

Rakennuksen pääsisäänkäynnin ovi on alkuperäisen mukainen puu-lasi-ovi, joka liittyy sisäänkäynnin puu-lasiseinään. Sisäänkäynnin ympärys on verhoiltu tiililaatoin, jotka ovat alkuperäisiä. Sisäänkäynnin nykyinen ramppi ja katos on toteutettu 1990-luvulla.

Rakennuksen etelään työntyvän päädyn kellarikerrokseen johtava sisäänkäynti lisättiin parvekkeen alaiseen ulokkeeseen vuonna 1971. Metalli-lasiovi ja sisäänkäynnin portaat ovat edelleen toteutusajankohtansa mukaisessa asussa. Myöhemmin lisätyn sisäänkäynnin päällä olevan parvekkeen puu-lasiovi on oletettavasti alkuperäinen. Oven ja siihen liittyvien sivuikkunoiden alin lasitus on kuitenkin myöhemmin vuorattu umpeen laudoituksella. Rakennuksen itäisen päätyjulkisivun

→ Etelään työntyvän siiven itäjulkisivun symmetrinen ikkunajako on alkuperäisen mukainen.

⁴ Vuorinen 2014, 36.

parvekkeen ovi on korvattu pieniruutuisella puupariovella 1980-luvulla, kun tila muutettiin kaupunginhalituksen istuntosaliksi. Alun perin parvekkeiden ovet olivat keskenään samanlaiset. Parvekeovien syvennyksissä on alkuperäiset laattakoristeet.

Porraskäytävästä rakennuksen sisäpihalle johtava puu-ulko-ovi on oletettavasti alkuperäinen, mutta se on levytetty osin umpeen. Myös toisesta porraskäytävästä oli pääsy sisäpihalle, mutta se jäi rakennuksen sisään vuoden 1977 laajennuksen yhteydessä. Kellarikerroksessa alun perin sijainneet, nivelosaan ja pannuhuoneeseen johtaneet ulko-ovet on poistettu. Kohteen alkuperäiset ovikaaviot ja -detaljit ovat arkkitehtuurimuseon piirustusarkistossa.

IKKUNAT

Ikkunat ovat valkoisia, puurakenteisia ikkunoita, jotka ovat pääosin alkuperäisten ikkunoiden mukaisia. Osa ikkunoista on oletettavasti alkuperäisiä, mutta ikkunoi- ta on myös vaihdettu ja korjattu eri aikoina. Nivelosan ja rakennuksen itäsiiven kellarikerroksen ikkunoita on ainakin uusittu. Itäsiiven kellarikerroksen ikkunako- koja on muutettu. Ikkunoiden sijoittelu ja ikkunoiden puitejako on kuitenkin pidetty alkuperäisen mukaise- na. Kohteen alkuperäiset ikkunakaaviot ja -detaljit ovat arkkitehtuurimuseon piirustusarkistossa.

Etelä- ja pohjoissivuilla joitakin ikkunoita on laitettu umpeen, mutta ne on jätetty julkisivuun syvennyk- sen muodossa. Sisäpihalle aukeavalta pohjoisjulkisivul- ta on poistettu kellarin ikkunoita. Itäpäädyn yläikkuna on korvattu ilmanvaihtosäleiköllä.

Pääkerroksen ikkunoiden syvennykset on reunus- tettu keltaisilla tiililaatoilla, jotka ovat alkuperäisiä. Laattoja on käytetty paikoin myös kellarikerroksen ikkunoissa vesipellin sijasta. Kellarikerroksen ikkunoissa on kuitenkin pääasiassa valkoinen vesipellitys.

→ Rakennuksen poh- joisjulkisivu auke- aa rehevöityneelle sisäpihalle. Julkisi- vusta on poistet- tu kellarikerroksen ikkunoita.

→ Pohjoisjulkisivulla sijaitseva sisäänkäyn- ti toiseen por- rashuoneeseen, mutta se on jäänyt vuoden 1977 laa- jennusosan sisään.

PARVEKKEET

Rakennuksen betoniset ulokeparvekkeet ovat alkuperäisen ilmeen mukaiset. Parvekkeita kiertävät alkuperäiset putkikaiteet. Itäisen parvekkeen ilme on muuttunut, kun parvekkeen alkuperäinen ovi ja ikkunapinnat on korvattu pariovella. Oven alun perin lasinen yläosa on toteutettu umpinaisena ja rapattu harmaaksi. Parvekkeiden alapuoliset ulokkeet ovat tallella, mutta eteläpäädyssä ulokkeeseen on lisätty sisäänkäynti portaineen.

TERASSI JA PORRASHUONE

Matalan nivelosan yläpuolella oleva nykyinen kattoterrassi kaiteineen on toteutettu 1980-luvulla. Suunniteluajankohdalle tyypillisen ulkoiluterassin alkuperäinen ilme ei ole säilynyt.

1920-luvulla rakennetun synnytysosaston ja kivisairaalan kyljessä sijaitseva postmoderneja piirteitä sisältävä porrashuone lisättiin vuonna 1987. Porrashuone on käsitelty kivisairaalan julkisivujen sävyyn.

↑ Rakennuksen eteläinen päätyjulkisivu. Parvekkeen alapuolisessa ulokkeessa oleva sisäänkäynti portaineen ja ramppeineen on lisätty vuonna 1971.

↑ Rakennuksen itäinen päätyjulkisivu. Kellarikerroksen ikkunakokoja on muutettu ja ne ovat nykyisin eri kokoiset. Yläikkunaan ja julkisivuun on lisätty ilmanvaihtosäleikköjä.

↑ Rakennuksen ensimmäisestä kerroksesta on poistettu joitakin ikkunoita, mutta niiden tilalle on jätetty vanhat ikkunasyvennykset koristelaahtoineen muistuttamaan ikkunoiden sijainnista.

↑ Rakennuksen itäpäädyn pohjoisjulkisivua, joka liittyy vuoden 1977 laajennukseen. Rakennusten välisessä on nykyisin sisäänkäynti.

↑ Toisen porrashuoneen alkuperäinen pihan puolelle aukeava sisäänkäynti korkeine ikkunoineen on tallella. Ikkunat ja ovet ovat oletettavasti alkuperäisiä.

↑ Rakennuksen itäpäädyn parvekkeen ilme on muuttunut, kun alkupe-
räinen ovi ja ikkunat on korvattu pieniruutuisella pariovella, jonka ylä-
osa on muutettu umpinaiseksi.

↑ Eteläpäädyn parveke on alkuperäisen ilmeen mukainen ja parveke-
vi ja -ikkunat ovat oletettavasti alkuperäiset. Alimpien lasitusten lau-
doitus eroaa alkuperäisistä ovi- ja ikkunakaavioista, ja ne on luulta-
vasti lisätty myöhemmin.

↑ Rakennuksen pääsisäänkäynti sijaitsee 1880- ja 1920-luvun raken-
nusosien välissä. Sisäänkäyntiä on uusittu viimeksi 1990-luvulla. Sis-
säänkäynnin ikkunaseinä koristelaattoinen on kuitenkin alkuperäisen
mukainen.

- ↑ Matalamman nivelosan eteläjulkisivun aukotus eroaa muusta rakennuksesta, ja osaan on haettu modernimpaa otetta nauhamaisella ikkunajaolla. Osan oikeassa alareunassa sijaitsi alun perin ovi kellarikerrokseen, mutta se on poistettu ja korvattu ikkunalla. Nivelosan päällä on alkuperäisissä suunnitelmissakin mukana ollut kattoterassi, jonka nykyinen ilme on 1980-luvulta.

- Rakennuksen tyyppillisin ikkuna on tuuletusikkunallinen kaksijakoinen puuikkuna. Ensimmäisen kerroksen ikkunoita kiertää koristelaattareunus.

- Kellarikerroksen ikkunat vastaavat ensimmäisen kerrosten ikkunoita, mutta niiden korkeus vaihtelee. Alaikkunoissa ei ole koristelaattareunusta. Joissakin ikkunoissa vesipelti on kuitenkin korvattu vastaavilla laatoilla.

← Rakennuksessa on nykyisin musta peltikatto. Pitkien lappeiden räystäät ovat hyvin lyhyet ja niitä koristaa kulmikas räystäskouru. Räystäiden ilme väristystä lukuun ottamatta vastaa alkuperäistä.

→ Kulmikkaat upotetut syöksyt ovat oletettavasti alkuperäinen piirre.

SISÄTILAT

Rakennuksen sisätiloja ei inventoitu selvitystyön yhteydessä. Sisätiloihin on kohdistunut useita muutostöitä, mutta alkuperäinen tilajako on kuitenkin pääosin edelleen tallella. Jäljellä olevia alkuperäisiä piirteitä ovat esimerkiksi porrashuoneet, hissit ja hoituhuoneiden 1920-luvun klassismiin viittaavat kaarisyvennykset. Sisätilojen vuoden 2014 tilaa on esitetty Juha Vuorisen rakennushistoriaselvityksessä. Vuoden 2014 selvityksen jälkeen rakennuksen sisätilat ovat kokeneet vaurioita ja ilkivaltaa.

→ Rakennuksen sisätilat ovat kokeneet paljon muutoksia, mutta alkuperäisiäkin piirteitä on yhä jäljellä. Kuvassa esiintyvä sisääntuloaula on kokenut ilkivaltaa. Ullbergin suunnittelema aulapenkki on jäljellä, mutta sen ilme ei vastaa enää alkuperäistä.

4. Kohteen vertailu

4.1 Vertailu Ullbergin muihin sairaaloihin

Vertailua varten selvityksessä on luetteloitu Uno Ullbergin laatimia sairaalasuunnitelmia vertailutaulukkoon 1, joka löytyy selvityksen liitteistä. Luettelo perustuu Arkkitehtuurimuseon Ullbergin piirustuskoelman työluetteloon sekä Uno Ullberg - Viipurin arkitekhti (2020) teoksessa esitettyyn työluetteloon. Luetteloinnin lisäksi tässä luvussa esitellään tarkempaan tarkasteluun valitut neljä Ullbergin sairaalasuunnitelmaa. Kohteiden numerointi perustuu niiden numeroon osana vertailutaulukkoa.

ULLBERGIN SAIRAALAT

Ullberg työsti samanaikaisesti useita sairaalahankkeita sekä yksityisarkkitehtina että virkatöinä. Keskeisiä teemoja olivat rationaaliset pohjaratkaisut, pitkät rakennusmassat, keskikäytävät ja niihin valoa tuovat päätyjen lasiseinät. Suosittuja olivat myös julkisivussa korostetun aseman saavat porrashuoneet, erilaiset parveke- ja terassiratkaisut, potilashuoneiden keskittäminen aurinkoisiin ilmansuuntiin ja sisätilojen yhteys ulkotiloihin. Toistuva piirre on aurinkoiseen ilmansuuntaan avautuvat, rakennusosan keskiakselin suunnaiset neljän hengen potilashuoneet, joissa on kaksi ikkunaa, jolloin kumpikin vuoderivi saa suoraa valoa ikkunasta. Rationaalista suorakulmaisuuutta pehmentivät vinojen tai kaarevien muotojen käyttö sisätiloissa, kuten auloissa tai käytävillä, tai ulkopuolella esimerkiksi sisäänkäynnin sijoittelussa.

1930-luvulla Suomessa sairaaloiden suunnittelussa siirryttiin selkeästi kohti keskitettyä ratkaisumallia eli niin kutsuttua blokkisairaala. Ullbergin töissä etenkin Meilahden sairaala-alueen asemakaavasuunnitelmissa vuodelta 1936 näkyy selkeä siirtyminen kohti kansainvälisten esimerkkien mukaista kompaktia blokkisairaala-

la-mallia. Esimerkiksi Naistenklinikka ja Lastenklinikka toteutettiin 1930- ja 1940-luvuilla tämän uudenlaisen asemakaavasuunnitelman mukaan.

Vuonna 1938 Ullberg kiteytti aikakauden sairaalasuunnittelun haasteita kirjoitelmassaan ”Sairaalain suunnittelusta”: ”Uudenaikaisen sairaalan ja tieteenkin suuren keskussairaalan suunnittelu on nykyään lääketieteen ja rakennustekniikan nopean kehityksen ansiosta varsin monimutkainen tehtävä. Yhdelle tai muutamallekin henkilölle on tällaisen tehtävän ratkaiseminen omin voimin ylivoimaista. Siihen tarvitaan paitsi lääketieteen, sairaanhoidon ja rakennuksen edustajia myöskin monen muun erikoisalan asiantuntijoita kuten vesijohtojen ja lämmityksen, ilmanvaihdon, sähköjohtojen röntgenin y.m. asiantuntijoita”. Monialaiseen yhteistyöhön ja keskieurooppalaiseen sairaalarentamiseen Ullberg oli tutustunut etenkin edellisenä vuonna yhdessä Lastenlinnan ylilääkäri Arvo Ylpön kanssa.⁵

5 Vuorinen 2014, 25.

16 EIRAN SAIRAALA

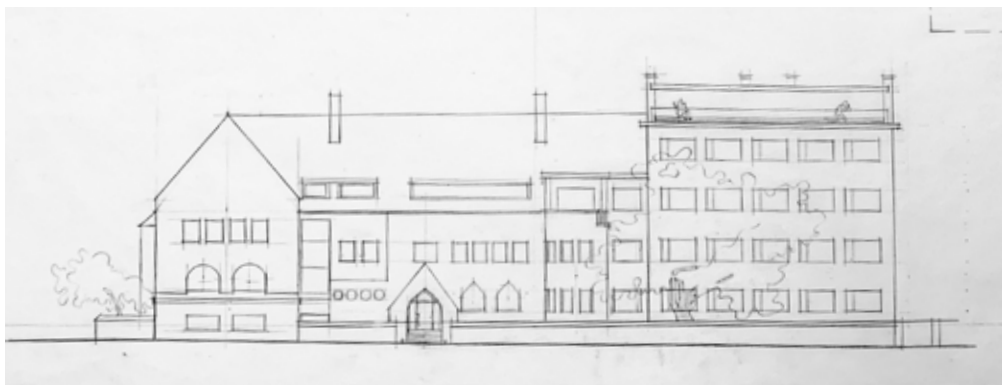
Eiran sairaala on Ullbergin toteutumaton sairaalahanke, joka kuvastaa Porvoon sairaalan tapaan arkkitehdin suhdetta vanhan rakennuskannan muuttamiseen ja täydentämiseen. Eiran sairaala oli lääkärien omistama yksityissairaala, jonka suunnittelutehtävät Ullberg toteutti yksityisarkkitehtina. Helsingissä, Ullanlinnan kaupunginosassa sijaitsevan sairaalan alkuperäisen rakennuksen oli suunnitellut arkkitehti Lars Sonck ja se valmistui 1907. Ullberg laati vuonna 1937 kaksi vaihtoehtoa Eiran sairaalan kehittämiseksi: joko vanhan rakennuksen korvaamisen kokonaan uudella ja kookkaammalla rakennusmassalla, tai laajennusosan toteuttamisen vanhan sairaalan ja Villa Johanna -nimisen huvilan väliselle tontille. Laajennussuunnitelmaan sisältyivät vanhan osan muutostyöt.

Suunnitelmat laajennusosista sekä Eirassa että Porvoossa olivat moderneja rakennuksia, jotka huomioivat vanhan rakennuksen koordinaatiston, mutta toteuttivat ajanmukaista muutokieltä. Eiran sairaalahanke jäi kuitenkin toteuttamatta ja tontti sairaalan vieressä on edelleen rakentamaton.

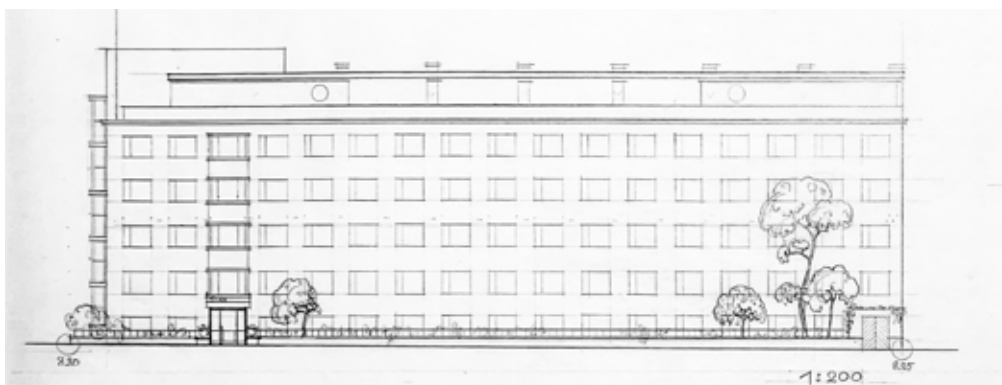
Vuonna 1941 Ullberg jatkoi Eiran sairaalaa kokevaa työtä ja laati piirustukset Töölöön, Ruusulankadun, Töölönkadun ja Kammionkadun (nyk. Sibeliuksenkadun) rajaamalle tontille. Kyseinen hanke olisi käsittänyt uudisrakennuksena toteutettavan, korkean, 100-paikkaisen sairaalan ja sen viereen sijoittuvan työsuhteasuinrakennuksen. Tämäkin suunnitelma jäi toteuttamatta, paikalle on myöhemmin rakennettu muita terveydenhuoltoa palvelevia rakennuksia.

← Lars Sonckin vuonna 1907 valmistunut Eiran sairaala. Ullbergin vaihtoehtoina oli rakennuksen laajentaminen kuvan oikeassa reunassa olevalle tyhjälle tontille tai vanhemman rakennuksen korvaaminen kokonaan uudella rakennuksella. Ark-byroo.

← Eiran yksityissairaalan laajennuksen ensimmäinen vaihtoehto vuodelta 1937. Sairaala oli tarkoitus jatkaa viereiselle tontille, Sonckin sairaalarakennusta täydentäen. Arkkitehtuurimuseo.

← Eiran yksityissairaalan toinen vaihtoehto eli uudisrakennussuunnitelma vuodelta 1937. Uusi sairaalarekennus olisi korvannut Sonckin sairaalan ja muodostanut tontille viisikerroksisen blokkisairaalan. Arkkitehtuurimuseo.

KEMIN YLEINEN SAIRAALA

Kemin yleinen sairaala perustettiin valtion toimesta ja se suunniteltiin Lääkintöhallituksessa, jonka yliarkkitehtina Ullberg toimi. Ensin laadittiin aluesuunnitelma ja sen perään sairaalasuunnitelmat. Kansallisarkistossa säilytettyjen piirustusten luonnosversiot ovat vuodelta 1937, pääpiirustukset ovat vuodelta 1938 ja kaikki ovat Ullbergin signeeramia.

Sairaalalan rakennustyöt alkoivat 1938, mutta sodan takia valmistuminen viivästyi vuoteen 1940. Rakennus on kookas, pitkänomainen, viisikerroksinen, valkoinen ja rapattu. Sairaalaan tuli viisi osastoa, joissa oli yhteensä 90 sairauspaikkaa. Se palveli kemiläisten lisäksi laajempaa aluetta. Pitkänomaista muotoa on rikottu siten, että pohjoista osaa on siirretty sivuun keskiakselilta ja tähän nivelkohtaan keskittyy rakennuksen sisäänkäynti, aulatilat ja porrashuone. Eteläpäätä korostaa toinen, tornimainen porrasosa. Rakennusta on laajennettu 1970- ja 1980-luvuilla ja sen viereen on tehty uudisrakennuksia, jolloin alkuperäinen rakennusosa on jäänyt kampamaisen kompleksin sisään.

Sairaala rakennettiin uudisrakennuksena ruutukaa-va-alueen viereen, aivan keskustan tuntumaan kuten

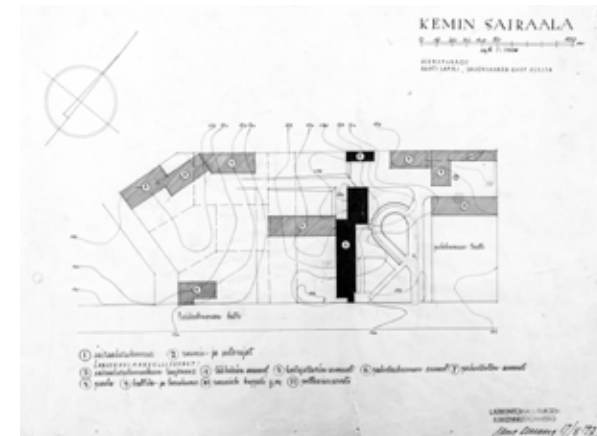

Porvoossakin. Rakennukset on sijoitettu tontin keski-osiin, eivätkä ne reunusta kadunvartta kuten muualla ympäristössä, jolloin rakentamaton kaistale erottaa kokonaisuuden muusta kaupunkirakenteesta. Porvoon sairaalakokonaisuus ottaa samaan tapaan etäisyyttä katuun nähden.

Kemin sairaala on edelleen toiminnassa ja nykyisin rakennus on osa Länsi-Pohjan keskussairaalaa, jonka operaatioista osittain vastaa Mehiläinen Länsi-Pohja Oy. Ajantasaisessa asemakaavassa Ullbergin suunnittelema osa on suojeltu SR-1 merkinnällä. Rakennus on suojeltava, kulttuurihistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti sekä kaupunkikuvan kannalta arvokas rakennus, jonka ominaispiirteet tulee korjaus- ja muutostöissä säilyttää. Erityisesti julkisivukorjauksissa tulee käyttää alkuperäisiä tai niitä vastaavia materiaaleja.

- Sairaala-alueen asemakaava vuodelta 1937. Sairaala rakennettiin aivan Kemin kirkon ja rantaviivan tuntumaan. Rakennukset eivät toteutuneet tämän suunnitelman mukaisesti. Uno Ullberg, 1937. KA.

- ← Kemin sairaala. Kemin historiallisen museon valokuva-arkisto.
- Sairaalarakennuksen (mustattu) pitkä, kaksisiosainen muoto on hahmottunut asemapiirroksessa. Muut harmaalla esitetyt osat on merkitty laajennusmahdollisuuksiksi. Uno Ullberg, 1937. KA.

RANUAN SAIRASMAJA

Ranuan sairausmaja edustaa Porvoon sairaalan tapaan Ullbergin suunnittelemaa pienimittakaavaisempaa sairaalarakennusta. Ranuan sairausmaja suunniteltiin virkатыönä Lääkintöhallituksessa joko Ullbergin toimesta tai tämän johdosta. Se toteutti samaan aikaan suunnitellun Sallan sairausmajan tavoin valtiovalan pyrkimyksiä luoda ajanmukaisia sairaalapalveluita koko maahan. Mittakaavaltaan huomattavasti etelän lääninsairaaloita pienemmät sairaalarakennukset olivat moderneina rakennuksina uudenlaisia sijaintipaikkakunnallaan. Väljään ympäristöön rakennettuina ne eivät olleet suoraan kytköksissä kaupunkirakenteeseen. Ranualla sairausmaja rakennettiin Ranuansalmen rannalle, metsän ja pellon ympäröimälle alueelle.

Rakennuksen suunnitelmat laadittiin vuonna 1936–1937 Lääkintöhallituksessa. Kansallisarkistossa olevissa piirustuksissa on Ullbergin signeeraus. L-kirjaimen muotoiseen rakennukseen tuli yhteen osaan kuusi-paikkainen sairasosasto, odotus- ja vastaanottotilat sekä operaatiohuone. Toinen osa oli kaksikerroksinen asunto-osa, josta alin kerros oli varattu kunnanlääkärin asuinkäyttöön ja toisessa kerroksessa oli asuinhuoneet muulle henkilökunnalle. Rakennukseen suunnitellut yhteiset kylpyhuone-wc:t sekä asunto-osaan että potilaille olivat ylellisyyttä maalaispitäjässä.

Rakennus valmistui 1938 ja se toimi 1952 lähtien kunnansairaalana. Vuonna 1965 se muutettiin asuinkäyttöön ja on ollut vuodesta 2005 tyhjillään.⁶ Nykyisin sairaala- ja terveyskeskustoiminnot sijaitsevat viereiselle tontilla rakennetussa uudisrakennuksessa. Vanha sairausmajarakennus on edelleen olemassa, mutta huonokuntoinen. Siitä laadittujen kuntotutkimusten mukaan purkutöiden pitäisi ulottua julkisivuihin asti,

6 Bööck 2020, 366.

sillä tiilien välissä oleva eriste on vaurioitunut, jos korjaamiseen ryhdytään.⁷

Rakennus merkittiin vuoden 2008 asemakaavaan historiallisesti arvokkaaksi ja taajamakuvaan kannalta tärkeäksi rakennukseksi.⁸ Tämän lisäksi vuoden 2018 Ranuan keskustaa koskevassa selvityksessä todettiin, että rakennus on arkkitehtonisesti ja historiallisesti arvokas, harkiten ja huolellisesti rakennettu. Merkittäviä ovat yksityiskohdat, kuten ullakkokerroksen pyöreät ikkunat ja sisätilojen pyöreä portaikko.⁹ Tämä suojelumerkintä kumottiin vuoden 2020 yleiskaavassa, ja nyt kyseisen rakennuksen tontille ollaan laatimassa ns. postimerkkikaavaa, jossa entisen asemankaavan suojelu puretaan. Työ on tarkoitus saada valmiiksi vuonna 2022.¹⁰

7 Niemelä 2021.

8 Bööck 2020, 366.

9 Bööck 2020, 366.

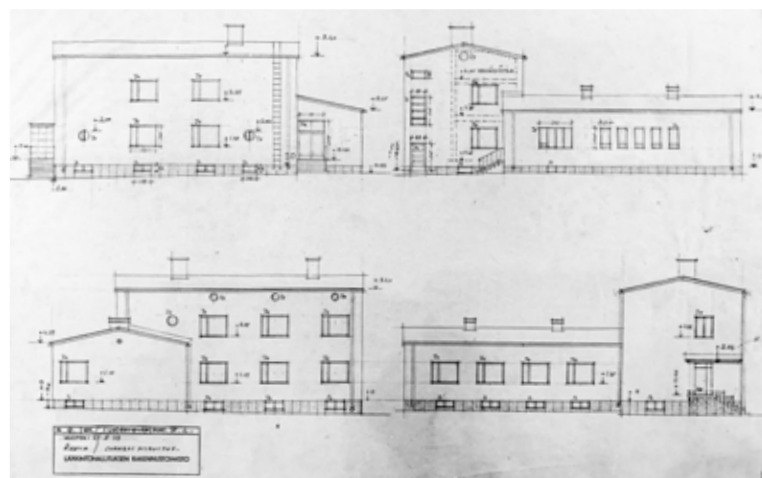
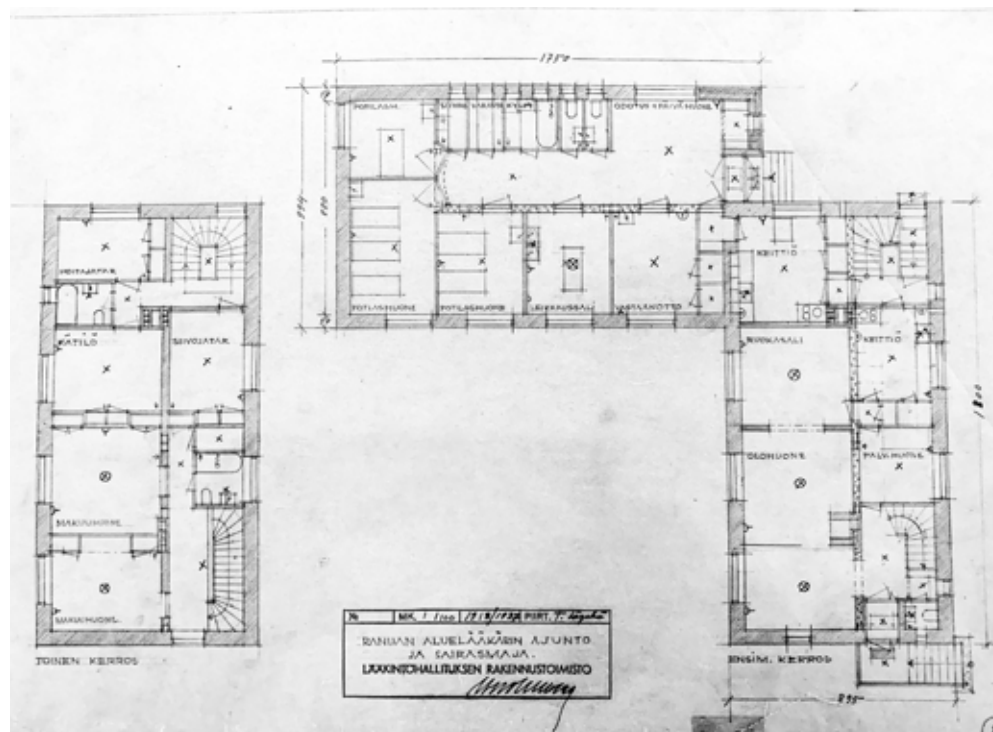
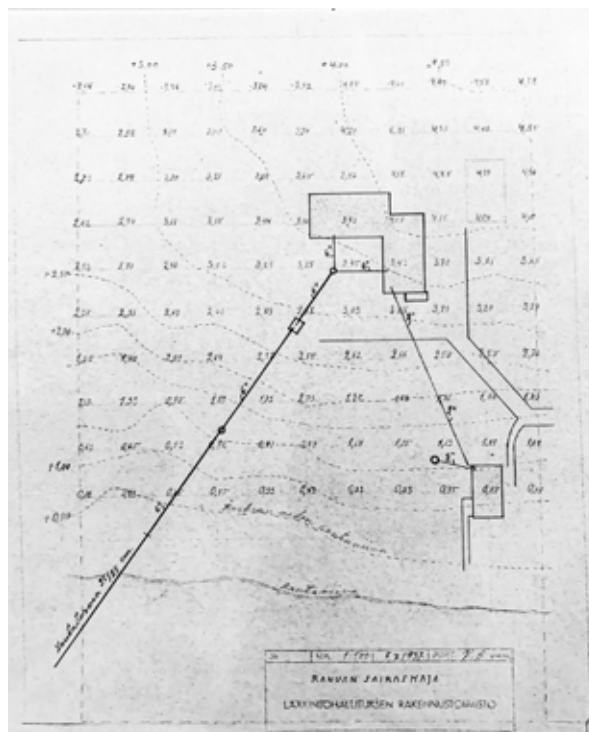
10 Niemelä 2021.

Vuonna 2013 tehtiin kunnanvaltuustossa aloite, jossa rakennusta vaadittiin korjattavan kuntalaisten käyttöön. Perusteluina esitettiin, että ”Rakennushistoriallisesti kivirakenteinen sairaala on merkittävä poikkeus sotia edeltäneessä rakennuskannassa Ranuan kaltaisessa maaseutupaikajässä. Kulttuurihistoriallisesti rakennus on huomattava muistomerkki ikäkauden päättäjien tarmokkaasta toiminnasta silloin vielä syrjäisen kunnan terveysolojen parantamiseksi”. Aloitetta käsiteltiin eri lautakunnissa, mutta se ei saanut kannatusta, lähinnä kustannussyistä, eikä hanke edennyt.¹¹

11 Vanha kunnansairaala kunnostettava hyötykäyttöön -aloite.

← Ranuan vuonna 1938 valmistunut sairausmaja. Edessä kuusi-paikkaisesta sairasosastosta, operaatiohuoneesta ja vastaanottotiloista koostuva siipi. Taustalla kaksikerroksinen asunto-osa Eero Österberg, Ranuan rakennusperinne 2019.

- κ Vuonna 1937 laadittuun asemapiirrokseen on merkitty alas rantaviiva. Rakennus sijaitse loivasti laskevassa rinteessä, lähellä rantaa, taajama-alueella. Maalaiskunnassa rakennuksia ei ollut tarve sijoittaa kortteleihin. KA.
- ↑ L-muotoinen rakennus jakautui yksikerroksiseen potilas- ja hoito-osastoon sekä kakikerroksiseen asunto-osaan. Kunnanlääkärin asunto oli tilava, hoitajattarella, kätilölle ja siivoojattarelle olisi varattu yksi huone sekä yhteiset keittiö- ja kylpytilat. KA.
- ← Julkisivupiirustukset. Asunto-osan ja sairaalasiiven julkisivukäsittelyt poikkeavat jonkin verran toisistaan, asuntosiiven ullakkokerrosta elävöittävät pyöreät ikkunat. Ullakolle sijoitettiin vesisäiliö. KA.

VIIPURIN NAISTENSAIRAALA

Viipurin naistensairaala rakentui vuosina 1936–1937. Sitä on pidetty yhtenä Ullbergin tärkeimpänä Viipurin työnä. Hän aloitti sairaalan suunnittelun työskennellessään Viipurin kaupunginarkkitehdin virassa ja hänen siirtyessä Lääkintöhallituksen arkkitehdiksi vuonna 1936, projektin vei loppuun uudeksi kaupunginarkkitehdiksi nimetty Ragnar Ypyä. Kansallisarkistossa olevat sairaalan piirustukset ovat Ypyän signeeraamat.

Sairaalarakennus muodostuu kahdesta samansuuntaisesta, mutta erikorkuisesta ja osin lomittain olevasta osasta. Varsinaiset sairaalatoiminnot olivat alun perin korkeammassa kuusikerroksisessa osassa ja matalammassa nelikerroksisessa osassa oli muun muassa työsuhteasuntoja. Potilaspaikkoja tuli 130. Rakennus sijoitettiin Porvoon sairaalan tavoin kaupunkikeskustan laidalle, suhteellisen väljään ympäristöön, mutta selvästi osaksi kaupunkirakennetta. Viereinen Patterinmäki on laaja viheralue. Naistensairaala oli kuitenkin uudisrakennus eikä laajennusosa, luonteeltaan erikoissairaala, ja se oli kooltaan Porvoon sairaalarakennusta huomattavasti laajempi. Kun Porvoossa oli vuonna 1939 noin 7000 asukasta, oli Viipurin asukasluku saman ajankohtana kymmenkertainen.¹²

Rakennus on edelleen sairaalakäytössä, nykyään sen tiloissa toimii Viipurin ortopedia- ja tuberkuloosisairaala. Rakennusta ei ole erikseen suojeltu, mutta sen on vuonna 2002 ilmoitettu äskettäin kartoitetuksi historian ja kulttuurin muistomeriksi. Merkintä noudattaa samana vuonna voimaan astunutta lakia ”Venäjän federaation kansojen kulttuuriperintökohteista”. Rakennuksen arvotus on täsmennetty historiallisesti arvokkaaksi kaupunkitilalliseksi kohteeksi.¹³

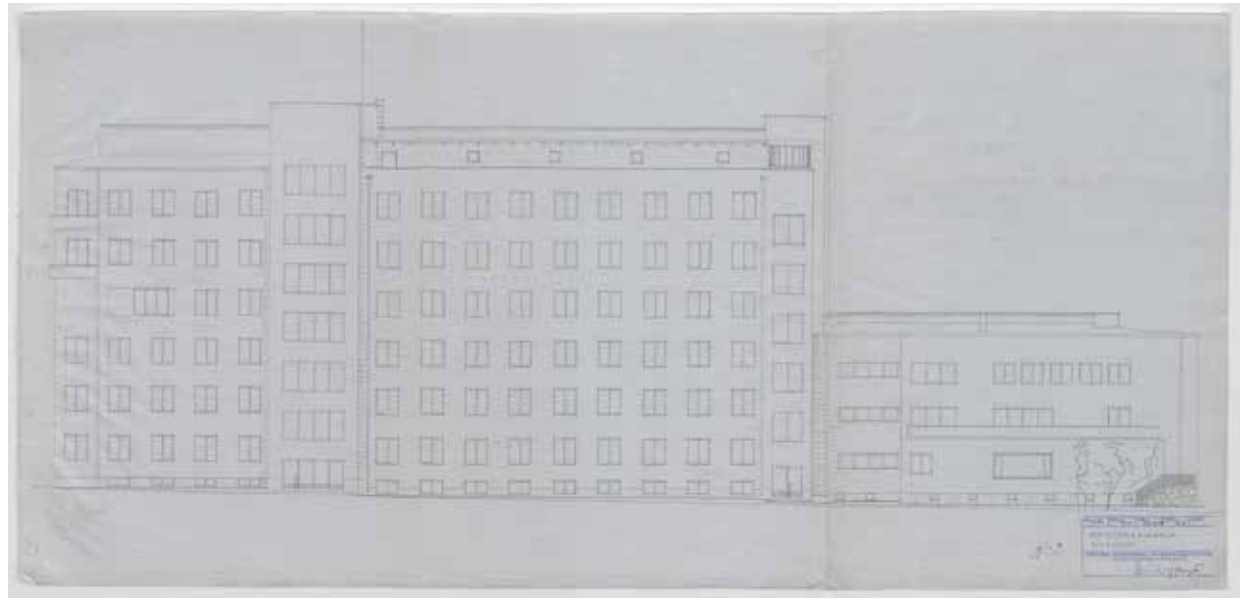
¹² Wikipedia 2021.

¹³ Dimitrijevič 2020, 349, 399.

← Viipurin naistensairaala. Lahden kaupunginmuseon kuva-arkisto.

↓ Julkisivupiirustuksen vuodelta 1937 on allekirjoittanut Ragnar Ypyä. KA.

PÄÄTELMÄT

Uno Ullberg oli monipuolinen arkkitehti, jolla oli erilaisia hankkeita sekä yksityisiltä että julkisilta toimeksiantajilta. Hänen päätöinään voidaan pitää Bensowin liikerakennusta Helsingissä (1940), Viipurin taidemuseon ja -koulun rakennusta (1930) ja Lastensairaala Meilahden sairaala-alueella Helsingissä (1946). Uno Ullberg suunnitteli noin 20 erilaista sairastupaa, sairaalaa tai vastaavaa. Vaikka hänen töissään on paljon sairaanhoiton rakennuksia, Ullbergia ei pidetä leimallisesti sairaala-arkkitehtinä. Hänen töistään verrokeiksi Porvoon sairaalalle valikoitui neljä erilaista kohdetta.

Eiran sairaalan toteutumattomat laajennussuunnitelmat (1937) kuvaavat arkkitehdin asennetta vanhan rakennuksen muuttamiseen, mistä myös Porvoon sairaalan kohdalla oli kyse. Uno Ullberg suunnitteli vanhan sairaalarakennuksen laajentamista tai vanhan rakennuksen korvaamista uudisrakennuksella. Laajennus olisi tuonut vanhan rakennuksen kylkeen modernin kumppanin. Purkaminen taas kertoo arkkitehdin ajattelun lähtökohdista – kaikki tiet olivat avoimia. Eiran sairaalan kohdalla kumpikaan vaihtoehto ei toteutunut. Porvoossa Ullbergin suunnittelutehtävä muistutti Eiran sairaalaa ja siellä hän päätyi laajentamaan vanhaa rakennuskantaa. Hän muokkasi uuden kokonaisuuden, jonka vanhemmat puurakenteiset rakennukset ja uusi, moderni kivirakenteinen osa erosivat toisistaan. Eiran suunnitelmien tapaan hän erotti uudet ja vanhat osat selkeästi toisistaan, huomioiden kuitenkin olevan rakennuskannan mittakaavan ja typologian tavoitellen sopusuhtaista kokonaisuutta.

Sekä Kemin yleisen sairaalan, että Viipurin naisten sairaalan sijainti keskusta-alueen tuntumassa vastaa Porvoon sairaalan sijaintia niin kutsutulla laajennus-alueella. Sairaalat sijoitettiin tontin keskiosiin, hieman

kauemmas kadun varresta. Kemin ja Viipurin sairaalan rakennukset edustavat 1930-luvun sairaalarakentamisen valtavirtaa. Ne ovat mittakaavaltaan suurempia kuin Porvoon sairaala. Ne olivat yksin rakennuspaikallan seisovia vaaleita ja uljaita rakennuksia. Molemmista on kuitenkin 1930-luvun jälkeen tullut laajennusten myötä Porvoon tapaan kerroksellisia kokonaisuuksia.

Ullbergin sairaalahankkeet olivat Porvoon sairaalan verraten pääasiassa suurikokoisempia. Pienen mittakaavansa myötä Porvoon kohde keskustelee Ullbergin korkeampiin ja keskitetympiin sairaaloihin verraten enemmän ympäristönsä kanssa. Se ei myöskään ole tiukan moderni, vaan ulkomuodoltaan arkaaisempi kuin monet muut Ullbergin sairaalat. Rakennuksen yksityiskohdat, kuten kattotiili ja tiililaatat ikkunanpielissä, toivat rakennukseen romanttisuutta, jota arkkitehdin muissa sairaaloissa ei samaan tapaan tavata.

Lähimpänä Porvoon sairaalaa Ullbergin kohteista voidaan pitää Ranuan sairasmajaa (1936–1937). Se on ulkomuodoltaan läheistä sukua Porvoon sairaalalle, joskin tätä vielä pienimittakaavaisempi. Se ei myöskään ollut täydentävä lisärakennus. Rakennuksen massoitte- lussa on samaan aikaan jotain perinteistä ja modernia. Ranuan sairasmaja on moderni hillityllä tavalla, aivan kuten Porvoon sairaala ja Ullbergin arkkitehtuuri yleisesti. Porvoon sairaalan tapaan rakennus on joutanut myös muuhun käyttöön sairaalavaiheen jälkeen.

4.2 Vertailu muihin 1930-luvun sairaaloihin

Vertailua varten selvityksessä on luetteloitu suomalaisia sairaalarakennuksia 1930-luvulta eli sotien väliseltä ajalta vertailutaulukkoon 2, joka löytyy selvityksen liitteistä. Luettelo perustuu Arkkitehti-lehdessä mainituihin tai laajemmin esiteltyihin sairaaloihin vuosina 1929–1941. Lisäksi luettelossa on eritelty neljä mukaan otettua vertailukohdetta, joita ei Porvoon sairaalan tapaan esitelty Arkkitehti-lehdessä. Osa sairaaloista on esitetty valokuvin, joiden numerointi perustuu kohteen numeroon osana vertailutaulukkoa.

Luetteloon ei ole otettu mukaan tuberkuloosisairaita. Ne sijaitsivat keskustojen ulkopuolella ja olivat tarkoitettu pitkäaikaiseen hoitoon ja erosivat siten siten Porvoon sairaalasta. Poikkeuksen tekevät kaupunkien rakennuttamat tuberkuloosisairaalat Helsingissä ja Viipurissa, jotka olivat päiväsairaita kaupunkien laidalla.

1930-LUVUN SAIRAALARAKENTAMINEN

1900-luvun alussa sairaalarakentamiselle oli erityinen tarve. Lainsäädännön kehittyessä ja Suomen ottaessa ensiaskelia kohti hyvinvointiyhteiskuntaa valtio tuki sairaalarakentamista uudella tavalla ja Lääkintöhallitus ohjasi sairaalahankkeita. Samanaikaisesti kun nuori kansakunta etsi omaa identiteettiään, valtasi arkkitehtien mielessä alaa uusi rationaalisuus, modernismi. Suomeen rakennettiin kymmeniä suuria valkoisia sairaaloita, useimmiten uudisrakennuksia. Näitä korkeita uuden ajan rakennuksia julkaistiin laajalti

Arkkitehti-lehdessä. Tämän lisäksi vuosisadan alkuvuosikymmeninä maata vaivasi tuberkuloosiepidemia. Sen hoitamista varten rakennettiin yhteensä 18 tuberkuloosiparantolaa 1930-luvun loppuun mennessä. Vaikka nämä parantolat sijoitettiin asutuskeskusten sijaan syrjäisemmälle seudulle, tuberkuloosisairaloissa oli paljon yhteneväsyyttä myös muihin sairaalarakennuksiin nähden.¹⁴

1930-luvun sairaalarakennusten valkoisuus, säännönmukaisuus ja yksinkertainen muotokieli korostivat hygieniää. Yksinkertaisuus heijastui myös rakenteellisiin ratkaisuihin ja toistuvuus säästi usein kustannuksia. Lääketieteen tulokset vaikuttivat suunnitteluratkaisuihin: kun auringonvalon bakteereja tappava voima oli tullut tieteellisesti todistetuksi ja hyvä ilmavaihto esti tunnetusti bakteerien ja virusten leviämisen, ilmalla ja valolla oli suuri merkitys arkkitehtuuriin.

Lääketieteen ja toimenpiteiden kehittyessä sairaaloiden tilaohjelmat kasvoivat. Sairaaloiden suunnittelussa siirryttiin kohti keskitettyä ratkaisumallia, ulkomaisen esimerkkien mukaista blokkisairaala. Tätä ennen oli suosittu paviljonkisairaala, jossa eri toiminnot sijaitsivat eri rakennuksissa, eivätkä rakennukset usein olleet suoraan tunnistettavissa sairaaloiksi. 1900-luvun alkupuolella sekä tehokkuuden että tonttien rajallisen koon johdosta yleistyivät korkeammat sairaalat, jossa sairaalatoiminnot ovat päällekkäin yhdessä rakennuksessa. Sairaaloiden massa kasvoi huomatta-

¹⁴ Makkonen 1999, 175–192.

vasti aiemmista rakennuksista.

Ajan korkeissa sairaalarakennuksissa suosittiin erityisesti suorakaiteen muotoisia rakennusosia, joita kytkettiin toisiinsa esimerkiksi L-, T- ja ristinmuotoisiksi kokonaisuuksiksi. Rakennusten korkeus vaihteli sairaalan tilaohjelman laajuuden mukaan, mutta lähtökohtaisesti suosittiin korkeita ja tehokkaita hissiyhteyksin varustettuja sairaalarakennuksia.

3

→ Suomen Punaisen Ristin sairaala eli nykyinen Töölön sairaala. Jussi Paatela 1932. Pietinen, 1932. MV, Historian kuvakokoelma, Pietisen kokoelma.

1

↑ Helsingin tuberkuloosiseiraala eli nykyinen Laakson sairaala. Eino Forsman 1926. Tunte-maton kuvaaja, 1929. HKM.

5

↑ Kivelän sairaala. Gunnar Taucher 1931. Pieti-nen, 1932. MV, Historian kuvakokoelma, Pie-tisen kokoelma.

6

↑ Duodecimin sairaala Helsingissä. W. G. Pal-mqvist 1932. Pietinen Aarne Oy, 1938. HKM.

4

↑ Helsingin naisteklinikka. Jussi Paatela 1934. Pietinen, 1934. MV, Historian kuvakokoelma, Pietisen kokoelma.

12

↑ Helsingin lastenlinikka. Uuno Ullberg ja Er-ki Linnansalmi 1938-46. Pietinen Viljo, 1946. MV, Historian kuvakokoelma, Matkailun edistämiskeskuksen kokoelma.

13

↑ Invalidisäätiön sairaalan rakennukset Hel-singissä. Eino Forsman, 1943. Jansson P.-O., 1955. HKM.

7

↑ Viipurin diakonissalaitos. Uuno Ullberg, 1931. Tuntematon kuvaaja, 1931–1939. MV, Historian kuvakokoelma, Karjalan Liiton kokoelma.

10

↑ Turun lääninsairaala. Uuno Ullberg ja Jussi Paatela, 1938. Pietinen Viljo, 1938. MV, Historian kuvakokoelma.

PÄÄTELMÄT

Ammattilehdistössä esitellyissä sairaalarakennuksissa korostuivat etenkin uudet innovatiiviset ratkaisut, joihin lukeutuivat muun muassa sivukäytäväratkaisut, ulokkeelliset betonirakenteet sekä terassityyppiset sairaalat. Myös valkoisuus, korkeus ja säännönmukaisuus toistuivat. Etenkin tuberkuloosisairaaloissa suosittuja aikakauden piirteitä olivat ulkoiluparvekkeet ja -terassit, auringon puolella sijaitsevat potilashuoneet ja osastoitu ilmanvaihto. Uno Ullberg ei juurikaan osallistunut tuberkuloosisairaaloiden suunnitteluun, mutta sairaaloissaan hän kuitenkin toteutti edellä mainittuja tuberkuloosisairaaloille tyypillisiä piirteitä, Porvoon sairaala mukaan lukien.

Ullbergin suunnittelemaa laajennusta Porvoon sairaalaan ei esitelty Arkkitehti-lehdessä. Rakennus oli pieni ja osa historiallisesti kerroksellista kokonaisuutta. Tähän aikaan yleisempää oli esitellä suuren mittakaavan hankkeita ja erityisesti uudisrakennuksia. Porvoon lisäksi myös Kotkan, Huutoniemen ja Hatapään sairaalat olivat vanhoja 1800-luvun tai 1900-luvun alun paviljonkisairaalakokonaisuuksia, joita täydennettiin 1930-luvulla. Niitäkään ei esitelty Arkkitehti-lehdessä.

Porvoon sairaala ei myöskään ollut muihin sairaalahankkeisiin verraten innovatiivinen vaan se tukeutui perinteisempään toiminnan järjestämiseen ja maltilliseen, myös klassisia piirteitä sisältävään ilmeeseen. Muihin sairaaloihin verraten Porvoon sairaalassa on vähemmän sairaalamaisia piirteitä, eikä se ole tunnistettavissa sairaanhoitorakennukseksi yhtä helposti, kuin monet muut aikakauden ihanteita edustavat sairaalat.

Porvoon sairaalakokonaisuus on rakentunut vaiheittain ja sen osissa on piirteitä paviljonkisairaalaista. Vaikka kokonaisuutta tehostettiin nivelosin ja laajennuksin, oli 1930-luvunkin lisäys matala, eikä kokonaisuutta voida pitää keskitetyn ratkaisun sairaalana. 1930-luvun tehokkuusajattelua kuitenkin kuvastaa toimintojen eriyttäminen sairaalasiipien välillä ja tehokkaat sisäiset logistiset järjestelyt, joihin myös Ullberg pyrki yhdistäessään Porvoon sairaalan eri osat fyysisesti toisiinsa. Porvoon sairaalan eroavaisuuksiin suhteessa muihin kohteisiin vaikuttaa, että se oli kunnallinen yleissairaala. Monet Arkkitehti-lehden esittelemistä kohteista olivat joko kuntayhtymien piirisairaaloita tai valtion rakennuttamia ja siten tilaohjelmaltaan ja rakennuskustannuksiltaan suurempia.

4.3 Vertailu muihin Porvoon 1930-luvun rakennuksiin

Vertailua varten selvityksessä on luetteloitu Porvoon keskusta-alueen muita 1930-luvun rakennuksia vertailutaulukkoon 3, joka löytyy selvityksen liitteistä. Luettelointi ei kata Porvoon keskusta-alueen kaikkia aikakauden rakennuksia, vaan siihen on valikoitu kohderakennuksen vertailun kannalta oleelliset kohteet, joiden mittakaava, toiminta tai kerroksellisuus vastaa kohderakennusta. 1930-luvun rajauksesta poikkeaa vertailussa mukana oleva 1950-luvulla rakennettu Linnankosken lukion rakennus. Kohteiden tiedot perustuvat Porvoon kaupunkisuunnitteluosaston selvityksiin.¹⁵ Kohteet on esitelty luvussa valokuvin ja niiden numeerointi perustuu kohteen numeroon osana vertailutaulukkoa.

¹⁵ Valtonen 2014; Kaupunkisuunnitteluosasto 2006–2015.

PORVOON 1930-LUVUN RAKENNUSKANTA

Porvoo tunnetaan puukaupunkina, jonka keskusta-alueesta puolet edustaa keskiaikaista kaupunkirakennetta ja puolet empiren ruutukaavaa. Näillä alueilla rakennuskanta on perinteisesti ollut puutalovaltaista, joskin mittakaava on kasvanut ja ympäristö muuttunut kivisemmäksi 1900-luvun mittaan. Pieneksi ja puutalovaltaiseksi keskusta-alueeksi Porvoosta löytyy suhteellisen paljon ja monipuolisesti 1930-luvun arkkitehtuuria. 1930-luvun rakennuksia on keskeisillä paikoilla ja niiden suunnittelijoiden joukossa on useita aikansa tunnettuja arkkitehtejä.

Verrokkikohteista Mannerheiminkatu 18 huoltoasemarakennus on vähiten kerroksellinen, 1930-luvulla rakennettu uudisrakennus. Se edustaa kohteiden pienintä mittakaavaa vieressä sijaitsevan Rihkamakatu 11 alkoholiliikkeen rakennuksen kanssa. Rihkamakadun liikerakennukseen kuuluu lasinen laajennusosa. WSOY:n talo (Mannerheiminkatu 20) sekä Taidetehdas (Kokonniementie 6) ovat hyvin kerroksellisia ja monivaiheisia kokonaisuuksia, joissa 1930-luvun rakennusosat eivät korostu, vaan ilmenevät rakennusten yhtenä

laajennusvaiheena. Ne ovat myös mittakaavaltaan suurempia, kokonaisen korttelin kokoisia rakennuksia.

Elannon talo (Mannerheiminkatu 13), Folkakademin opetusrakennus (Lukiokatu 2) sekä Lindroosin talo (Rauhankatu 28) edustavat hieman korkeampaa mittakaavaa. Nekin ovat kerroksellisesti rakentuneita, 1930-luvun rakennusosien ollessa kuitenkin rakennusten päävaiheita. Myös Linnankosken lukio (Piispankatu 24) edustaa samaa typologiaa, mutta sen pääosa on rakennettu 1950-luvulla. Rakennuksen julkisivujäsentelyssä on yhtäläisyyksiä Ullbergin laajennusosan kanssa. Muut verrokkikohteet eli Kulttuuritalo Grand (Piispankatu 28), Porvoon ruotsalaisen seurakunnan rakennus (Runeberginkatu 24), Folkakademin asuntola (Runeberginkatu 16) sekä Simolinin talo (Rihkamakatu 39) ovat matalahkoja ja suhteellisen pienimittakavaisia 1930-luvun uudisrakennuksia, joissa on joitakin myöhempiä kerrostumia.

1

↑ Rihkamakatu 11:n punaisessa tiilirakennuksessa sijaitsi alun perin alkoholiliike. Se sai myöhemmin jatkoksi lasisen laajennusosan. Gunnar Johansson, 1939.

3

↑ Teboilin huoltoasemarakennus on nykyisin tyhjiillään. Mannerheiminkatu 18. J. Brander, 1938.

5

↑ Kulttuuritalo Grand on edelleen alkuperäisen mukaisessa kulttuuri-toimintakäytössä. Piispankatu 28. Jung & Jung, 1934.

2

↑ WSOY:n painotalona toiminut rakennuskokonaisuus on rakentunut monessa vaiheessa. Kuvassa vuoden 1938 rakennusosa, jossa rakennuksen pääsisäänkäynti sijaitsee. Mannerheiminkatu 20. Laajennus 1938, J.V. Rinne.

4

↑ Entisessä Elannon talossa on nykyisin liiketilaa ja asuntoja. Etualalla on vuoden 1939 modernistinen rakennusosa ja oikealla vuoden 1917 uusklassistinen rakennusosa. Mannerheiminkatu 13. Toivo Löyskä, 1938.

6

↑ Porvoon ruotsalaisen seurakunnan rakennuksessa on klassismin piirteitä. Runeberginkatu 24. Lars Sonck, 1935.

7

↑ Borgå Folkakademin opetusrakennus osoitteessa Lukiokatu 2 on kerroksellinen rakennuskokonaisuus. Rakennus toimii kadun kiintopisteinä. A. L. Stigell, 1938.

9

↑ Taidetehdas on kerroksellinen rakennuskokonaisuus, jonka osia on rakennettu 1930-luvulla. Kuvassa näkyvät osat ovat 1900-luvun alkupuolelta. Kokonniementie 6. 1930-luvun laajennuksen suunnittelija ei ole tiedossa.

11

↑ Lindroosin/Hellbergin talo Rauhankadun puolelta, missä korostuu rakennuksen harjakattoinen pääty. Oikealla näkyy vuoden 1971 vaalea korotusosa. Rauhankatu 28. Erik Lindroos, 1940.

8

↑ Borgå Folkakademin asuntola osoitteessa Runeberginkatu 16 on sovitettu ympäristön puurakennusten mittakaavaan. Sisäpihan julkisivu on katujulkisivua monimuotoisempi. A. L. Stigell, 1938.

10

↑ Simolinin talon Rihkamakadun varren kulmaukset ovat kaarevat. Joki-katu 39. Väinö Vähäkallio, 1936.

12

↑ Linnakosken lukio sijaitsee osoitteessa Piispankatu 24-26. Raatihuoneenkadun puoleisessa päädyssä korostuvat rakennuksen harjakattoiset päädyt. 1953, suunnittelija ei tiedossa.

PÄÄTELMÄT

Porvoon verrokkikohteista vastaavalla tavalla kerroksellisia ja julkisessa käytössä olevia kokonaisuuksia on keskustan alueella muutama. Lähes kaikki Porvoon verrokkikohteet edustavat vaiheikkaista rakentumista omalla tavallaan. Suuria, koko korttelin kokoisia vaihteittain rakentuneita kokonaisuuksia edustavat WSOY:n talo ja Taidetehdas, joita Porvoon sairaalan voidaan katsoa kerroksellisuutensa ja laajalle alueelle ulottuvan rakennuskantansa myötä eniten muistuttavan. Folkakademin kortteli, johon sekä opetusrakennus, että asuntolarakennus kuuluvat, voidaan katsovan olevan samantapainen vaiherikas rakennuskokonaisuus, vaikka siinä eri toiminnot sijaitsevatkin vielä vahvemmin erillisissä rakennuksissa.

Elannon talo, Kulttuuritalo Grand sekä Lindroosin talo edustavat hieman edellistä pienempää mittakaavaa, jossa 1930-luvun rakennuksen lisäksi on vanhempi tai myöhemmin lisätty rakennusosa tai -osia. Alkoholi liikkeen entinen rakennus sekä Simolinin talo Rihkamakadulla sekä Mannerheiminkatu 18 huoltoasemarakennus edustavat rakennuksia, joissa kerroksellisuus ei ole yhtä havaittavissa, mutta niiden kohdalla kerroksellisuus syntyy suhteesta ympäröiviin vanhempiin puurakennuksiin. Myös sairaalarakennuksessa tontin vanhemmilla puurakennuksilla on suuri rooli rakennuskokonaisuuden kerroksellisuudelle.

Vaikka WSOY:n kortteli on sairaalan tapaan yksi kerroksellisimmista kohteista, eroaa se sairaalasta sikäli, että se muodostavaa selkeästi yhden tunnistettavan rakennuksen, jonka yhtenäisyyttä korostaa saman värin ja materiaalin käyttö. Myös Elannon talossa eri aikoina rakennetut osat on yhtenäistetty selkeäksi kokonaisuudeksi, kun 1910-luvun rakennusta muokattiin 1930-luvun laajennuksen yhteydessä. Porvoon

sairaala on toteutettu heterogeenisemmin ja eri aikoina rakennetut rakennusosat ovat helposti tunnistettavissa omikseen. Tässä suhteessa samanlaista kerroksellisuutta tavataan ainakin Folkakademin rakennuksissa ja Lindroosin talossa.

Linnakosken lukio valikoitui mukaan verrokkikohteeksi, koska sen arkkitehtuurissa on kivisairaalaan verrattavia piirteitä. Molemmissa rakennuksissa harjakattoisten rakennuspäättyjen asemaa on korostettu. Linnakosken lukio kuitenkin edustaa myöhempää, 1950-luvun arkkitehtuuria. Porvoon sairaalan tapaan Kulttuuritalo Grand osoitteessa Piispankatu 28 sekä Porvoon ruotsalaisen seurakunnan talo osoitteessa Runeberginkatu 24 sisältävät 1920-luvun klassismin piirteitä. Näihin verrattuna Porvoon sairaala on kuitenkin modernimpi ja sen klassismia edustavat piirteet sijaitsevat pääasiassa sisätiloissa.

Modernistisena rakennuksena vastaavaa arkkitehtonista laatua Porvoossa edustavat muun muassa arkkitehti Väinö Vähäkallion suunnittelema Simolinin liikerakennus (Jokikatu 39) sekä Erik ja Elma Lindroosin suunnittelema asuin- ja liikerakennus Lindroosin talo (Mannerheiminkatu 14). Ne ovat mittakaavaltaan kivisairaalaan verrattavissa ja niissä tavataan samankaltaisia arkkitehtonisia piirteitä. Kivisairaala on tyologiaaltaan verrattavissa liike- ja asuinrakennuksiin.

Porvoon muut verrokkikohteet sijaitsevat sairaalaan verraten kaupunkikuvallisesti näkyvämmällä ja merkittävämmällä paikalla keskusta-alueella. Ainoastaan Taidetehdas sijaitsee sairaalan tapaan Engelin empirekaavan ulkopuolella. Se on rakentunut sairaalan tapaan kaupungin laidalle, vaikka nykyisin sijaitseekin osana alueen korttelirakennetta. Muut verrokkikohteet ovat rakentuneet tärkeiden katujen varrelle ja useat niistä

myös aukeavat keskustan aukioille ja toreille. Porvoon sairaala sijaitsee tärkeällä paikalla lähellä Kaupunginpuistoa ja Lundinkadun pääteenä, mutta kaupunkikuvallisesti sen vanhimmat osat toimivat sen näkyvimpiä osina. 1930-luvun kivisairaalan rooli on katukuvassa pienempi, eikä se aukea yhtä vilkkaille kaduille tai aukioille kuin muut verrokkikohteet.

Porvoon keskusta-alueella on suhteellisen paljon 1930-luvun rakennuksia, mutta täysin vastaavaa kunnallisessa käytössä ollutta ja samaan tapaan kerroksellista kohdetta kuin Porvoon sairaala sieltä ei löydy. Suhteessa Porvoon muihin 1930-luvun vertailukohteisiin sairaalan 1930-luvun rakennusosa ei ole erityisen poikkeuksellinen.

5. Kohteen arvottaminen

Tämän täydentävän rakennushistoriaselvityksen toisen osan tarkoituksena oli Uno Ullbergin suunnitteleman kivisairaalan arvottaminen.

OMINAISPIIRTEET

Porvoon sairaala-alueen ominaispiirteisiin kuuluvat 1880-luvulla ja sen jälkeen rakennetut puurakennukset, sekä niiden rinnalle 1900-luvulla tulleet kivirakennukset. Keskeiset puurakennukset säilyvät kaavaehdotuksessa.

Ullbergin suunnittelema kivinen laajennusosa Porvoon sairaalaan edustaa 1930-luvun laadukasta ja tyyliältään hallittua julkista rakentamista. Laajennus yhdisti vanhemmat rakennukset toisiinsa. Arkkitehti muokkasi vanhempien rakennusten sisätiloista yhden toiminnallisen kokonaisuuden. Ullberg suunnitteli rakennuksen huolellisesti ja tehtävään paneutuen, mistä kertovan muun muassa Arkkitehtuurimuseon arkistossa tallella olevat lukuisat osa- ja detaljipiirustukset.

Uudisosan koordinaatisto kytkeytyi vanhojen puurakennusten tavoin viereisen empirien ruutukaava-alueen koordinaatistoon. Sairaalan aiemmat laajennukset olivat olleet alisteisia alkuperäiselle, puurakenteiselle paviljonkisairaallalle. Ullbergin kivisairaala loi ensi kertaa tontille arkkitehtonisesti erottuvan kerrostuman. Yksikerroksisena toteutunut laajennusosa

sopeutui hyvin empirerakennusten mittakaavaan.

Ullbergin kivisairaalaan on sekä klassisistisia että moderneja piirteitä. Selkeä massoittelu, sileät vaaleat julkisivut, tasainen aukotus, lyhyträystäinen harjakatto ja tiilikate ovat 1920-luvun lopun pelkistetyn klassismin kaikuja. Moderneja piirteitä ovat muun muassa ikkunoiden epäsymmetrinen puitejako, putkikaiteet ja kattoterassi, jonka toiminnallisuus matalana toteutuneessa laajennuksessa oli kuitenkin heikkoa. Rakennuksen pelkistetty ulkomuoto korostaa keltaisilla tiililaatoilla verhottuja ikkunanpieliä. Ikkunoiden epäsymmetrinen puitejako ja ikkunanpielien hienovarainen korostaminen ovat piirteitä, jotka yleistyivät vasta sotien jälkeisen vuosikymmenen asuntorakentamisessa.

Ullberg oli Lääkintöhallituksen arkkitehtina perehtynyt ajankohdan sairaalarakentamiseen. Porvoon sairaalassa hän sovelsi tietämystään pienessä mittakaavassa. Kivisairaala poikkesi Porvoon sairaalan aiempien rakennusosien paviljonkisairaala-typologiasta. Rakennus ei kuitenkaan edustanut aikansa ihannetta monikerroksista ns. blokkisairaala, korkeaa ja tehokasta laitosta, vaan se oli toiminnallisesti mukautettu kokonaisuus. Yksikerroksinen rakennus on mittasuhteiltaan matala ja pitkänomainen. Kellarin palveleva kerros on suhteessa suuri, kun päällä on vain yksi palveltava kerros. Ullbergin luonnosteleva, yhtä kerrosta korkeampi, mutta toteuttamatta jäänyt rakennusvaihtoehto vaikuttaa piirustuksissa ulkomuodoltaan tasa-

painoisemmalta, kun taas toteutuneen rakennuksen eteläjulkisivun ilme oli valmistuessaan raskas. Raskasta vaikutelmaa korostavat sokkelin myöhempi käsittely muuta julkisivua vastaavalla tavalla sekä eteläjulkisivuun kohdistuneet maan pinnanmuotojen muutokset.

VERTAILU

Vertailtaessa Ullbergin muihin sairaalarakennuksiin kivisairaala erottuu pienemmän mittakaavansa ja sijaintinsa puolesta. Pienemmän kokonsa myötä Porvoon kohde keskustelee suurempiin sairaaloihin verrattuna enemmän ympäristönsä kanssa. Rakennus on ulkomuodoltaan pelkistetympi kuin monet muut Ullbergin sairaalat, vaikka siinä on paljon Ullbergin arkkitehtuurille tyypillisiä piirteitä. Vertailun perusteella Porvoon kivisairaala ei kuitenkaan nouse arkkitehtonisesti kärkeen Ullbergin sairaalakohteiden joukossa. Toisaalta se edustaa Ullbergin huolellista paneutumista vanhemman rakennuskannan täydentämiseen.

Ullbergin kyky sovittaa uudisrakennuksia luontevasti olemassa olevaan historialliseen ympäristöön on tunnustettu. Hänen uransa keskittyi Viipuriin. Kuutio-omainen Maakunta-arkiston uudisrakennus (1933) sijaitsee näkyvällä paikalla Viipurin keskustaa vastapäätä Tervaniemellä. Siinä Ullberg hyödynsi kesken jääneen ortodoksikirkon perustuksia. Vastaavasti Vallikadun asuintalot Viipurissa toivat harjakattoisine päätyineen

uuden arvokkaan aiheen sataman katu- ja kaupunkikuvaa. jota Ullbergin päätyönä pidetty Viipurin taidemuseon ja taidekoulun rakennus (1930) hohtaa valkoisena Panssarilahden kivisen bastionin päällä kuin kreikkalainen palatsi kallion laella. Porvoon sairaalan laajennus on edellisiin verrattuna arksampi, Se ei ota itsenäistä roolia sairaala-alueen keskusrakennuksena. Täydennysrakennuksena se antaa tilaa sairaalan vanhimmillä osille. Laajennuksen vaatimaton arkkitehtuuri ei yllä verrokkeja vastaavalle tasolle.

Sairaalarakentamisen typologia uudistui voimakkaasti 1930-luvulla ja sairaaloiden mittakaava kasvoi. Porvoon sairaala heijastelee aikakauden rationaalisia ihanteita, mutta se ei rinnastu vuosikymmenen suuriin ja korkeisiin sairaalarakennuksiin. Ullbergin suunnitelmassa vanhoilla, kaupunkikuvallisesti hallitsevilla puurakennuksilla oli keskeinen rooli osana kokonaisuutta, mikä on 1930-luvun suomalaiselle sairaalarakentamiselle epätyypillinen piirre.

Porvoon keskusta-alueella on kaupungin kokoon nähden melko runsaslukuinen määrä sotien välisen ajan pienimittakaavaisia, modernismia edustavia rakennuksia. Ne sijaitsevat keskeisillä paikoilla ja niiden suunnittelijoiden joukossa on aikansa tunnettuja arkkitehtejä. Täysin vastaavaa, kunnallisessa käytössä ollutta ja samaan tapaan kerroksellista kohdetta kuin Porvoon sairaala sieltä ei kuitenkaan löydy. Sen sijaan kerrokselliset rakennuspaikat, joissa yhdistyvät puu- ja kivirakennukset, ovat Porvoolle tyypillisiä. Porvoosta löytyy paljon esimerkkejä kohteista, joissa kivi- ja puurakennuksia on rakennettu vierekkäin ja sovitettu yhteen. Porvoon kontekstissa sairaalakokonaisuudella on arvoa etenkin paikallishistorian ja kaupunkikuvallisesti kerroksellisen kokonaisilmeensä kannalta.

SÄILYNEISYYS

Porvoon sairaalan alue on historiallisesti erittäin kerroksellinen. Kaavaehdotuksessa säilytettäväksi ehdotetut, 1880–1920-luvuilla valmistuneet puurakennukset edustavat tontin vanhintaa rakennuskantaa ja ovat kokemistaan muutoksistaan huolimatta tärkeitä muistumia sairaalan vanhimmasta historiasta. Ullbergin 1930-luvun laajennus muokkasi sairaalasta astetta suuremman yksikön yhdistämällä eri-ikäiset osat. Kivisairaala on pinta-alaltaan sairaalan suurin osa.

Alueen kaikkiin sairaalarakennuksiin on kohdistunut useita muutostöitä. Kivisairaalan sokkelia, sisäänkäyntejä ja ikkunoita on paikoin muutettu. Tämä on muuttanut rakennuksen julkisivujen alkuperäisiä mitasuhteita sekä pää- ja kellarikerroksen välistä hierarkiaa. Osa myöhemmistä muutoksista ja korjaustoimenpiteistä on ollut arkkitehtoniselta tasoltaan heikkoja. Etenkin 1970-luvulla toteutetun maan pintojen uudelleenmuotoilun johdosta rakennus ei istu ympäristöönsä yhtä hyvin kuin ennen. Tämän ohella 1970-luvulla Vänrikinkadun varteen toteutettua laajennusta ei ole sovitettu tontin miljööseen yhtä taidokkaasti kuin aiempia osia. 1980-luvulla lisätty tornimainen porrashuone on myös kokonaisuuden ilmettä heikentävä. Sen myötä kivisairaalan nivelosa ja tämän päällä ollut terassi ovat menettäneet merkityksensä moderneina sairaala-arkkitehtuurin piirteinä.

Kivisairaalaossa on havaittu sisäilmaongelmia, minkä seurauksena se on ollut vuodesta 2012 lähtien pääosin tyhjillään. Rakennuksen kunto on huonontunut ja siihen on kohdistunut ilkeävaltaa. Rakennuksen tyhjänä pitäminen lisää ilkeävallan riskiä.

ARVOT

Pienimuotoisena ja monessa vaiheessa rakentuneena kokonaisuutena Porvoon sairaala on tyypillinen keskikokoisen kaupungin julkinen rakennus. Sairaalakokonaisuutena se kertoo sairaanhoidon kehittymisestä Porvoossa. Rakennuksen vaihe virastotalona ja käytön paluu terveydenhuollon rakennukseksi heijastavat yhteiskunnan muuttuvia tarpeita ja tekevät siitä paikallisella tasolla kulttuurihistoriallisesti kiinnostavan.

Ullberg sovitti kivisairaalan arvokkaasti osaksi 1800-luvun lopulle pohjautuvaa sairaalaympäristöä ja kaupunkikuvaa — ilmeisen hyvin toimineeksi kokonaisuudeksi. Kivisairaala toi Porvoon sairaalaan uuden, laadukkaan kerrostuman. Toteutunut rakennus sopeutui Porvoon keskustan mittakaavaan. Rakennus suhtautuu ympäristöönsä sovittelevasti. Se on osa kokonaisuutta, itsenäisenä rakennuksena kivisairaala on melko vaatimaton.

1930-luvun sairaala-arkkitehtuurin tutkimus on korostanut rakennusten uutta, korkeaa ja tehokkuuteen tähtäävää typologiaa. Porvoon kivisairaala ei edusta tätä typologiaa. Uuden ja tehokkaan sijaan suunnittelun lähtökohtana oli olemassa olevan rakennusalan täydentäminen. Toteutus ei nyky-ymmärryksen mukaan edusta täydennysrakentamisen kohteena 1930-luvun sairaala-arkkitehtuurin kärkeä. Yhtä lailla uudisosa ei edusta parhaimmistoa Ullbergin täydennyskohteiden joukossa, sillä se ei luonut uutta keskusrakennusta. Se toi uuden ajallisen kerroksen, joka tulee säilymään fragmentteina myös uudessa kaavaehdotuksessa.

6. Kaupunkikuvallisten vaikutusten arviointi

6.1 Nykyinen kaupunkikuva

Porvoon sairaalan kiinteistöä ympäröivä kaupunkikuva on monimuotoista. Ympäristön maasto nousee etenkin lännestä kohti kiinteistöä ja se toimii ympäristön korkeimpana kohtana. Kiinteistö on kierrettävissä ja sitä rajaa joka reunalla kulkureitti, mutta vain itäpuolinen Vänrikinkatu toimii varsinaisena autotienä.

Kiinteistöä ympäröivässä rakennuskannassa on erilaisia typologioita ja kaupunkikuva on kerroksellista. Pohjoisessa naapurina on nelikerroksinen, postmoderni vuonna 1983 rakennettu valtion virastotalo. Rakennuksen ja kohdetontin välissä on virastotaloa palveleva laajahko parkkialue. Virastotalon molemmin puolin, kohdetontin koillis- ja luoteispuolella, naapureina on asuinkerrostaloja, joista Lundinkadulla sijaitseva lähin rakennus on rakennettu vuonna 1984. Tontin pohjoispuolella kaupunkikuva koostuu siten pääasiassa 3–4 kerroksisista kerrostaloista. Nämä korttelit rajautuvat pohjoispuoleltaan Mannerheiminkatuun.

Tontin eteläpuolella ja Vänrikinkadun itäpuolella on typologialtaan huomattavasti pienempää rakennuskantaa. Pienet ruotsalaistyyppiset rintamamies-talot kuuluvat Soturikylän puutaloalueeseen, joka on rakennettu 1940-luvulla. Soturikylän rakennukset ja

pihapiirit on suojeltu asemakaavassa. Tontin kaakkoispuolella, Soturikylän liepeissä, on urheilukenttä, jonka kohdalla kaupunkikuva on matalaa ja väljää. Pienemmän mittakaavaan kuuluvat myös Engelinpolun ja Linnakoskenkadun väliin jäävän korttelin puutalot. Talot on rakennettu 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa ja ne kuuluvat Empire-Porvoon RKY-alueeseen. Rakennukset on suojeltu asemakaavassa. Niiden länsipuolella sijaitsee Porvoon Kaupunginpuisto.

Kaupunkirakenne kohdekiinteistössä ja sen ympärillä on ajallisesti kerrostunutta ja monimuotoista. Kasvillisuudella on merkittävä asema kaupunkikuvassa. Lähiympäristön rakennusten koko ja kerrosluvut sekä kortteleiden tiiveys kasvavat pohjoiseen Mannerheiminkadulle päin kuljettaessa. Kaupunkikuva on pääosin eheää, mutta tontin pohjois- ja eteläpuolen alueiden mittakaavojen välillä on olemassa kontrastia.

↑ Kohdetontin pohjoisnaapurina on valtion virastotalo vuodelta 1983. Tullinportinkatu 1.

↑ Lundinkadun päädyssä sijaitseva nelikerroksinen asuinkerrostalo on tonttia lähinnä oleva kerrostalo. Lundinkatu 22.

↑ Tontin itä- ja eteläpuolella on 1940-luvun pienpuutaloja, jotka muodostavat Soturikylän asuinalueen. Valokuvassa on tontin eteläpuolen rintamamiestaloja, jotka sijaitsevat nykyisen parkkialueen vieressä.

↑ Engelinpolun ja Linnakoskenkadun välissä on 1900-luvun alun puutaloja, jotka yhtyvät typologialtaan kohdetontin länsiosan puurakennuksiin.

6.2 Vaikutukset kaupunkikuvaan

Kaavaehdotuksen ratkaisun vaikutusta alueen kaupunkikuvaan on analysoitu kohdekäynneillä tehtyjä havaintoja ja dokumentaatiota sekä Porvoon kaupungin Sova3d- kaupunkimallia hyödyntäen ja vertaillen. Analyysi on suoritettu kaupunkikuvallisella tasolla, ja siihen on huomioitu kulkureitteihin, näkymiin, rakennusmassoihin ja viheralueisiin kohdistuvia vaikutuksia. Porvoon kaupungin Sova 3d-mallissa kaavaehdotuksen mukaisen viitesuunnitelman rakennusmassat on sijoitettu nykytilannetta kuvaavaan pistepilvimalliin.

Arviointi on toteutettu valitsemalla alueelta oleellisia näkymiä ja vertaamalla nykytilasta otettuja valokuvia kaupunkimallista tuotettuihin saman kuvakulman rinnakkaiskuviin. Kaupunkimallista otetut kuvakaappaukset ovat viitteellisiä ja niissä on keskitytty arvioimaan merkittävimpiä kaupunkikuvallisia muutoksia, jotka on tuotu esiin merkinnöin ja tekstiin kirjatuihin päätelmin. Nykytilan ja asemakaavaehdotuksen vertailun helpottamiseksi, on kaupunkimallia käsittelevissä kuvissa korostettu keltaisella rajauksella ne kohdat, joihin kohdistuu kaupunkikuvallisia muutoksia. Koko selvitystyön yhteenvedossa on esitetty kokonaisnäkemys siitä, miten esitetty kaavamuutos vaikuttaisi alueen kaupunkikuvaan ja kulttuuriympäristöön.

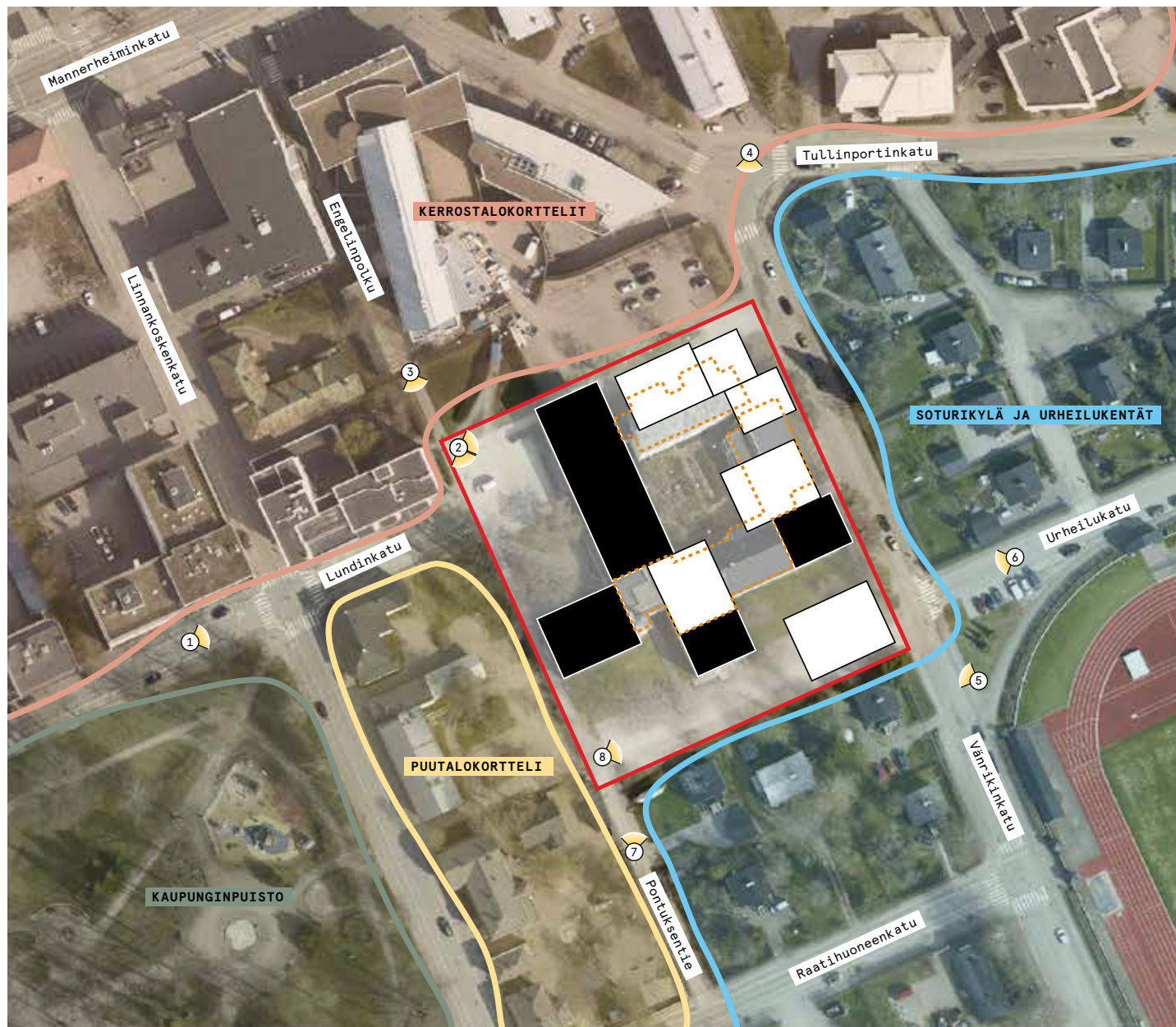
KAAVAHDOTUKSEN KUVAAUS

Lundinkadun pääte AK529 asemakaavan muutosehdotuksessa osa kiinteistössä sijaitsevista rakennuksista suojellaan. Näihin lukeutuu 1880- ja 1920-luvun puurakennukset sekä Ullbergin 1930-luvun kivisairaalan kaksi päätyosaa. Kivisairaalan päätyosat on määrätty suojeltaviksi niiden kaupunkikuvallisesti merkittävän aseman takia. Kaavaehdotus mahdollistaa 1940- ja 1970-luvun rakennusosien sekä kivisairaalan keskiosien purkamisen.

Kaava mahdollistaa neljän uuden III-V(4/5) -kerroksisen pistetalomaisen asuinkerrostalon toteuttamisen. Uudisrakennusten rakennusalat yhtyvät osittain suojeltaviin rakennuksiin. Uudisrakennuksiin edellytetään harjakattoa ja puu- tai tiililaattajulkisivua. Kaavaehdotukseen kuuluu sitova rakennustapaohje, jossa on annettu ohjeita uusien rakennusten arkkitehtuurista ja suojeltavien rakennusten korjauksesta. Tontilla sijaitsevia jalopuita on myös merkitty säilytettäväksi.

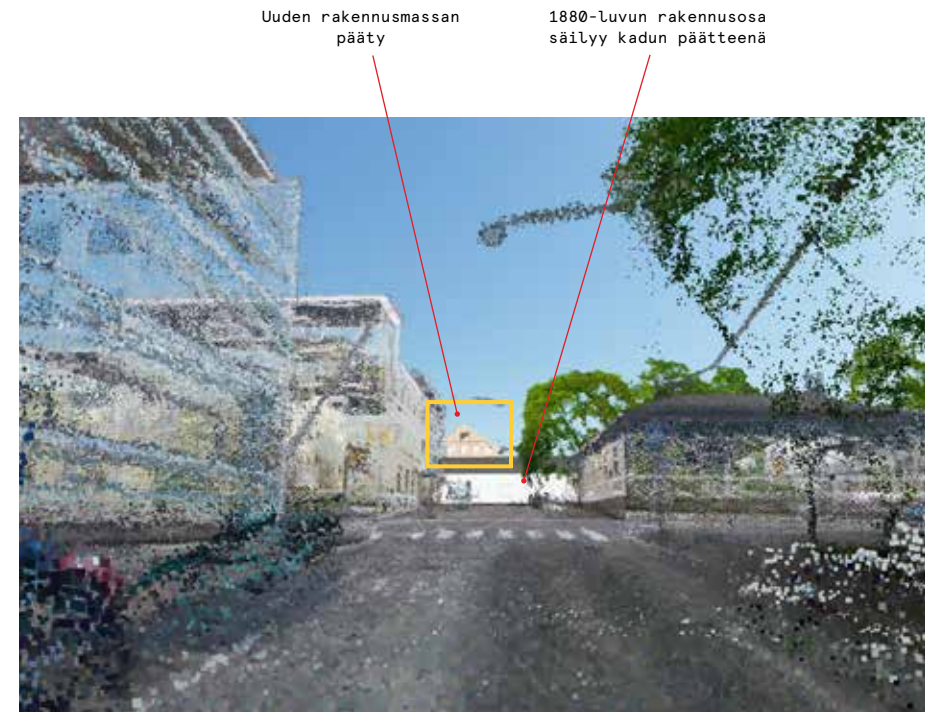
↑ Asemakaavamuutoksen ehdotus. Porvoon kaupunki, 2021.

KORTTELIKAAVIO

- Tontin raja
- Kaavassa säilyvät rakennukset
- Kaavan uudisrakennukset
- Kaavassa purettavat rakennukset
- KERROSTALOKORTTELIT
Kerrostalovaltaisuus, 1-5 krs.
- PUUTALOKORTTELIT
Pieni mittakaava, 1-2 krs.
- SOTURIKYLÄ JA URHEILUKENTÄT
Pieni mittakaava, 1-2 krs
- KAUPUNGINPUISTO

1 LUNDINKATU, KOILLISEEN

NYKYTILA

- 1880-luvun rakennusosa toimii Lundinkadun katunäkymän päätteenä.
- Tietä reunustavat asuinkerrostalot, 1900-luvun alun puutalot sekä vihreä kaupunginpuisto.
- Katu nousee kohti kohdetonttia.

VAIKUTUKSET

- Kadun nykyinen päätte säilyy ja saa uuden kerrostuman uudisrakennuksen päädyistä.
- Uuden rakennuksen harjasuunta on määrätty.
- Laskevan tien myötä riippuu katseluetaisyydestä näkyvätkö muutokset lainkaan katukuvassa.

PÄÄTELMÄ

Lundinkadun kaupunkikuva säilyy pääosin nykyisellään. Kadun päätte saa uuden kerrostuman uudisrakennuksen harjakattoisesta päädyistä. Harjakattoisten rakennuspäättyjen teema voimistuu.

2 LUNDINKADUN PÄÄTTEEN AUKIO JA ENGELINPOLKU, KOILLISEEN JA KAAKKOON

NYKYTILA

- Aukiolla on parkkipaikka ja nykyiselle sisäänkäynnille ohjaavia istutuksia.
- Engelinpolkua ja Vänrikinkatua yhdistää kävelyreitti.
- 1880- ja 1920-luvun rakennukset rajaavat aukiotilaa.
- Tontilla mittakaava on pieni, mutta naapuritonteilla Mannerheiminkadulle päin kerroskorkeus nousee.

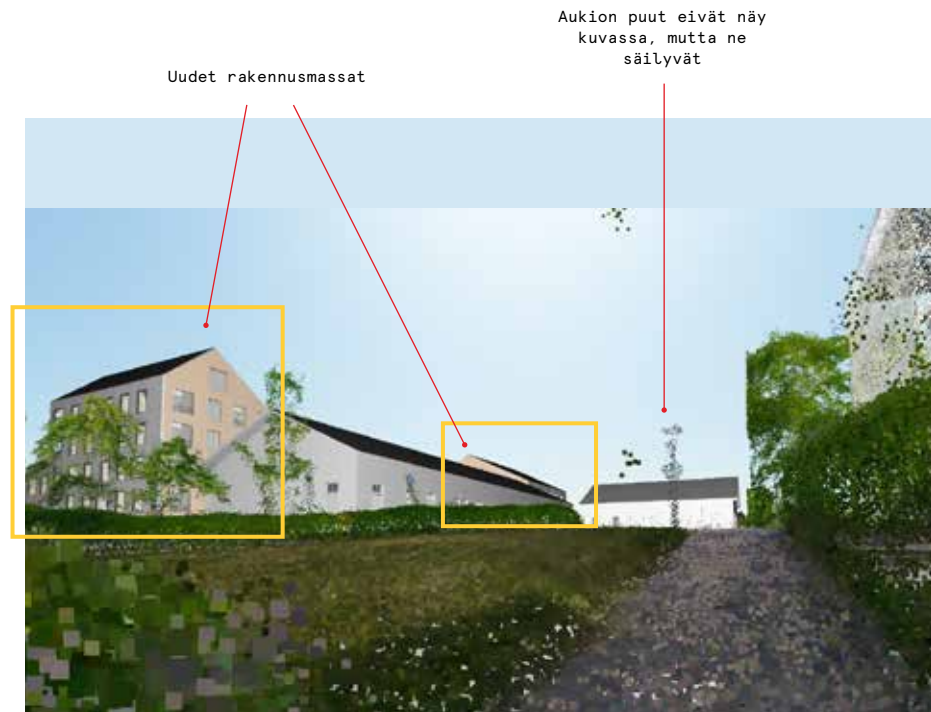
VAIKUTUKSET

- Aukion mittakaava ja reitit pysyvät pääosin samana.
- 1880 ja 1920-luvun rakennusosat säilyvät.
- 1940-luvun osa puretaan ja korvataan korkeammalla massalla, joka yhtyy virastotalon mittakaavaan.
- Aukio säilyy osin parkkikäytössä.
- Puita ja istutusalueita säilyy nykyisen muotoisena.

PÄÄTELMÄ

Sairashuoneen vanha sisäänkäyntiaukio reitteineen pysyy kaupunkikuvallisesti pääosin ennallaan. Säilyvien rakennusten taakse sijoittuvat uusirakennukset kerrostavat jo ennestään monimuotoista katukuvaa.

3 ENGELINPOLKU, KAAKKOON

NYKYTILA

- Engelinpolku on kävelytie, joka nousee kohti tonttia.
- Tontin 1880- ja 1920-luvun rakennukset rajavat katunäkymää ja mittakaava on pienipiirteinen.
- Mittakaava on isompi naapuritonttien virastotalon ja asuinkerrostalojen kohdalla.
- Reitin varrella on paljon kasvillisuutta.

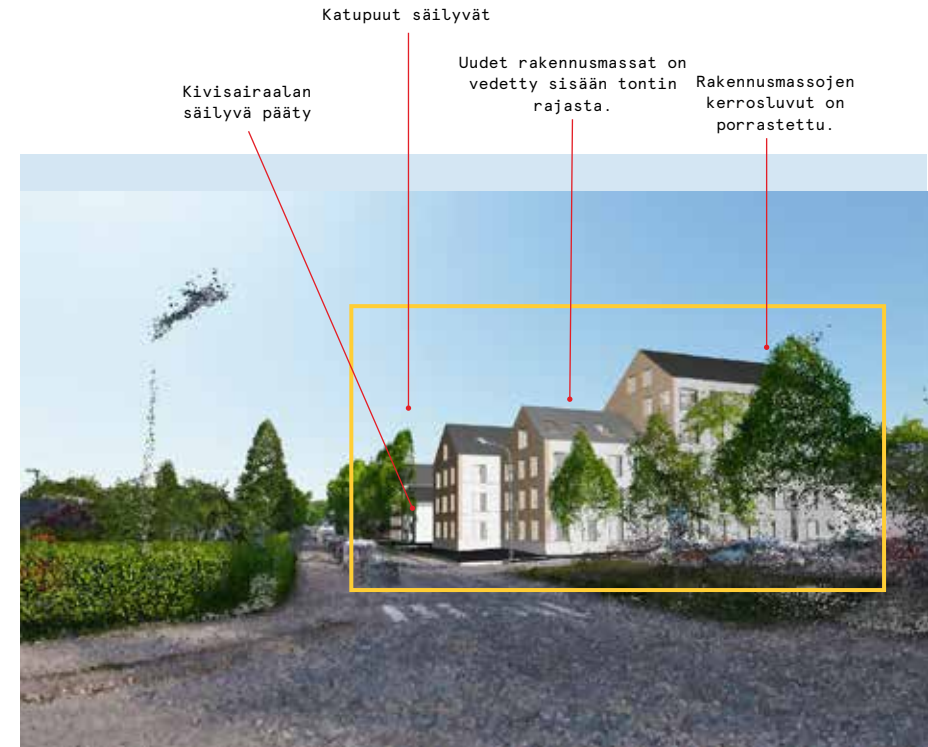
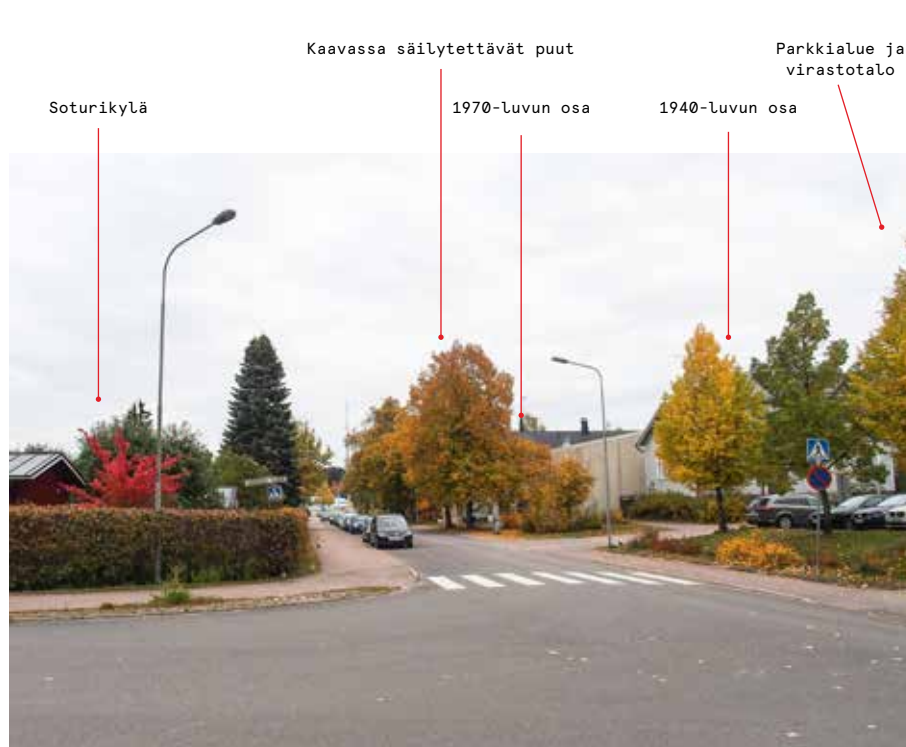
VAIKUTUKSET

- Laskevan tien myötä riippuu katseluetaisyydestä näkyvätkö muutokset katukuvassa.
- Uudet rakennusmassat ovat nykyisiä korkeampia.
- Tontin säilyvät puurakennukset pitävät asemansa tietä ja aukiota rajaavina elementteinä.
- Aukion puita on suojeltu ja ne säilyvät.

PÄÄTELMÄ

Engelinpolkua rajaavat, kaupunkikuvan kannalta keskeisimmät rakennukset pysyvät ennallaan, mutta tontin uudet korkeammat rakennusmassat muuttavat katukuvaa. Uudet rakennusmassat yhtyvät tontin pohjois- ja länsipuolen kerrostalojen mittakaavaan.

4 TULLIORTINKADUN JA VÄNRIKINKADUN RISTEYS, ETELÄÄN

NYKYTILA

- Kohdetontin ja pienipiirteisen Soturikylän mittakaavat ovat yhtenevät, oikealle jäävän virastotalon ollessa korkeampi.
- Risteysalueen katukuva on väljää ja monimuotoista.
- Kadunvierustan runsas puusto peittää rakennuksia ja näkymiä kohdetontille.
- 1970-luvun laajennus on etualalla.

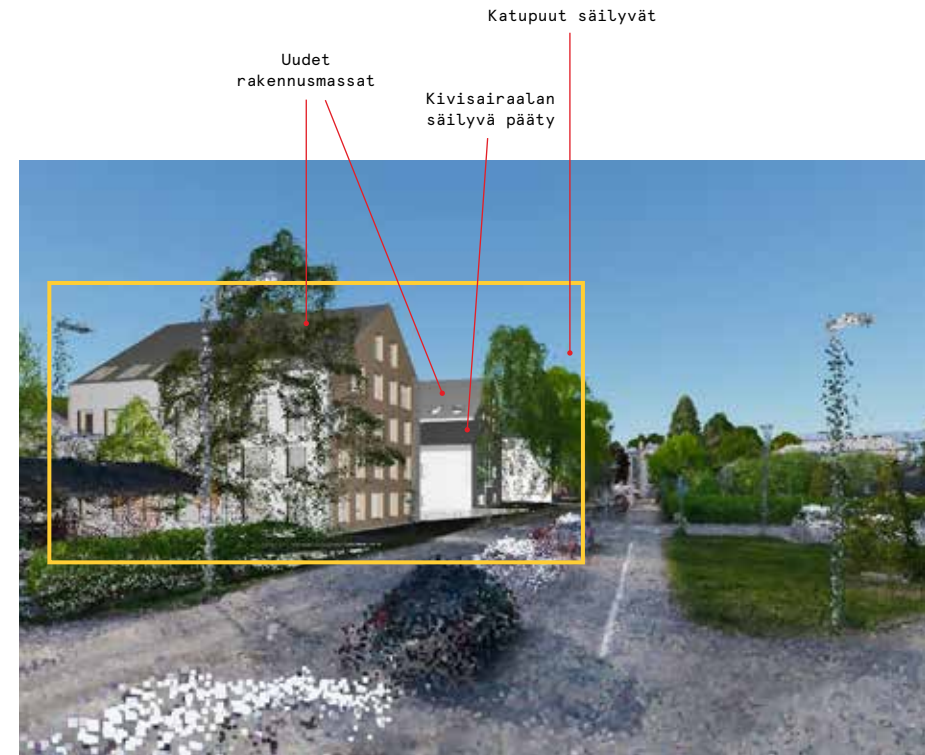
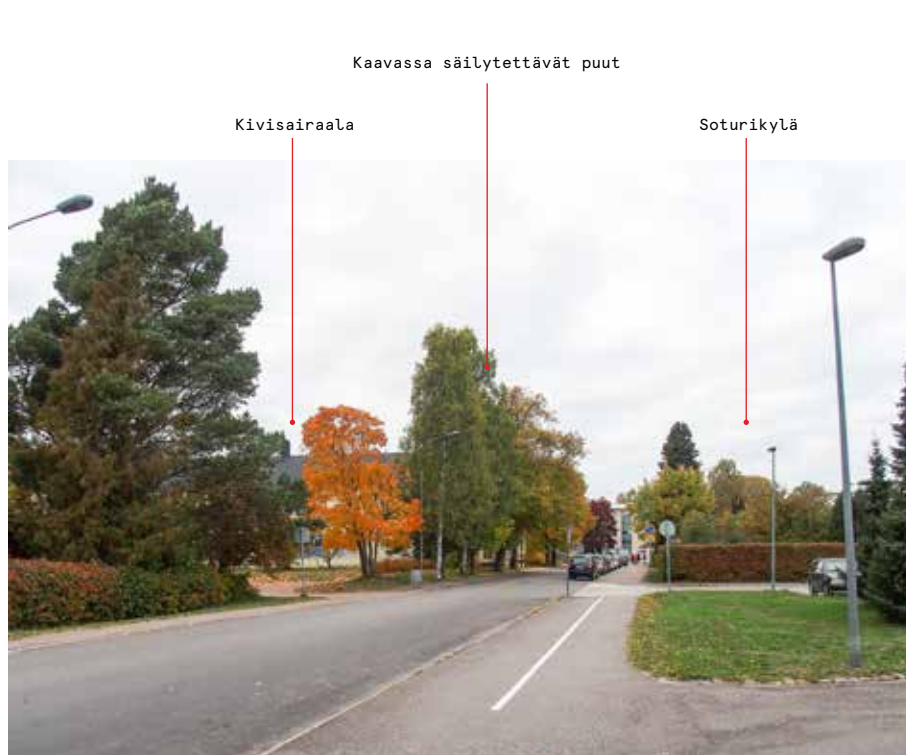
VAIKUTUKSET

- 1940- ja 1970-luvun rakennusosat puretaan ja korvataan virastotalon mittakaavaan liittyvillä massoilla.
- Polveileva massoittelu toistaa kivisairaalan harjakattoisten päätyjen teemaa.
- Uudet massat on vedetty sisään tontin rajasta niin, että kasvillisuudelle on jätetty tilaa katukuvassa.

PÄÄTELMÄ

Kaupunkikuvan muutos on merkittävin Vänrikinkadulla. Tontin ja Soturikylän välille syntyy mittakaavallinen ero. Kontrastia mittakaavoissa on huomattavissa jo nykyisin muiden tonttien välillä. Katupuut pehmentävät ja peittävät kontrastia.

5 VÄNRIKINKATU, POHJOISEEN

NYKYTILA

- Kadunvarren puilla on katukuvassa näkyvä rooli.
- Kivisairaalan näkyminen katukuvassa ja etenkin rakennuksen pääty toimii kiintopisteinä.
- Tien pohjoispäädyssä siintää korkeampi mittakaava, kerrokorkeudet nousevat kohti Mannerheiminkatua.
- Sisäänajo ja parkkialue jatkavat Urheilukadun linjaa.

VAIKUTUKSET

- Uudet massat tiivistävät ja kerrostavat katukuvaa merkittävästi.
- Uudisrakennukset on vedetty sisään tontin rajasta.
- Säilyvän kivisairaalan osalle on jätetty tilaa katukuvassa. Rakennuksen pääty säilyy kiintopisteinä.
- Sisäänajonyhteyden paikka siirtyy.

PÄÄTELMÄ

Kaupunkikuva tiivistyy ja sen mittakaava muuttuu. Kivisairaalan päädyn näkyvä asema säilyy, mutta väljyys rakennuksen ympäriltä häviää. Rakennusten päätyjen jäsentely, polveilevuus ja kerrokorkeuden vaihtelu pehmentävät suhdetta Soturikylään.

6 URHEILUKATU, LOUNAASEEN

NYKYTILA

- Katukuva on puuvaltaista, matalaa ja pienipiirteistä.
- Kivisairaalan eteläosan pääty näkyy kadun päättenä, etenkin talviaikaan lehvästön puuttuessa.
- Kohdetontin eteläreunan parkkialue toimii Urheilukadun visuaalisena jatkumona.

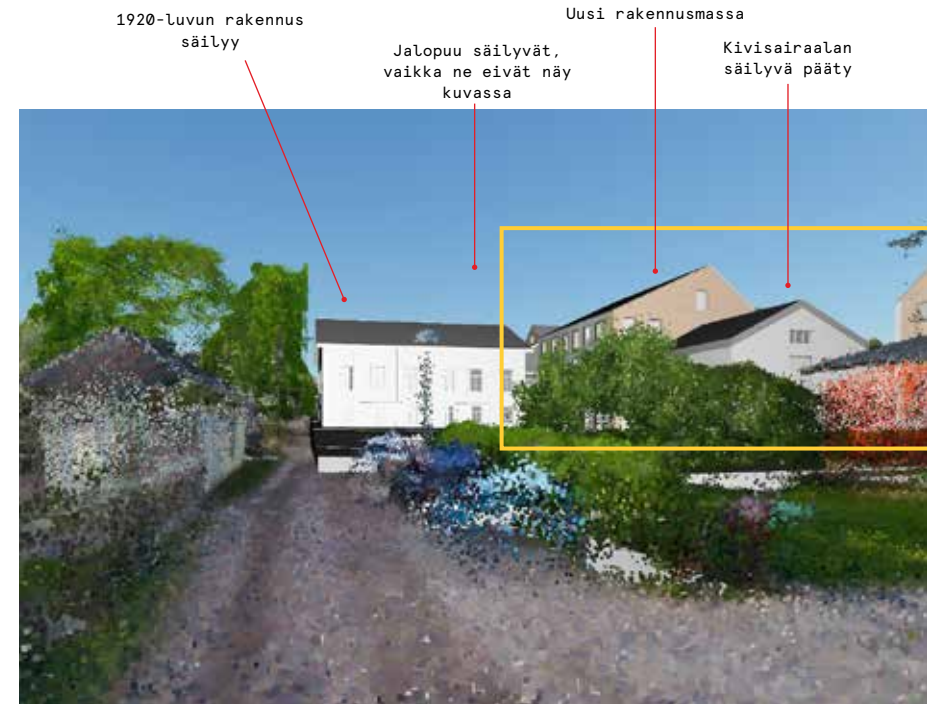
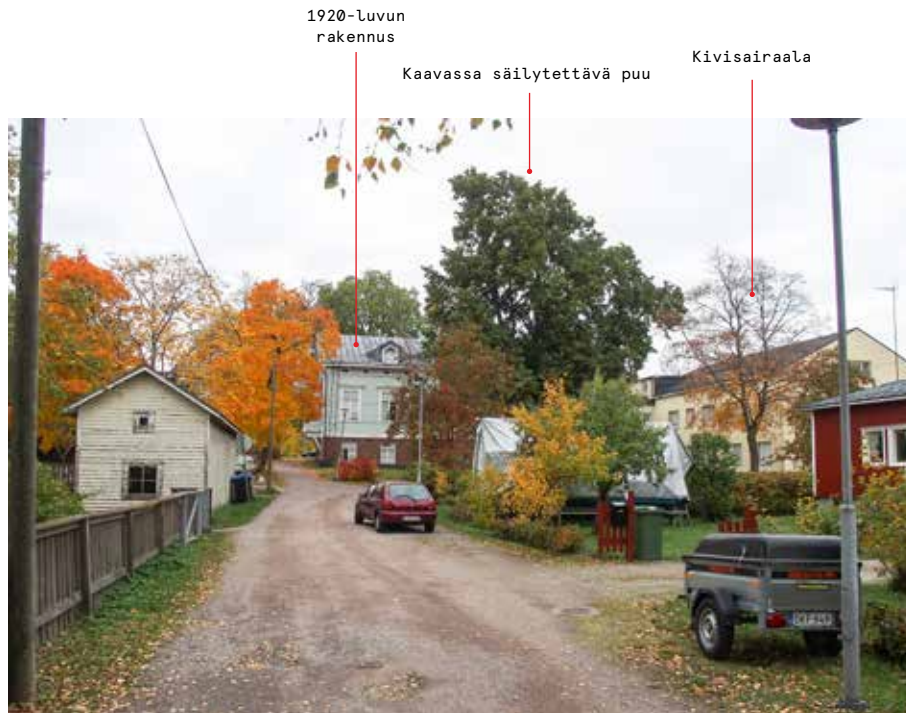
VAIKUTUKSET

- Kaupunkikuva muuttuu merkittävästi.
- Soturikylän ja kohdetontin välille muodostuu mitta-kaavallinen kontrasti.
- Uudesta rakennusmassasta tulee Urheilukadun pääte, kivisairaalan eteläosa jää piiloon.
- Kadunvarren puustolle on jätetty tilaa kaavassa.

PÄÄTELMÄ

Urheilukatu saa päätteen uudesta rakennusmassasta. Kaupunkikuva muuttuu merkittävästi ja uusien rakennusten korkeus eroaa Soturikylästä. Rakennusmuodot jatkavat alueen teemaa ja kerroksellisuus lisääntyy.

7 PONTUKSENTIE, POHJOISEEN

NYKYTILA

- Pontuksentien katukuva on pienipiirteinen.
- Kivisairaalan eteläpääty ja 1920-luvun puurakennus toimivat katukuvan kiintopisteinä.
- Tontilla sijaitsevilla jalopuulla on merkittävä rooli katukuvassa.

VAIKUTUKSET

- Kivisairaalan eteläpääty ja 1920-luvun puurakennus säilyvät katukuvan kiintopisteinä.
- Pienipiirteisyys säilyy ja katukuva pysyy pääosin nykyisellään, vaikka kerrostukin lisää.
- Suuri jalopuu on säilytetty kaavassa.
- Tien pätyyn tulee uusi pienehkö parkkialue.

PÄÄTELMÄ

Kaupunkikuvan pienipiirteinen yleisilme ei muutu merkittävästi. Uudisrakennukset näkyvät katukuvassa, mutta ne jatkavat luontevasti tontin harjakattoisten päätyjen teemaa ja kaupunkikuvan kerroksellisuutta.

8 TONTIN ETELÄREUNAN PARKKIALUE, KOILLISEEN

NYKYTILA

- Kivisairaalan eteläpääty sisäänkäynteineen toimii kiintopisteenä ja näkyvänä elementtinä katukuvassa.
- Tontin eteläreunan parkkialue toimii Pontuksentien ja Vänrikinkadun yhdistävänä kulkureittinä.
- Urheilukatu jatkaa näkymälinjaa tontilta itäänpäin.

VAIKUTUKSET

- Näkymälinja Urheilukadulle muuttuu.
- Kivisairaalan päätyosa säilyy ja sen ympäristöä tiivistetään uusilla rakennuksilla.
- Parkkialue muuttuu istutetuksi alueeksi.
- Vehreys lisääntyy ja alueelle muodostuu uusia pihatieloja. Kulkureitti yksityistyy.

PÄÄTELMÄ

Kivisairaalan pääty säilyy merkittävänä kiintopisteenä lännestä päin saavuttaessa. Kaupunkikuva tiivistyy merkittävästi ja näkymälinjat muuttuvat. Parkkipaikan tilalle tuleva istutusalue pehmentää yhteyttä eteläpuoliseen Soturikylään.

6.3 Päätelmät

Lundinkadun päätteen asemakaavaehdotuksen myötä Porvoon tiivistyvä keskusta-alue laajenee ja empirekeskustan reunalla sijaitsevasta kohdekiinteistöstä tulee entistä vahvemmin osa Porvoon keskustaa. Sairaalan rakennuksilla on kaupunkikuvallisesti tärkeä asema ja ne toimivat tontille nousevan Lundinkadun päätteenä.

Kaavaehdotuksen vaikutukset ovat pienimmät kiinteistön länsipuolella eli Lundinkadun ja Engelinpolun varrella. Sairaalan vanhimmat, 1880- ja 1920-luvulle pohjautuvat, puurakenteiset rakennusosat säilyvät katutilaa rajaavina elementteinä. Niiden itäpuolelle sijoittuvat uudisrakennukset jäävät lännestä päin lähestyessä pääosin piiloon nousevan maastonmuodon johdosta. Tärkeänä elementtinä toimivat myös tontilla säilytettävät suuret jalopuut.

Vaikutukset ovat suurimmat kiinteistön itäpuolella, Vänrikinkadun varrella. Kiinteistön naapurina oleva Soturikylän asuinalue edustaa matalaa ja pienipiirteistä mittakaavaa. Kiinteistön itäreunalle sijoittuvat pääosin nelikerroksiset uudisrakennukset muuttavat kiinteistön ja Soturikylän suhdetta. Rakennusten sijoittelussa on kuitenkin otettu huomioon suhde Soturikylään polveilevalla ja porrastetulla sijoittelulla, joka pehmentää alueiden välistä mittakaavallista kontrastia. Alueen eri osien välissä on mittakaavallisia eroja myös nykytilanteessa. Uudet, korkeammat rakennusmassat kytkeytyvät etenkin kiinteistön pohjoispuolella sijaitsevien kerrostalojen mittakaavaan. Uudisrakennusten harja-suunnissa ja julkisivumääräyksissä on otettu huomioon miljööseen sopivat ratkaisut.

Ullbergin kivisairaala on nykyisen sairaalakokonaisuuden laajin osa. Se näkyy kaupunkikuvassa etenkin kiinteistön etelä- ja itäpuolella, jonne pitkänomaisen rakennuksen tunnistettavat rakennuspäädty työntyvät. Kaavaehdotuksessa on ehdotettu kivisairaalan osittaita purkua siten, että rakennuksen kaupunkikuvallisesti merkittävimmät rakennuspäädty säilytetään. Ratkaisu muuttaa merkittävästi kivisairaalan kokonaisuutta ja sisäisiä yhteyksiä. Kivisairaalan pilkkominen osiin muuttaa Ullbergin mukautettua sairaalatypologiaa, nöyrää arkista arkkitehtuuria kunnan palveluksessa.

Kivisairaalan säilytettävien rakennuspäätyjen teemaa on toistettu uudisrakennusten typologioissa. Rakennussuojelun sijasta rakennuspäädty säilyvät muistumina kaupunkikuvassa. Päätyjen näkyvyys tiivistyvässä katukuvassa on huomioitu. Vastaavaa kerroksellista täydentämistä Porvoossa on tehty esimerkiksi Taidetehtaan ympäristössä, missä aluetta on laajennettu myös huomattavasti uudemmillä rakennuksilla, kuitenkin niin, että alueen kerroksellisuus on säilynyt. Taidetehtaan vanhemmat osat toimivat nykyisessä kaupunkikuvassa tärkeinä muistumina ja kerroksellisuuden luojina.

Kiinteistön rakennuskokonaisuus muodostaa nykyisellään suljetun muodon, jonka sisälle jää suojaista sisäpiha. Kaavaehdotuksessa kiinteistön korttelirakenne muuttuu paloittelummaksi, mutta kokonaisuuden sisään jää nykytilaa vastaava suojaista sisäpiha. Parkkialueet tontilla vähenevät, kun autopaikat sijoitetaan pääasiassa kansipihan alle, mikä vaikuttaa positiivisesti

kaupunkikuvaan. Kansipihalla on vaikutuksia kiinteistön viheralueisiin, mikä se on huomioitu rakennustapaohjeissa annetuissa suunnitteluohjeissa. Kaavaehdotuksessa on säilytetty tontilla olevia puita ja kadunvarsiin on jätetty tilaa kasvillisuudelle.

Kaavaehdotuksessa esitetyt uudisrakennukset hakevat vaikutteita kiinteistön nykyisistä teemoista. Rakennukset toimivat luontevana jatkumona jo ennestään kerrokselliselle ja omaleimaiselle kiinteistölle. Tontilla myös menetetään osia nykyisestä kerroksellisuudesta, 1940-luvun ja 1970-luvun laajennusosien osalta. Kiinteistön vaiherikasta historiaa kuitenkin säilyy kaupunkikuvassa muiden säilytettävien rakennusosien muodossa.

Kaavaehdotukseen liittyvässä sitovassa rakennustapaohjeessa on otettu huomioon uusien rakennusten sovittaminen säilyvien rakennusten arkkitehtuuriin. Rakennukset sovitetaan ympäristöön luontevasti, mutta tontille tyypillistä kerroksellisuutta jatkaen. Kulttuuriympäristön erityispiirteet ja kokonaisuuden eheyden säilyminen on huomioitu asemakaavaehdotuksessa. Kaava myös mahdollistaa suojeltavien, korjausvelkaisten rakennusten korjaamisen uudisrakennusten avulla. Kaupunkikuvallisesti on tärkeää, etteivät rakennukset rapistu ja ole tyhjillään liian pitkään.

Lähteet

ARKISTOLÄHTEET

Arkkitehtuurimuseon arkisto

Rakennuspiirustukset ja Ullbergin työluettelo.

Helsingin kaupunginmuseo (HKM)

Historialliset valokuvat.

Kansallisarkisto (KA)

Rakennuspiirustukset.

Kemin historiallisen museon valokuva-arkisto

Historialliset valokuvat.

Lahden kaupungin museon valokuva-arkisto

Historialliset valokuvat.

Sotamuseo

Historialliset valokuvat.

Museovirasto (MV)

Historialliset valokuvat.

Porvoon karttapalvelu

Kartta-aineistot ja asemakaavat.

Porvoon museo

Historialliset valokuvat.

Porvoon rakennusvalvonnan arkisto

Rakennuspiirustukset.

MUUT LÄHTEET

Arkkitehti-lehden vuosikerrat aikavälillä 1929–1941.

Berger, Laura 2020. Työluettelo. Teoksessa Böök, Netta ja Immonen, Kari (toim.). 2020. *Uno Ullberg: Viipurin arkkitehti*, 392–396.

Böök, Netta ja Immonen, Kari (toim.). 2020. *Uno Ullberg: Viipurin arkkitehti*. Helsinki: Uno Ullberg-seura & Arkkitehtuurimuseo.

Böök, Netta, 2020. Ullbergin jäljillä nykyisessä Suomessa. Teoksessa Böök, Netta ja Immonen, Kari (toim.). 2020. *Uno Ullberg: Viipurin arkkitehti*, 361–367.

Dimitrijevi, Viktor 2020a. Ullbergin rakennusten Inventoinnista ja suojelusta Leningradin alueella. Teoksessa Böök, Netta ja Immonen, Kari (toim.). 2020. *Uno Ullberg: Viipurin arkkitehti*, 347–351.

Dimitrijevi, Viktor 2020b. Uno Ullbergin työt valtiollisen suojelun kohteena Venäjällä, Leningradin alue. Teoksessa Böök, Netta ja Immonen, Kari (toim.). 2020. *Uno Ullberg: Viipurin arkkitehti*, 399.

Henttonen, Maarit 2020. Sairaalasunnittelija. Teoksessa Böök, Netta ja Immonen, Kari (toim.). 2020. *Uno Ullberg: Viipurin arkkitehti*, 297–309.

Kaupunkisuunnitteluosasto, 2006–2015. *Porvoo, Län-siranta. Historiaa, maisemarakenne, rakennuskanta. Selvitys asemakaavatyön pohjaksi*. Porvoon kaupunki, Kaupunkisuunnitteluosasto.

Makkonen, Leena 1999. *Martta ja Ragnar Ypyä: arkkitehtipariskunnan elämäntyö*. Acta Universitatis Oulensis, Series C, Technica. Oulu: Oulun yliopisto.

Niemelä, Risto, 2021. Suullinen tiedonanto, Ranuan tekninen johtaja. 19.9.2021.

Porvoon kaupunki, 2021. *Asemakaavamuutoksen ehdotus ja selostus AK529*, 7.4.2021 sekä kaavaehdotuksen liiteaineisto ja siihen liittyvät viranomaislausunnot.

Porvoon kaupungin Sova-3d -kaupunkimalli.

Vuorinen, Juha, 2014. *Borgå Sjukhem – Rakennushistoriallinen selvitys*. Porvoon museo.

Valtonen, Emma, 2014. *Porvoon empirekeskustan inventointi*. Porvoon kaupunki, Kaupunkisuunnitteluosasto.

Vanha kunnansairaala kunnostettava hyötykäyttöön -aloite, asia 423/47/2014.

Wikipedia, 2021. Porvoo ja Viipuri. <https://fi.wikipedia.org/wiki/Porvoo>. <https://fi.wikipedia.org/wiki/Viipuri>. Haettu 9/2021.

Liitteet

! Luettelo perustuu Arkkitehtuurimuseon Ullbergin piirustuskokoelman työluetteloon sekä Uno Ullberg - Viipurin arkkitehti (2020) teoksessa esitettyyn työluetteloon. Kohteita on vertailtu Porvoon sairaalaan luvussa 4.1.

VERTAILUTAUUKKO 1: UNO ULLBERGIN SAIRAALAHANKKEET

1 OUTOKUMPU

NIMI	SUUNNITTELU-AJANKOHTA	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEESSA	KOHTEEN KUVAUS JA TYPOLOGIA
Outokummun tehtaan sairastupa	1914-1915	1914	Oy Outokumpu Ab	Outokummun tehdasalueella, välissä taajamarakenteessa, rakennus rakennettiin keskeiselle sijainnille Alatorin varteen. Alatorin laitaan sijoittuvat myös Ullbergin suunnittelemat kaivoksen ensimmäinen konttori (1913) ja Outokummun pääkonttori (1937).	Pieni puinen rakennus, joka tyyllisesti edustaa myöhäisjugendia tai on jugendin ja klassismin sekoitus. Ulkoisesti se muistuttaa aikakauden huvilarakennusta.
TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	MAHDOLLINEN YHTEISTYÖTAHO	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN		MUUTA
Yksityinen toimeksianto	Yksityisomistuksessa omakotitalona		Varhainen työ, ensimmäinen Ullbergin sairaalarakennus. Mittakaavaltaan Ullbergin myöhempiä sairaaloita huomattavasti pienempi, myös pienempi kuin Porvoon sairaala.		Vertaa Alvar Aallon ensimmäiseen sairaalasuunnitelmaan, vuonna 1927 valmistuneeseen Alajärven kunnansairaalaan, joka sekin oli pienenkö klassistinen puurakennus.

2 VIIPURI

NIMI	SUUNNITTELU-AJANKOHTA	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEESSA	KOHTEEN KUVAUS JA TYPOLOGIA
Viipurin sotasairaala	1926	Ei toteutettu		Viipuri, Neitsytniemi	
TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	MAHDOLLINEN YHTEISTYÖTAHO	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN		MUUTA
Yksityinen	Ei toteutettu				

3 JÄÄSKI

NIMI	SUUNNITTELU-AJANKOHTA	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEESSA	KOHTEEN KUVAUS JA TYPOLOGIA
Enson tehtaan sairaala	1928	1928	Enso-Gutzeit Oy	Jääskissä Enson tehdasalueella, välillä tontilla.	Kaksikerroksinen pitkänomainen kivirakennus, jonka julkisivussa on useita klassistisia piirteitä.
TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	MAHDOLLINEN YHTEISTYÖTAHO	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN		MUUTA
Yksityinen	Edelleen olemassa		Varhaisempi työ, mittakaavaltaan samaa kokoluokkaa kuin Porvoon sairaalan laajennus, mutta ei sijaitse kaupunkirakenteessa.		

4 VIIPURI

NIMI	SUUNNITTELU-AJANKOHTA	VALMISTU-MISVUOSI	TOIMEKSIA-N-TAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES-SA	KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA	
Viipurin Diakonissa-laitoksen sairaala	1929-1932	1931	Viipurin Diako-nissalaitos	Viipurissa, keskustan laitamilla. Sairaalarakennuksen kanssa rakennettiin sa-man aikaisesti sairaalaan johtava puistokatu ja ympäröivä puisto, mikä erotti sairaalan asuinalueesta ja tarjosi tarpeeksi väljää viheraluetta valon ja raittiin ilman saamiseksi potilashuoneisiin.	Kivisessä, 2-4 kerroksessa ja useammasta rakennus-osasta koostuvassa sairaalarakennuksessa ydistyvät klassismin ja modernismin piirteet. Ullbergin ensimmäinen blokkisairaala.	
TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	MAHDOLLINEN YHTEISTYÖTAHO	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN			MUUTA
Yksityinen	Edelleen olemassa		Yksityinen toimeksianto, mittakaavaltaan suurempi ja suunnitteluajankohdaltaan aikaisempi kuin Porvoon työ.			

5 VIIPURI

NIMI	SUUNNITTELU-AJANKOHTA	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES- SA	KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA
Viipurin kaupungin-sairaala	1932-1937	1931 tuberkuloosisairaalan muutos, 1935 kaupunginsairaalan huoltorakennuksia	Kaupunki	Viipuri, Patterimäki	Sairaalarakennuksen muutostyö
TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	MAHDOLLINEN YHTEISTYÖTAHO	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN		MUUTA
Virkatyö			Kyseessä oli muutostyö ja lisärakennuksia, kuten Porvoossa.		

6 VIIPURI

NIMI	SUUNNITTELU-AJANKOHTA	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES- SA		KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA
Viipurin Papulan mielisairaala	1933	1933	Kaupunki	Viipuri, Papula		Sairaalarakennuksen muutos ja korotus
TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	MAHDOLLINEN YHTEISTYÖTAHO	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN		MUUTA	
Virkatyö			Kyseessä oli sairaalan muutostyö, kuten Porvoossa.			

7 VIIPURI

NIMI	SUUNNITTELU-AJANKOHTA	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEESSA		KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA
Viipurin Pyhäkallion tilan mielisairaala	1933-1936	1933 sauna, 1936 mielisairasosasto	Kaupunki	Viipuri, Hietala		Laajennus mielisairasosastolle
TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	MAHDOLLINEN YHTEISTYÖTAHO	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN		MUUTA	
Virkatyö			Kyseessä oli sairaalan laajennus, kuten Porvoossa.			

8 VIIPURI

NIMI	SUUNNITTELU-AJANKOHTA	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES	KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA
Viipurin vanha kaupunginsairaala	1934		Kaupunki	Viipuri, Kalevan ruutukaava-alueella	Kulkutautisairaalan kolmen rakennuksen muutostyö
TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	MAHDOLLINEN YHTEISTYÖTAHO	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN		MUUTA
Virkatyö			Kyseessä oli sairaalan muutostyö.		

9 VIIPURI

NIMI	SUUNNITTELU-AJANKOHTA	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES	KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA
Papulan kunnalliskoti	1935		Kaupunki	Viipuri, Imatran kaupunginosa	Sairasosaston muutostyö
TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	MAHDOLLINEN YHTEISTYÖTAHO	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN		MUUTA
Virkatyö			Kyseessä oli sairaalan muutostyö.		

10 VIIPURI

NIMI	SUUNNITTELU-AJANKOHTA	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES	KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA
Viipurin naistensaarala	1936-1937	1937	Kaupunki	Viipurin Patterimäellä, viheralueiden ympäröimänä ja erillään sairaalan vieressä sijaitsevasta ruutukaava-alueesta.	Seitsenkerroksinen modernistinen blokkisairaala sekä matalampi työsuhteasuntoosiipi. Osat ovat samansuuntaiset, mutta erikorkuiset ja sijaitsevat osin lomittain.
TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	MAHDOLLINEN YHTEISTYÖTAHO		VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	MUUTA
Virkatyö	Edelleen käytössä sairaalana, nykyään sen tiloissa toimii Viipurin ortopedia- ja tuberkuloosisairaala.	Ragnar Ypyä saattoi työn loppuun.		Mittakaavaltaan suurempi sairaalakokonaisuus ja ruutukaava-alueen reunassa. Valmistui hieman ennen Porvoon sairaalaa.	Rakennusta on pidetty yhtenä Ullbergin tärkeimpänä Viipuri kauden työnä. Symbolinen.

11 OULU

NIMI	SUUNNITTELU-AJANKOHTA	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES	KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA
Oulun lääninsairaala	1936-1944	1936-1939 lääkärin rivitalo, 1938 aluesuunnitelma, 1938-1944 sairaala, 1938 talousrakennus, 1938 kappeli ja ruumishuone, 1938 asuntola, oppilaskoti ja koulurakennus	Lääkintöhallitus	Oulussa Kotinkankaalla, kaupungin liepeillä, väljästi sommitellulla alueella. Lääninsairaala oli uudisrakennus uudella sairaala-alueelle, jota myöhemmin laajennettiin.	Tilaohjelmaltaan laaja, T-kirjaimen muotoinen ja enintään kuusikerroksinen, moderni blokkisairaala.
TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	MAHDOLLINEN YHTEISTYÖTAHO		VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	MUUTA
Virkatyö	Toimi sittemmin kaupunginsairaalana. Kun viereen rakennettiin uusi kaupunginsairaala, Ullbergin sairaala muutettiin nk. hyvinvointikeskukseksi.			Mittakaavaltaan suurempi sairaalakokonaisuus, sijaitsee kaupungin liepeillä. Kerroksellinen, useassa vaiheessa rakennettu kokonaisuus.	

12 PORI

NIMI	SUUNNIT- TELUAJAN- KOHTA	VALMISTU- MISVUOSI	TOIMEKSIAN- TAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES- SA		KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA	
Porin yleinen sairaala	1936	1937	Lääkintöhal- litus	Porin Tiilimäen kaupunginosaan, keskustan ulkopuolelle väljään ympäristöön 1930-luvulla rakennettu uusi sairaalakokonaisuus.		Kolmesta, toisiinsa suorassa kulmassa liittyvästä osasta koostuva, 5-8 kerroksinen moderni blokkisairaala.	
TOIMEKSIANTO	NYKYTILA			MAHDOLLINEN YHTEISTYÖTAHO		VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	MUUTA
Virkatyö	Rakennus on edelleen sairaalakäytössä ja sairaala- la- aluetta on täydennysrakennettu huomattavasti.			Ullberg viimeisteli Jussi Paatelan aloittaman suunnittelutyön.		Mittakaavaltaan suurempi sairaalakokonaisuus, sijaitsee kaupun- kikeskustan liepeillä.	

13 HELSINKI

NIMI	SUUNNIT- TELUAJAN- KOHTA	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES- SA	KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA	
Meilahden yliopistol- linen sairaala-alue	1936-1946	1936-1938 aluesuun- nitelma, 1936-1938 keskussairaalarak- ennus, 1938-1946 Lastenliniikka (valm. 1946), 1938-1939 Sairaanhoitajaopisto (valm. 1939)	Lääkintöhallitus	Helsingin Meilahteen kehittyi sairaala-alue, jonka ensim- mäinen moderni sairaalarakennus Naistenliniikka valmistui 1934 (suunn. Jussi Paatela), ja jonka täydennysrakentamista suunniteltiin ja toteutettiin seuraavina vuosikymmeninä. Ra- kennukset sijaitsivat aluksi melko väljästi vaihtelevassa maas- tossa mäntymetsäisellä alueella. Samaan aikaan rakennettiin Taka-Töölön kaupunginosaa, sittemmin Meilahden asuinkort- teleita.	Lastenliniikka on viuhkan muotoon sijoitettu, terrassoit- tu, muista blokkisairaaloista poiketen matala rakennus. Se on blokkisairaala- ja pavinjokisairaaloiden variaatio. Sairaanhoito-opistossa on kaksi yhdeksänkerroksista, puikkomaista osaa, jotka yhdistyvät päistään kadunvar- ren matalampaan, poikittaiseen osaan. Rakennus edustaa blokkisairaala-typologiaa. Rakennukset edustavat mo- dernismia.	
TOIMEKSIANTO	NYKYTILA			MAHDOLLINEN YHTEISTYÖTAHO	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	MUUTA
Virkatyö	Lastenliniikka toimi lapsiin erikoistuneena sairaalana aina Lasten- sairaalan valmistumiseen asti, vuoteen 2018. Nyt Puistosairaalan nimellä toimiva rakennus on peruskorjattu ja muutettu aikuiski- rurgian toiminnoille.			Lastenliniikka suunniteltiin Erkki Lin- nasalmen kanssa.	Lastenliniikka on mittakaavaltaan Porvoon sairaalaa suurempi ja erikoissairaanhoitoon keskittynyt rakennus.	

14 TURKU

NIMI	SUUNNITTELU- AJANKOHTA	VALMISTU- MISVUOSI	TOIMEKSIAN- TAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEESSA	KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA	
Turun lääninsairaala	1936	Sairaala ja kap- peli 1937	Lääkintöhal- litus	Turun lääninsairaala oli siirretty asemakaavoitetun keskustan ulkopuolelle Kiinanmyl- lynmäelle 1880-luvun alussa, jolloin alueelle rakennettiin paviljonkisairaala-typologiaa edustavia rakennuksia. 1920-luvulla sairaalan tonttia laajennettiin, 1930-luvulla aluetta täydennysrakennettiin ja uusi huomattavasti suurempaa mittakaavaa edustava läänin- sairaala valmistui alueen eteläreunaan 1937. Kaupunki laajeni sitemmin sairaala-alueen ympäristöön ja ylipisto sijoittui viereiselle Vesilinnanmäelle 1950-luvulla.	Lääninsairaala on kahdeksankerrroksi- nen kookas, moderni blokkisairaala, jonka kaksi, tylopäässä kulmassa toisiinsa nähden sijoittuvaa osaa liittyvät toisiinsa yhdyspar- ven kautta. Pitkän rakennusmassan jatkona on matalampi osa.	
TOIMEKSIANTO	NYKYTILA			MAHDOLLINEN YHTEISTYÖTAHO	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	MUUTA
Virkatyö	Rakennus on edelleen sairaalakäytössä ja sitä on laajennettu useaan otteeseen.			Ullberg viimeisteli Jussi Paatelan aloittaman suunnittelutyön.	1800-luvun lopulta alken muodostunut sairaalakokonaisuus, kuten Porvoossa. Turun blokkisairaala on kuitenkin huomattavasti Por- voota suurimittakaavaisempi.	

15 PORVOO

NIMI	SUUNNITTELU-AJANKOHTA	VALMISTU-MISVUOSI	TOIMEKSI-ANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRA-KENTEESSÄ	KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA	
Porvoon sairaala / Borgå sjukhem	1938-1939	1939	Kaupunki	Porvoon empirekeskustan vieressä, Lundinkadun päässä sijaitsevalle, 1880-luvulta alkaen paviljonkisairaalan muotoon rakentuneelle sairaala-alueelle tehty lisärakennus.	Rakennus on pitkänomainen, puolitoistakerroksinen kivirakennus, joka liittyi suoraan vanhoihin, poikittaisesti ja samansuuntaisesti uudisosaan nähden sijoittuviin puurakennuksiin. Uudisosassa on moderneja sairaalarakentamisen piirteitä, kuten potilasterassi, mutta se on mittakaavaltaan huomattavasti blokkisairaaloita pienempi.	
TOIMEKSIANTO	NYKYTILA			MAHDOLLINEN YHTEISTYÖTAHO	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	MUUTA
Yksityinen	Rakennus on toiminut myös muussa kuin sairaalakäytössä ja ollut viime vuodet tyhjillään.				Kohderakennus.	

16 HELSINKI

NIMI	SUUNNITTELUAJANKOHTA	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEESSÄ	KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA	
Eiran Sairaala	1937-1941. Muutos- ja lisärakennussuunnitelma 1937, uudisrakennussuunnitelma vanhalle tontille 1937, uudisrakennussuunnitelma uudelle tontille 1941.	Ei toteutettu	Läkars Sjukhus Ab	Vuoden 1937 suunnitelmat tehtiin Helsingin Eirassa sijaitsevan yksityissairaalan (Lars Sonck 1905) ja tämän vieressä sijaitsevalle tontille ruutukaava-alueelle; vuoden 1941 suunnitelmat tehtiin Töölöön ruutukaava-alueelle.	Eiraan suunniteltiin joko nelikerroksista blokkisairaala-typologiaa edustavaa lisäosaa tai 5-kerroksista blokkisairaala-uudisosa; Töölöön suunniteltiin 7-kerroksista L-kirjaimen muotoista blokkisairaala ja viereen yhtä korkeaa työsuhteasuntorakennusta.	
TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	MAHDOLLINEN YHTEISTYÖTAHO		VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN		MUUTA
Yksityinen	Suunnitelmia ei toteutettu.			Tiiviissä kaupunkirakenteessa sijaitseva kohde, jossa suunnittelutyö sisälsi Porvoon tavoin täydennys- ja muutosrakennusvaihtoehdon, sekä vanhan rakennuksen korvaavan uudisrakennussuunnitelman.		

17 KEMI

NIMI	SUUNNITTELUAJANKOHTA	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEESSÄ	KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA	
Kemin yleinen sairaala	1937-1940	Aluesuunnitelma 1937, sairaala valmistui 1940	Lääkintöhallitus	Rakennus sijaitsee keskustan tuntumassa ruutukaava-alueella. Yleinen sairaala oli uudisrakennus uudella sairaala-alueella, jota myöhemmin laajennettiin.	Pitkä, viisikerroksinen, modernistinen blokkisairaala. Se koostuu kahdesta samansuuntaisesta rakennusmassasta, joiden keskellä nilvelkohdassa on sisäänkäynti.	
TOIMEKSIANTO	NYKYTILA			MAHDOLLINEN YHTEISTYÖTAHO	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	MUUTA
Virkatyö	Rakennusta on myöhemmin laajennettu, se toimii edelleen sairaalana, nyt osa Länsi-Pohjan keskussairaala.				Samanaikainen suunnittelutyö kuin Porvoo, Kemin sairaala sijaitsee Porvoon tavoin kiinni ruutukaavoitetussa alueessa, mutta tontille väljästi sijoiteltuna.	

18 RANUA

NIMI	SUUNNIT- TELUAJAN- KOHTA	VALMISTU- MISVUOSI	TOIMEKSIAN- TAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKEN- TEESSA	KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA
Ranuan sairausmaja	1938	1938	Lääkintöhal- litus	Ranuan keskustan tuntumassa. Ympäristö on väljää, tontti rajautuu Ranuansalmen rantaan.	L-muotoinen kivirakennus, jonka sairaalaosa on yksikerroksinen ja asunto-osa kak- sikerroksinen. Modernistisella uudisrakennuksella pyrittiin parantamaan sairaalapal- veluita Pohjois-Suomessa. Vaikka rakennus on pelkistetty sen yksityiskohdat ovat harkitut.
TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	MAHDOLLINEN YHTEISTYÖTAHO		VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	MUUTA
Virkatyö	1954 muutos kunnansairaalaaksi, 1965 asunnoiksi, nyt vailla käyttöä.			Edustaa samansuuntaista mittakaavaa kuin Porvoon laajennus, mutta kysessä ei ole lisärakennus. Rakennus on Porvoon tavoin toiminut muus- sa käytössä sairaalavaiheen jälkeen.	

19 SALLA

NIMI	SUUNNIT- TELUAJAN- KOHTA	VALMISTU- MISVUOSI	TOIMEKSIAN- TAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKEN- TEESSA	KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA
Sallan sairausmaja	1938	1938	Lääkintöhal- litus		Kahdesta erikorkuisesta ja erityyppisestä osasta koostuva L-muotoinen rakennus, jos- sa on sekä moderneja että klassistisia piirteitä.
TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	MAHDOLLINEN YHTEISTYÖTAHO		VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	MUUTA
Virkatyö	Purettu				

20 KUOPIO

NIMI	SUUNNIT- TELUAJAN- KOHTA	VALMISTU- MISVUOSI	TOIMEKSIAN- TAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKEN- TEESSA	KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA
Kuopion lääninsai- raala	1940				Sairaalarakennuksen muutos
TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	MAHDOLLINEN YHTEISTYÖTAHO		VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	MUUTA

21 MIKKELI

NIMI	SUUNNIT- TELUAJAN- KOHTA	VALMISTU- MISVUOSI	TOIMEKSIAN- TAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKEN- TEESSA	KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA
Mikkelin lääninsai- raala	1940				Sairaalarakennuksen muutos ja korjaus
TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	MAHDOLLINEN YHTEISTYÖTAHO		VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	MUUTA

VERTAILUTAUUKKO 2: 1930–LUVUN SAIRAALARAKENNUSHANKKEITA

! Luettelo perustuu Arkkitehti-lehdessä mainittuihin tai laajemmin esiteltyihin sairaaloihin vuosina 1929–1941. Lisäksi luettelossa on eritelty neljä mukaan otettua vertailukohdetta, joita ei esitelty Arkkitehti-lehdessä. Kohteita on vertailtu Porvoon sairaalaan luvussa 4.2.

1 HELSINKI

NIMI	ARKKITEHTI	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES
Helsingin kaupungin tuberkuloosisairaala	Eino Forsman	1929	Helsingin kaupunki	Uudisrakennuksia sairaalavyöhykkeellä kaupungin laidalla
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA	TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	
Sairaalan käyttöön rakennettiin yhteensä 7 rakennusta. Potilaiden käyttöön tuli kaksi sairauspaviljonkia sekä poliklinikka- ja asuinrakennus. Vaikka kyse oli paviljonkisaaralasta, rakennusten koko oli huomattava, ne olivat 5–7 kerroksisia.	Yksityinen	Edelleen käytössä sairaalana. Nykyinen nimi on Laakson sairaala.	Mittakaava paljon Porvoon sairaalaa suurempi. Paviljonkisaaralan piirteitä sisältävä typologia on yhtenevä piirre Porvoon sairaalan kanssa.	

2 VIIPURI

NIMI	ARKKITEHTI	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES
Viipurin kunnallis- ja tuberkuloosisairaala	Paavo Uotila	Rakentaminen alkoi 1926 ja valmistui 1930.	Viipurin kaupunki	Uudisrakennuksia Viipurin Patterimäellä, ruutukaava-alueen laidalla
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA	TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	
Paviljonkimaisesti rakennettu sairaala-alue, jossa kookas sairaala-hallintorakennus on kaksikerroksinen. Läheinen tuberkuloosisairaala on viisikerroksinen ja blokkisaaralan tavoin siinä toimintot ovat päällekkäin eri kerroksissa.	Virkatyö		Ullberg suunnitteli tuberkuloosisaaralan muutostyöt sekä sairaalan huoltorakennuksia 1930-luvun alkupuolella. Mittakaava on suurempi, mutta paviljonkimaisuus yhtenäinen piirre.	

3 HELSINKI

NIMI	ARKKITEHTI	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES
SPR:n sairaala	Jussi Paatela	1932	SPR	Uudisrakennus kaupunkirakenteessa, 1930-luvulla rakentuneessa Taka-Töölössä. Korkea rakennusmassa on koko korttelin levyinen ja rajautuu katulinjaan kummaltakin sivultaan.
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA	TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	
Kookas L-muotoinen blokkisaarala, jonka osat ovat 5–9 kerroksiset.	Yksityinen	Edelleen sairaalana: Töölön sairaala ja osa HYKS:iä.	Huomattavasti suurempi mittakaava.	

4 HELSINKI

NIMI	ARKKITEHTI	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES
Naistenklinikka	Jussi Paatela	1934	Lääkintöhallitus	Uudisrakennuksia. Meilahden yliopistollisen sairaala-alueen rakennukset sijaitsivat aluksi melko väljästi vaihtelevassa maastossa mäntymetsäisellä alueella. Samaan aikaan rakennettiin Taka-Töölön kaupunginosaa, sittemmin Meilahden asuinkortteleita.
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA	TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	
Kookas H-muotoinen blokkisaarala, jonka osat ovat 6-kerroksiset.	Virkatyö	Toimii edellisen alkuperäisessä käyttötarkoituksessa.	Ullberg jatkoi alueen asemakaavasuunnittelua ja suunnitteli alueen seuraavia uudisrakennuksia.	

5 HELSINKI

NIMI	ARKKITEHTI	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES- SA
Kivelän sairaalan vuodeosastorakennus	Gunnar Taucher	1931	Helsingin kaupunki	Laajennusosa vanhalle Kivelän sairaala-alueelle. Kivelän sairaala-alue oli kehittynyt 1800-luvulta alkaen paviljonkisairaala-muotoisena Töölöön. Uudisosa edusti blokkisairaala näiden joukossa.
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA		TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN
Kookas, pitkänomainen, 6-kerroksinen blokkisairaala.		Virkatyö	Toimii edellen sairaala- ja terveyskeskuksena.	Täydentävä rakennus vanhalle sairaala-alueelle. Taucher suunnitteli Kivelään myös toisen, 1935 valmistuneen sairaalarakennuksen.

6 HELSINKI

NIMI	ARKKITEHTI	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES- SA
Duodecimin sairaala	W. G. Palmqvist	1932	Duodecim oy	Uudisrakennus kaupunkirakenteessa, 1910-1930-luvulla rakentuneessa Etu-Töölössä. Kor- kea rakennusmassa rajautuu katulinjaan kahdelta sivulta.
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA		TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN
Kookas, 6-8 kerroksinen blokkisairaala.		Yksityinen	Toimii edelleen sairaanhoitokäytössä, nykyisin Mehi- läinen lääkärikeskuksen toimipisteenä.	Porvoon tapaan rakennuksessa on myös 1900-luvun alun klassisia piirteitä, vaikka onkin moderni blokkisairaala.

7 VIIPURI

NIMI	ARKKITEHTI	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES- SA
Viipurin Diakonissalaitoksen sairaala	Uno Ullberg	1931	Viipurin Diakonissa- laitos	Viipurissa, keskustan laitamilla. Sairaalarakennuksen kanssa rakennettiin samanaikaisesti sairaa- laan johtava puistokatu ja ympäröivä puisto, mikä erotti sairaalan asuinalueesta ja tarjosi tarpeek- si väljää viheraluetta valon ja raittiin ilman saamiseksi potilashuoneisiin.
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA		TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN
Useammasta rakennusosasta koostuva, 2-4 kerroksinen blokkisairaala.		Yksityinen	Edelleen olemassa	Mittakaavaltaan suurempi. Arkkitehtuurissa ylemmän 1900-luvun klassismia.

8 MIKKELI

NIMI	ARKKITEHTI	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEESSA	
Mikkelin lääninsairaala	Jussi Paatela	1934	Lääkintöhallitus	Laajennus vanhalle sairaala-alueelle. 1840-luvulta alkaen paviljonkisairaalan muotoon rakentunut kokonaisuus. Vanhimmat rakennukset on suunnitellut C. L. Engel. Alue sijaitsee Mikkelin keskustan ruutukaava-alueella. Vanhimmat rakennukset ovat korttelin keskiosiin väljästi sijoitettu, uudemmat laajennusosat sijoittuvat lähelle katulinjaa.	
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA			TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN
Kuusikerroksinen uudisrakennus, jonka jalanjälki on samaa kokoluokkaa kuin ympäristössä sijaitsevien vanhempien paviljonkisairaalarakennusten, mutta huomattavasti korkeampana rakennuksena se muistuttaa blokkisairaala.			Virkatyö	Edelleen käytössä Mikkelin keskussairaalana.	Täydentävä rakennus vanhalle sairaala-alueelle. Ullberg suunnitteli sairaalan muutoksen ja korjauksen vuonna 1940.

9 VIIPURI

NIMI	ARKKITEHTI	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES- SA
Viipurin naistensairaala	Uno Ullberg ja Ragnar Ypyä	1937	Viipurin kaupunki	Viipurin Patterimäellä, viheralueiden ympäröimänä ja erillään sairaalan vieressä sijaitsevasta ruu- tukaava-alueesta.
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA	TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	
Kaksiosainen, 5-7 kerroksinen blokkisairaala.	Virkatyö	Edelleen käytössä sairaalana, nykyään sen tiloissa toimii Viipurin ortope- dia- ja tuberkuloosisairaala.	Suurempi mittakaava. Sijaitsee Porvoon tapaan kaupunkikeskuksen laidalla, mutta kuitenkin osana kaupunkirakennetta.	

10 TURKU

NIMI	ARKKITEHTI	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES- SA
Turun lääninsairaala	Jussi Paatela ja Uno Ullberg	1937	Lääkintöhallitus	Turun lääninsairaala oli siirretty asemakaavoitetun keskustan ulkopuolelle Kiinanmyllymäelle 1880-luvun alussa, jolloin alueelle rakennettiin paviljonkisairaala-typologiaa edustavia rakennuk- sia. 1920-luvulla sairaalan tonttia laajennettiin, 1930-luvulla aluetta täydennysrakennettiin ja uusi huomattavasti suurempaa mittakaavaa edustava lääninsairaala valmistui alueen eteläreunaan 1937. Kaupunki laajeni sittemmin sairaala-alueen ympäristöön ja ylipisto sijoittui viereiselle Vesilin- namäelle 1950-luvulla.
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA	TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	
Lääninsairaala on kahdeksankerroksinen kookas blokkisairaala, jonka kaksi, tylopässä kul- massa toisiinsa nähden sijoittuvaa osaa liittyvät toisiinsa yhdysparven kautta. Pitkän raken- nusmassan jatkona on matalampi osa.	Virkatyö	Rakennus on edelleen sai- raalakäytössä ja sitä on laa- jennettu useaan otteeseen.	Täydentää Porvoon tapaan 1800-luvun sairaalakokonaisuutta. Ky- seessä kuitenkin huomattavasti suurempi ja ilmeeltään moder- nimpi blokkisairaala.	

11 PORI

NIMI	ARKKITEHTI	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES- SA
Porin yleinen sairaala	Jussi Paatela ja Uno Ullberg	1937	Lääkintöhallitus	Porin Tiilimäen kaupunginosaan, keskustan ulkopuolelle väljään ympäristöön 1930-luvulla raken- nettu uusi sairaalakokonaisuus.
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA	TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALA- RAKENNUKSEEN	
Kolmesta, toisiinsa suorassa kulmassa liittyvästä osasta koostuva, 5-8 kerroksinen blokkisairaala.	Virkatyö	Rakennus on edelleen sairaalakäytössä ja sairaala-aluetta on täy- dennysrakennettu huomattavasti.	Uudisrakennus. Huomattavasti suurempi mit- takaava.	

12 HELSINKI

NIMI	ARKKITEHTI	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES- SA
Lastenkliniikka	Uno Ullberg ja Erkki Linnansalmi	1938-1946	Lääkintöhallitus	Helsingin Meilahden sairaala-alueen rakennukset sijaitsivat aluksi melko väljästi vaihtelevassa maastossa mäntymetsäisellä alueella.
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA	TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALA- RAKENNUKSEEN	
Lastenkliniikka on viuhkan muotoon sijoitettu, terassoitu, muista blokkisairaaloista poiketen matala rakennus. Se on blokkisairaala- ja pavinjokisairaaloitten variaatio.	Virkatyö	Lastenkliniikka toimi lapsiin erikoistuneena sairaalana aina Lastensairaala- n valmistumiseen asti, vuoteen 2018. Nyt Puistosairaalan nimellä toi- miva rakennus on peruskorjattu ja muutettu aikuiskirurgian toiminnolle.	Porvoon tapaan muita ajan sairaalarakennuksia matalampi ja siten pienipiirteisempi rakennus. Uudisrakennus sairaala-alueella.	

AJAN SAIRAALARAKENNUKSI, JOITA EI OLE ESITELTY ARKKITEHTI-LEHDESSÄ

13 HELSINKI

NIMI	ARKKITEHTI	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES
Invalidisäätiön sairaala	Eino Forsman	1943	Invalidisäätiö	Uudisrakennus kaupungin laidalla.
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA	TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	
Pitkänomainen, kuusikerroksinen ja nelihaarainen blokkisairaala. Invalidisäätiön huoltolaitos, jossa sotavammaiset saivat ortopedistä hoitoa ja ammattiovetusta.	Yksityinen	Toimii edelleen yksityisenä erikoissairaanhoidon sairaalana.	Kyseessä uudisrakennus ja huomattavasti Porvoota suurempi mitakaava.	

14 TAMPERE

NIMI	ARKKITEHTI	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES
Hatanpään sairaala	Bertel Strömmer	1935	Tampereen kaupunki	Kaupungin laidalla sijainneen Hatanpään kartanon maille rakentunut sairaalakokonaisuus, jonka vanhimmat osat ovat 1800-luvun kartanovaiheesta.
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA	TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	
Viisikerroksinen blokkisairaala.	Yksityinen	Rakennus on edelleen sairaalakäytössä.	Täydentävä rakennus vanhemman rakennuskannan joukkoon. Ensimmäinen sairaalaksi rakennettu rakennus alueella.	

15 VAASA

NIMI	ARKKITEHTI	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES
Huutoniemen sairaala		1936	Vaasan kaupunki	Kaupungin laidalle 1920-luvulta alkaen pavinjonkimaisesti rakentunut sairaalaympäristö.
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA	TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	
Kolmikerroksinen, pitkänmallinen uudisosa paviljonkisairaala-ymäristöön.		Rakennus on toinut pitkään psykiatrisen hoidon yksikkönä. Toimintoja ollaan lakkauttamassa.	Porvoon tapaan paviljonkisairaalan piirteitä sisältävä kokonaisuus. 1930-luvun osa täydensi vanhaa sairaalaympäristöä.	

16 KOTKA

NIMI	ARKKITEHTI	VALMISTUMISVUOSI	TOIMEKSIANTAJA	ALKUPERÄINEN SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES
Kotkansaaren sairaala	Jussi Paatela	1938	Kotkan kaupunki	Lisärakennus kaupunkirakenteessa, ruutukaava-alueella sijaitsevalle 1920-luvulla perustetulle sairaala-alueelle.
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA	TOIMEKSIANTO	NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	
Nelikerroksinen pitkänmallinen blokkisairaala ja matalampi sisäänkäyntiosa.	Yksityinen	Rakennus toimi kunnallissairaala, sittemmin yleisenä sairaalana ja keskussairaala. Nykyisin se on tyhjillään.	Lisärakennus vanhaan sairaalaympäristöön. Porvoon sairaalan vuoden 2014 rakennushistoriaselvityksen mukaan Kotkan sairaala toimi esikuvana Porvoon sairaalalle.	

VERTAILUTAUUKKO 3: PORVOON MUITA 1930-LUVUN RAKENNUKSIA

! Luettelointi ei kata keskusta-alueen kaikkia aikakauden rakennuksia, vaan siihen on valikoitu kohderakennuksen vertailun kannalta oleelliset kohteet. Tiedot perustuvat kaupungin kaupunkisuunnitteluosaston selvityksiin. Kohteita on vertailtu Porvoon sairaalaan luvussa 4.3.

1 ALKON RAKENNUS

OSOITE	RAKENNUSVUOSI	SUUNNITTELIJA	RAKENNUTTAJA	SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEESSA
Rihkamakatu 11	1939–1941	Gunnar Johansson	Oy Alkoholiliike Ab	Rihkamakatuun ja Mannerheiminkatuun rajautuvassa korttelissa, jossa Mannerheiminkadun puolella on korkeampia rakennuksia ja Rihkamakadun varrella yksikerroksisia rakennuksia. Vastaavaa matalaa rakentamista on myös toisella puolen Rihkamakatua. Rihkamakadun varren rakennuskorkeudet kasvavat Rihkamatorin ympäristössä.
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA		NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	KAAVATILANNE
Pitkä ja matala yksikerroksinen liikerakennus, jossa on taitteinen katto. Rakennuksessa on vaikutteita modernismista ja 1900-luvun alkupuolen teollisuusarkkitehtuurista ja klassismista.		Rakennus on tyhjillään.	Rakennus ei ole yhtä kerroksellinen ja se on mittakaavaltaan pienempi. Kivirakennus on kuitenkin sovitettu osaksi ympäröiviä puurakennuksia, mikä luo kortteliin sairaalaa vastaavaa kerroksellisuutta.	Vuoden 2008 asemakaavassa rakennusta ei ole suojeltu.

2 WSOY:N TALO

OSOITE	RAKENNUSVUOSI	SUUNNITTELIJA	RAKENNUTTAJA	SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEESSA
Mannerheiminkatu 20	1898–1969, laajennusvaihe mm. vuonna 1938	Vuoden 1938 vaiheen suunnittelija on J. V. Rinne.	Werner Söderström Oy	Rakennus levittäytyy koko kortteliin ja muodostaa massiivisen, ympäristöstä poikkeavan kokonsa ansiosta eräänlaisen maamerkin. Pääsisäänkäynti on Mannerheiminkadulla vuoden 1938 rakennusosassa. Sisäänkäyntiosa on vedetty sisään katulinjasta, mikä muodostaa pienen aukion rakennuksen eteen.
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA		NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	KAAVATILANNE
Painotalona toiminut ja monessa vaiheessa rakentunut kokonaisuus, jossa on sekä klassismin, jugendin että modernismin piirteitä. Modernismin vaiheeseen kuuluu nelikerroksinen, rapattu osa, jossa on nauhamaiseksi kokonaisuudeksi sommitellut ikkunat.		Entinen kirjapainotalo on nykyisin jakautunut monen käyttäjän kesken. Siellä on toimistotiloja, palvelutiloja, kuntosali- ja tuotantotiloja, sekä auditorio.	Vaihteittain 1800-luvun lopulta lähtien rakennut, koko korttelin kattava kiinteistö. Kerroksellinen, mutta sairaalaan verrattuna homeenisempi rakennuskokonaisuus.	Mannerheiminkadun ja Kaivokadun kulmauksen vuoden 1912 rakennusosa on suojeltu vuoden 1989 asemakaavassa merkinnällä sr, muissa osissa ei suojelumerkintää.

3 TEBOILIN HUOLTOASEMA

OSOITE	RAKENNUSVUOSI	SUUNNITTELIJA	RAKENNUTTAJA	SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEESSA
Mannerheiminkatu 18	1938	J. Brander	Oy Teboil Ab	Kulmatontilla, Mannerheiminkatuun rajautuvassa osassa korttelia, rakennus on sijoitettu väljästi tontin takaosaan pois katulinjasta, jotta sen eteen muodostuu huolto- ja tankkauspiha. Vieressä Kaivokadun toisella puolen sijaitsee osin samaa aikautta, mutta huomattavasti massiivisempaa rakentamista edustava WSOY kirjapainotalo. Huoltoasemarakennus on viereisiä rakennuksia matalampi.
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA		NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	KAAVATILANNE
Rakennus on L-muotoinen, kaksikerroksinen, rapattu modernistinen rakennus, jonka ikkunat on ryhmitelty nauhamaisiksi samaan linjaan kummassakin kerroksessa.		Rakennus on tyhjillään. Pihalla toimii edelleen polttoaineen kylmäasema.	Ei yhtä kerroksellinen. Mittakaavaltaan pienempi. Kivirakennus on kuitenkin rakennusaikana sairaalan tapaan sovitettu osaksi puukorttelia. Ympäröivät puutalot on pääosin purettu.	Vuoden 1982 asemakaavassa rakennusta ei ole suojeltu. Tontilla on käynnistynyt asemakaavan muutoshanke vuonna 2020.

4 ELANNON TALO

OSOITE	RAKENNUSVUOSI	SUUNNITTELIJA	RAKENNUTTAJA	SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES
Mannerheiminkatu 13	1938-1939, alkuperäinen osa 1917	Toivo Löyskä, alkuperäinen osa Gösta Juslen	Osuusliike Elanto	Rauhankadun ja Mannerheiminkadun kulmauksessa sijaitseva tontti on rakennettu tiiviisti, sen sijaan korttelin keskiosassa on rakentamatonta parkkipaikkaa. Rauhankadun ja Mannerheiminkadun vastakkaisella puolella sijaitsevat rakennukset ovat samaa kokoluokkaa, joiden jälkeen rakennusten kerrokorkeus on pienempi.
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA		NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	KAAVATILANNE
5-kerroksinen lisärakennus, jolla jatkettiin 1910-luvun 4-kerroksista rakennusta kulman yli. Yhdessä ne muodostovat U-muotoisen rakennusmassan. 1930-luvun lopun laajennusosa edustaa ajan osuuskaupparakentamiselle tyypillistä, selkeälinjaista modernismia. Rakennuksessa toimi alun perin tavaratalo		1. ja 2. kerroksessa on liike- ja toimistotiloja, ylemmissä asuintiloja.	Vaihteittain rakentunut kiinteistö. Eri aikakausien osat on kuitenkin sovittu yhteen homogeenisemmin. 1930-luvun osa on aiempaa osaa pinta-alallisesti suurempi, kuten myös sairaalassa.	Molemmat rakennusosat on suojeltu merkinnällä sr-2 vuoden 2010 kaavassa. Rakennus on säilytettävä, eikä sitä saa purkaa. Korjaus- ja muutostöiden pitää olla sellaisia, että rakennuksen historiallisesti arvokas ja kaupunkikuvan kannalta merkittävä luonne säilyy.

5 KULTTUURITALO GRAND

OSOITE	RAKENNUSVUOSI	SUUNNITTELIJA	RAKENNUTTAJA	SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES	
Piispankatu 28	1934	Jung & Jung	Aktiebolaget Svenska Gården i Borgån	Kauppatorin ja Runebergipuiston laidalla sijaitseva rakennus on kaupunkikuvallisesti merkittävä. Rakennus sijaitsee lähellä kaupungintaloa ja entistä pankkirakennusta Runebergipuiston toisella puolella. Se sijaitsee Porvoon merkkirakennusten joukossa.	
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA			NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALA-RAKENNUKSEEN	KAAVATILANNE
Liike- ja kulttuurirakennuksen pitkää massoitteleva Kauppatorin suuntaan korostavat tasaisin välein sijoitetut, kapeahkot ikkunaruuut 2. ja 3. kerroksessa. Runebergipuiston puoleinen julkisivu on porrastettu. Muotokielessä on piirteitä klassismista ja modernismista.			Kulttuuritalo Grand ja muita liiketiloja.	Rakennuksessa on sairaalarakennukseen verraten enemmän myös 1900-luvun alun uusklassismin piirteitä.	Vuoden 1995 asemakaavassa rakennus on suojeltu merkinnällä sr.

6 RUOTSALAINEN SEURAKUNTATALO

OSOITE	RAKENNUSVUOSI	SUUNNITTELIJA	RAKENNUTTAJA	SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES
Runeberginkatu 24	1935	Lars Sonck	Borgå svenska församling	Runeberginkadun reunaan rajautuva, vapaasti sijoitettu rakennus työntyy monimuotoisena tontin keskiosiin. Korttelin muu rakennuskanta on samalla tavalla väljästi rakennettu, rakennusten ympärillä on tilaa ja katusivuille rakennukset ovat kiinni katulinjassa. Runeberginkadun toisella puolella rakennusten sijoittelu on poikkeava, korttelin sisäosissa on koulurakennuksia ja niiden ympärillä paikoitusalueita.
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA		NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	KAAVATILANNE
Porrastetun T-kirjaimen muotoisen, 2-3 kerroksisen rakennuksen pelkistettyjä rapattuja julkisivuja elävöittää säännöllinen ikkunarytmi. Erkerit ja sisäänkäyntien hiltetty koristeellisuus viittaavat klassismiin.		Edelleen käytössä seurakuntatalona.	Rakennuksella on myös julkinen rakennuttaja ja sen on suunnitellut tunnettu arkkitehti. Rakennuksessa on enemmän uusklassismin kuin modernismin piirteitä.	Vuoden 1973 asemakaavassa rakennusta ei ole suojeltu.

7 BORGÅ FOLKAKADEMI

OSOITE	RAKENNUSVUOSI	SUUNNITTELIJA	RAKENNUTTAJA	SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES		
Lukiokatu 2	1938	A.-L. Stigell	Borgå Folkakademi	Kulmassa sijaitsevan tontin rakennusmassa rajaa sekä Lukiokatua että Jokikatua. Rinteessä sijaisevan, ympäristön puu- ja kivirakennuksia selvästi korkeamman 1930-luvun rakennusosan pääty muodostaa kiintopisteen.		
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA				NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	KAAVATILANNE
Opetusrakennus on 3-kerroksinen laajennusosa vuonna 1846 valmistuneeseen matalaan puurakennukseen. Vuoden 1938 kivinen osa yhdistyy vanhaan matalamman nivelosan kautta. Julkisivu on pääty sivu, jossa korostuu rakennuksen harjakattoinen pääty. Rakennuksen julkista roolia korostavat sisään vedetty ja portailla varustettu sisäänkäynti sekä ensimmäisen kerroksen muita suuremmat ikkunat. Takapihan puolella on modernistiset putkikaiteella varustetut parvekkeet ja pyöristetyt kulmat.				Rakennus on edelleen käytössä oppilaitoksena.	Kerroksellinen kokonaisuus. Kivinen lisäosa täydentää vanhemmaa puurakennusta ja uudisosan pääty on kaupunkikuvallisesti huomattava.	Vuoden 1985 asemakaavassa rakennusta ei ole suojeltu.

8 BORGÅ FOLKAKADEMIN ASUNTOLA

OSOITE	RAKENNUSVUOSI	SUUNNITTELIJA	RAKENNUTTAJA	SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES		
Runeberginkatu 16	1939	A.-L. Stigell	Borgå Folkakademi	Borgå Folkakademin koulurakennuksen viereisellä tontilla sijaitseva asuntolarakennus, joka sekin on laajennusosa vanhaan puurakennukseen. Uudisosa liittyy vanhaan osaan hieman eri linjassa ja on kevyesti sisäänvedetty katulinjasta. Rakennus poikkeaa mittasuhteiltaan vain vähän ympäristön matalasta puutalarakennuskannasta.		
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA				NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	KAAVATILANNE
Asuntolarakennus on 3-kerroksinen laajennusosa vuonna 1844 valmistuneeseen matalaan puurakennukseen. Rapattu katujulkisivu on rauhallinen. Vaihtelevat ikkunasommitelmat, korostuva porrashuone sekä kaareva parvekeosa tekevät rakennuksesta sisäpihan puolella monimuotoisen.				Edelleen käytössä oppilaitoksen asuntolana.	Kerroksellinen kokonaisuus. Kivinen lisäosa täydentää vanhempaa puurakennusta ja sisäpihan julkisivussa korostuu porrashuone. Rakennus on toiminut myös sotasairaalaan 1939-1945.	Vuoden 1985 asemakaavassa rakennusta ei ole suojeltu.

9 TAIDETEHDA

OSOITE	RAKENNUSVUOSI	SUUNNITTELIJA	RAKENNUTTAJA	SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEES	
Kokonniementie 6	1910-1997, lisärakennusvaihe 1930-1938	1930-luvun vaiheen suunnittelija ei ole tiedossa	Alkuperäisen osan rakennutti Alba Ab	Joensuun länsirannalla, 1900-luvulla teollisuuskäytössä olleella alueella sijaitseva, suurikokoinen rakennus on nykyään alueen harvoja vanhoja rakennuksia. Sijainti läntisen Aleksanterinkadun varrella lähellä jokirantaa on keskeinen.	
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA			NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	KAAVATILANNE
Aluksi vaneritehtaana toimineessa ja sittemmin konepajateollisuuden käytössä ollut, monessa vaiheessa rakennettu, monimuotoinen, kaksikerroksinen punatiilirakennus.			Nykyisin kulttuurikeskuksena. Osa vanhaan tehdasrakennukseen kuuluneista rakenteista on purettu ja korvattu uudisosalla.	Monessa vaiheessa muodostunut, kerroksellinen rakennuskokonaisuus, jota on täydennetty myös uudemmilla 2000-luvun lisäosilla. Rakentunut sairaalan tapaan kaupunkin laidalle ja tullut myöhemmin vahvemmin osaksi kaupunkirakennetta.	Läntisen Aleksanterinkadun varren rakennus on vuoden 2009 kaavassa suojeltu merkinnällä sr.

10 SIMOLININ TALO

OSOITE	RAKENNUSVUOSI	SUUNNITTELIJA	RAKENNUTAJA	SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEESSA	
Jokikatu 39	1936, laajennettu 1951 ja 1959	Väinö Vähäkallio	Simolin Oy Ab	Simolinin taloksi kutsuttu rakennus sijaitsee Rihkamakadun ja Välikadun kulmassa, Rihkamatorin laidalla. Sijainti Porvoon vanhan kaupungin ja empirekeskustan välissä on hyvin keskeinen.	
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA			NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	KAAVATILANNE
Rakennus on 2-kerroksinen kivitalo, joka rakennettiin Simolinin kauppa-, konttori- ja varastorakennukseksi. Rakennuksessa on suuret kadulle avautuvat näyteikkunat ja modernismin mukaiset kaarevat kulmaukset.			Rakennuksessa on liiketiloja.	Vaiheittain muodostunut kokonaisuus, josta kerroksellisuus ei ole sairaalan tapaan heti huomattavissa. Kivirakennus on sovitettu osaksi ympäröiviä puurakennuksia, mikä kuitenkin luo kortteliin selvästi havaittavaa kerroksellisuutta.	Vanhan Porvoon asemakaavassa vuodelta 1993 rakennusta ei ole suojeltu, mutta sen kortteli-alueen ympäristö on merkitty säilytettäväksi.

11 LINDROOSIN TALO / HELLBERGIN TALO

OSOITE	RAKENNUSVUOSI	SUUNNITTELIJA	RAKENNUTAJA	SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEESSA	
Mannerheiminkatu 14/Rauhankatu 28	1940, matala siipi korotettu 1971	Erik Lindroos, lisäksi myös Elma Lindroos	Raul Hellberg	Rakennus sijaitsee näkyvällä paikalla, Mannerheiminkadun ja Rauhankadun risteyksen kulmatontilla. Samalla tontilla on myös matalampia rakennuksia, mutta Mannerheiminkadulla naapurirakennukset ovat pääosin samaa mittakaavaa.	
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA			NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	KAAVATILANNE
Liikerakennukseksi rakennettu 3-kerroksinen pehmeää funktionalismia edustava rapattu kaupunkitalo. Mannerheiminkadun matalampaa siipeä korotettiin 1970-luvulla ajalle tyypillisellä levyjulkisivulla.			Rakennuksessa on myöhemmin toiminut mm. pääkirjasto ja nuorisotila, mutta se on nykyisin tyhjiillään.	Vaiheittain rakentunut, eri ajan osat edustavat omaa aikaansa. Rakennuksen harjakattoinen päätyjulkisivu korostuu Rauhankadulla.	Vuoden 2008 asemakaavassa rakennuksen vuoden 1940 kulmaosa on merkitty säilytettäväksi.

12 LINNAKOSKEN LUKIO

OSOITE	RAKENNUSVUOSI	SUUNNITTELIJA	RAKENNUTAJA	SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEESSA	
Piispankatu 24–26	1953, laajennus 2000	Tuntematon, 2000-luvun laajennuksen suunnitteli Timo Mattelmäki	Porvoon kaupunki	Porvoon torin kulmauksessa, Piispankadun ja Raatihuoneenkadun risteyksessä, sijaitseva rakennus on keskeisellä paikalla. Vanhin osa sijaitsee tontin kulmassa. Rakennus sijaitsee Porvoon merkkirakennusten lähellä ja lähirakennuksissa on samaa mittakaavaa.	
KOHTEN KUVAUS JA TYPOLOGIA			NYKYTILA	VERRANNOLLISUUS PORVOON SAIRAALARAKENNUKSEEN	KAAVATILANNE
Lukiorakennukseksi rakennetun rakennuksen vanha osa on betonirakenteinen ja rapattu, 1950-luvulle tyypillinen modernistinen rakennus. Rakennuksen pelkistettyä ilmettä pehmentävät Raatihuoneenkadun puolen harjakattoiset päätyjulkisivut ja sisäänkäyntiä kehystävä tiiliseinä.			Rakennuksessa toimii edelleen Linnankosken lukio	Rakennuksen harjakattoisten päätyjen ja julkisivujen sommitelussa on paljon yhteneväisiä piirteitä, vaikka lukiorakennus on rakennettu selvästi myöhemmin.	Vuoden 1976 asemakaavassa rakennusta ei ole suojeltu.

